

MEDYA İZLEME RAPORU

NİSAN
MAYIS 2021
HAZİRAN

M4D PROJESİ

DEMOKRASİ İÇİN MEDYA, MEDYA İÇİN DEMOKRASİ PROJESİ

This project is funded by the European Union.
Bu proje Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Gazeteciler Cemiyeti Basın Evi Yayınıdır

This publication was produced with the financial support of the European Union. Its contents are the sole responsibility of Association of Journalists and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Bu yayın Avrupa Birliği'nin maddi desteği ile hazırlanmıştır. İçerik tamamıyla Gazeteciler Cemiyeti sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birlięinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Gazeteciler Cemiyeti'nin Avrupa Birliği finansal desteği ile yürüttüğü **Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi** ekibi tarafından, açık kaynaklardan, medya taramalarından, proje ofisine çeşitli şekilde yapılan başvuru ve ihbarlardan ve Gazeteciler Cemiyeti Özgürlük için Basın raporlarından hazırlanan bu rapordaki her türlü içerik kaynak gösterilerek kısmen veya tamamen çoğaltılabilir. İçerik tamamıyla Gazeteciler Cemiyeti sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birlięinin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Editörler:

Yusuf Kanlı, Kenan Şener

Teşekkür:

Bu raporun hazırlanmasında özveriyle ve adanmışlıkla büyük katkılarda bulunan ekip arkadaşlarımıza teşekkür ederiz. Katkıları için **Ozan Acar, Yıldız Yazıcıoğlu** ve Gazeteciler Cemiyeti Özgürlük için Basın Çalışma Grubu üyelerine, grafik çalışması için **Arife Avcıoğlu Acıyan'a**, veri analiz ve görselleştirme çalışmalarından dolayı **Okan Özmen'e**, raporun İngilizce tercümesi için **Deniz Savaş ve Korhan Ön'e**, çalışmalarımızda değerli rehberliklerinden dolayı **Av. Tuncay Alemdaroğlu** ile **Prof. Dr. Korkmaz Alemdar'a** ve bu çalışmayı mümkün kılan desteğinden dolayı Gazeteciler Cemiyeti Başkanı **Nazmi Bilgin'e** teşekkürlerimizi sunarız. Değerli katkıları olmadan bu rapor tamamlanamazdı.

Gazeteciler Cemiyeti Basın Evi

Telefon

Mobil: +90 533 045 08 67

Telefon/Faks: +90 312 468 12 09

E-Posta

info@gc-tr.org

info@media4democracy.org

Web Adresi

www.gc-tr.org

www.media4democracy.org

Adres

Üsküp Caddesi (Çevre Sk.)

No:35, Çankaya, Ankara

İÇİNDEKİLER

1-2021 Yılı İkinci Çeyreğinde Basın Özgürlüğü Atmosferi	5
2-Basın Özgürlüğünde Yasal Düzenlemeler, Devlet ve Hükümet Politikası	7
a. Yasal Düzenlemeler, Davalar, Cezaevindeki Gazeteciler	7
Yasal Düzenlemeler	7
Anayasa Mahkemesi	9
Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)	11
Basın Davaları	12
b. Basın Kartı Düzenlemeleri	18
c. Radyo Ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Basın İlan Kurumu (BİK)	20
d. hak ihlalleri: Sansür, Şiddet, Hedef Gösterme, Tehdit, Ayrımcılık	26
3-Medya Ekonomi-Politiği	31
a. Şeffaf Mali Politika, Yayın İlkeleri, Hesap Verebilirlik	31
b. Medya Sahipliği	39
Tirajlar	41
Rating Payları	44
Köşe Yazarları Sosyal Medya Etkisi	45
İnternet Sitesi Tıklamaları	46
c. Basın Çalışanlarının Durumu	47
4-Haber Üretimi ve Değeri	48
a. Haber Üretimi ve Araştırmacı Gazetecilik	48
b. Dezenformasyon ve Bilgi Tekeli	49
5-Savunuculuk Faaliyetleri ve Gazetecilerin Kurduğu Yeni Girişimler	53
a. Sendikal Çalışmalar	53
b. Cemiyet, Parti ve Diğer STÖ'lerin Çalışmaları	55
c. Uluslararası Sivil Toplum ve Avrupa Birliği Çalışmaları	59
6-Değerlendirme ve Öneriler	61

TABLO VE GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Basın kartı sayılarındaki değişim.....	19
Grafik 2: Ulusal gazetelerin iktidar karşısında konumu.....	42
Grafik 3: Nisan-Mayıs-Haziran 2021 gazete tirajları.....	43
Grafik 4: Nisan-Mayıs-Haziran 2021 19.00-24.00 saatleri arası reyting payları.....	44
Tablo1: Kamu bankalarının 2020 yılında ulusal gazetelerdeki reklamlarının dağılımı.....	32
Tablo 2: Kamu bankalarından en az reklam alan televizyonlar ve özel bankalardan aldıkları reklam süresi.....	33
Tablo 3: 2020 yılında 30 televizyonun aldığı banka reklamlarının süreleri.....	34
Tablo 4: Turkuvaz Medya Grubu televizyonlarının en çok reklam alanlar sıralamasındaki yeri	35
Tablo 5: Turkuvaz televizyonlarında kamu bankası dışındaki büyük kamu reklamvereninin 2020'deki reklam dağılımı	35
Tablo 6: Büyük kamu reklamverenlerinin 2020'de gazetelerde reklam dağılımı	36
Tablo 7: Turkuvaz Medya Grubu'nun 15 dergisinin 2020'deki kamu reklamları sayfa sayısı.....	37
Tablo 8: 2020 yılında gazetelerin BİK aracılığıyla elde ettiği resmi ilan ve resmi reklam gelirleri.....	38
Tablo 9: Sosyal medyada köşe yazarı en çok paylaşılan internet siteleri listesi	45
Tablo 10: Sosyal medyada en çok paylaşılan köşe yazarları	45
Tablo 11: İnternet sitesi tıklamaları sonucu elde edilen yerel ve küresel sıralamalar.....	46

1-2021 YILI İKİNCİ ÇEYREĞİNDE BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ ATMOSFERİ

Yılın ilk çeyreğinde esen reform rüzgarları, İnsan Hakları Eylem Planı ve uzlaşmayla yeni Anayasa hazırlığı gibi öneriler ikinci çeyrekte rafa kaldırıldı. Türkiye hızla, gündemi keskin tartışmalarla belirlenen, kutuplaşmanın arttığı bir döneme girdi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Geniş bir uzlaşmayla yeni anayasayı Meclis’te kabul ettirip milletimizin takdirine sunabilirsek çok güzel olacaktır. Uzlaşma zemini oluşmazsa Cumhur ittifakı olarak bizi destekleyen diğer partilerle hazırlığımızı milletin takdirine sunmakta kararlıyız” dedi.¹ Bu sözler farklı görüş ve kesimleri buluşturabilecek ortaklık zeminleri için ısrarcı olunmayacağı, seçim dönemlerinde olduğu gibi keskin siyasi kutuplaşmanın artacağı öngörülerini güçlendirdi.

İktidara eleştiri yönelten her kesime ağır karşılık verildiği bir dönemi geride bıraktık. Emekli amirallerden HDP’ye, firari suç örgütü lideri Sedat Peker’den gazetecilere kadar pek çok farklı kişi ve kurum “terörist, darbeci, beşinci kol, vatan haini” gibi suçlamalara maruz kaldı. HDP’ye kapatma davası açılması, partinin İzmir İl Başkanlığına silahlı saldırı düzenlenmesi ve bir partinin öldürülmesi bu siyasi atmosferde gerçekleşti.

Yılın ikinci çeyreği gazeteciler için de çok zor geçti. Hak ihlalleri, şiddet, hedef gösterme, gözetim, hapis, zorla engelleme, tehdit, soruşturma baskısı, otosansür, para cezaları, mafya ve siyasetle iş yapan gazeteciler gibi konular basın gündemiydi. Haziran ayı sonunda 32’si hükümlü, 27’si tutuklu olmak üzere en az 59 gazeteci ve basın çalışanı cezaevindeydi.

Emniyet Genel Müdürlüğü’nün eylemler sırasında görüntü ve ses kaydedilmesini yasaklayan genelgesi gerekçesiyle gazeteciler toplumsal eylemler sırasında zor kullanılarak engellendi. 2021 Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında gözetimine alınan gazeteci sayısı 16 oldu. Çoğu toplumsal eylemleri takip ederken zor kullanılarak ve şiddete maruz kalarak gözetimine alındı. Son örnek İstanbul Taksim’de Onur Yürüyüşü etkinliğini takip eden fotomuhabiri Bülent Kılıç oldu. Kılıç’ın polis memurları tarafından yere yatırılıp boğazına dizle basılarak kelepçelenmesi ve gözetimine alınması basın meslek örgütlerinin ortak tepkisiyle kınandı. Meslek örgütleri genelgeye ve gazetecilere yönelik artan şiddete karşı sokağa çıktı, İstanbul, Ankara ve İzmir’de protesto gösterileri düzenledi. Yılın ikinci çeyreği önemli konularda basın meslek örgütlerinin bir araya geldiği, ortak refleks göstermeye başladığı bir dönem oldu.

¹ <https://www.aa.com.tr/tr/politika/cumhurbaskani-erdogan-yeni-anayasada-uzlasma-olmazsa-milletimizin-takdirine-sunmakta-kararliyiz/2255835>

Gazeteciler, başta MHP yöneticileri ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu olmak üzere siyasetçiler tarafından çok sert ifadelerle hedef gösterildi. Gazetecinin köpek zehriyle öldürülmesini öneren bile oldu.² Bir siyaset üretme biçimi olarak düşmanlaştırma ve ötekileştirmeyi kullanan politikacıların sözlerini sınırlamadan, hiçbir süzgeçten geçirmeden gazetecileri hedef alması çok ağır sonuçlar doğurabilir. Bu tehlikeye işaret ederek uyarılarda bulunan basın meslek örgütleri saldırganları cesaretlendiren cezasızlığa da vurgu yaparak tepki gösterdi. Ancak kutuplaşmış siyasetin alışkanlığı haline gelen hedef gösterme gazetecilere saldırıları sıradanlaştırdı.

Yılın ikinci çeyreğinde bir spor yorumcusu ve 14 gazeteci ya saldırıya uğradı ya tehdit edildi ya da şiddet kullanılarak engellendi.³ Haberini, yorumunu beğenmediği gazeteciye dövebileceğini, ölümle tehdit edebileceğini düşünenlerin sayısı artıyor.

Bu raporda Gazeteciler Cemiyeti'nin aylık yayınladığı Özgürlük İçin Basın raporlarının da katkısıyla yılın ikinci çeyreğindeki hak ihlalleriyle ilgili ayrıntılara ve yargılanan gazetecilerle ilgili son duruma yer verildi. Raporda ayrıca dezenformasyona dayanan, manipülatif yayınlarla hatta sahte/bot sosyal medya hesaplarıyla yürütülen bazı iletişim kampanyalarına ilişkin tespitler yer aldı.

Rapor Medya Ekonomi-Politiği başlığında medya sahipliğini ve hükümetle ilişkisini değerlendirirken iktidar yanlısı medyaya aktarılan kamu kaynağını mercek altına aldı. Kamu bankaları ve kamu idaresindeki şirketlerin reklamlarının yanı sıra Basın İlan Kurumu'nun resmi ilanlar yoluyla gazetelere aktardığı kaynak, tiraj tablolarıyla birlikte verildi. Böylece oluşan genel görünüm, iktidar yanlısı basının kamu kaynaklarına bağımlı olduğu yönündeki yorumları güçlendirdi.

² <https://halktv.com.tr/turkiye/akpli-doktordan-soyluya-gazeteci-zehirlleme-onerisi-455621h>

³ Serkan İlik, İbrahim Akkuş, Mustafa Uslu, Ahmet Atmaca, Hanifi Güzel, Elvan Yılmaz, Hüseyin Arif Çakmak, Ferdi Karabıyık, Özge Uyanık, Hasan Tolga Balçılar, Halil İbrahim Uğur, Mehmet Erol, Uğur Karakullukçu, Candaş Tolga Işık, Bülent Kılıç.

2-BASIN ÖZGÜRLÜĞÜNDE YASAL DÜZENLEMELER, DEVLET VE HÜKÜMET POLİTİKASI

Yılın ikinci çeyreğinde hükümet basın ve ifade özgürlüğünü geliştirici herhangi bir önlem almadı. Tersine gazeteciler üzerindeki baskılar, ifade özgürlüğü önündeki engeller ve basına yönelik kısıtlayıcı önlemler arttı.

a.Yasal düzenlemeler, davalar, cezaevindeki gazeteciler

Yasal düzenlemeler

Nisan, Mayıs, Haziran aylarının en dikkat çekici düzenlemesi Emniyet Genel Müdürlüğü'nün genelgesi oldu.

Emniyet Genel Müdürü Mehmet Aktaş'ın imzasıyla 27 Nisan 2021'de yayımlanan genelge, toplumsal eylemlerde ve sokak gösterilerinde polis memurlarının görüntüsünün ya da sesinin kaydedilmesinin "özel hayat" ve "kişilik hakları ihlali" gerekçesiyle engellenmesini düzenliyor.⁴ Emniyet izinsiz görüntü kaydının "özel hayatın gizliliğini ihlal" olarak değerlendirirken basın meslek örgütleri genelgeyle halkın haber alma hakkının ve basın özgürlüğünün engelleneceğini duyurdu. Muhalefet partileri, barolar ve basın meslek örgütlerinin genelgeye yönelik tepkileri yargıya da taşındı. Gazeteciler Cemiyeti, Türkiye Gazeteciler Sendikası, İzmir Gazeteciler Cemiyeti, Çağdaş Gazeteciler Derneği, DİSK Basın-İş Sendikası yaptıkları açıklamalarla Anayasa'ya aykırı düzenleme içeren genelgenin iptalini istedi.

Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nazmi Bilgin genelgeyi, "kabul edilemez bir sansür emri" olarak niteleyerek "Elbette emniyet güçlerimizin mensupları da çalışmaları sırasında görüntülerinin, ses kayıtlarının alınmasıyla kişilik haklarının çiğnendiği düşüncesinde olabilir. Ancak, emniyet güçlerinin de bu gibi nahoş durumları yasaklama gibi sansürcü bir yaklaşımdan önce, demokratik yönetimin gereği olan hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkeleri çerçevesinde çalışmalarında kendilerini o utanılacak görüntülerden, ifadelerden uzak tutmaları gerekir" dedi.⁵

Gazeteciler Cemiyeti ve Türkiye Gazeteciler Sendikası genelgenin iptali ve yürütmesinin durdurulması için Danıştay'da dava açtı.⁶ DİSK Basın-İş genelgeyle ilgili Kamu Denetçiliği Kurumu'na başvurdu. CHP, Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği, Ankara ve Diyarbakır baroları da genelgeyi Danıştay'a taşıdı.

⁴ <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-56947389>

⁵ <https://gc-tr.org/gazeteciler-cemiyetinden-kamunun-bilgilenme-hakki-vurgulamasi/>

⁶ <https://www.evrensel.net/haber/435063/gazeteciler-cemiyeti-emniyetin-sansur-genelgesine-karsi-danistayda-dava-acti>

Yılın ilk çeyreğinde adalet reformu gündemi, yeni Anayasa çağrısı ve hükümetin İnsan Hakları Eylem Planı açıklaması, basın ve ifade özgürlüğü konusunda da yeni adımlar atılabileceği beklentisine neden olmuştu. Ancak iktidara reformlar konusunda “samimi olmadığı” yönündeki eleştiriler yöneltmişti. Bu eleştirileri doğrular şekilde yılın ikinci çeyreğinde de İnsan Hakları Eylem Planı’nda ifade edilen olumlu düzenlemeler hayata geçmedi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, “Basın, yayın ve internet yoluyla işlenen suçlarda, muhakeme şartı olan süreleri, ifade özgürlüğünü güçlendirmek amacıyla yeniden ele alıyoruz. İfade ve basın özgürlüğüne ilişkin standartları yükseltmek için gazetecilerin mesleki faaliyetlerinin kolaylaştırılmasına yönelik tedbirler geliştiriyoruz” demişti.⁷ Bu beyanlara yönelik tek gelişme plana ilişkin İzleme ve Eylem Kurulu oluşturulması oldu. Basın, yayın ve internet yoluyla işlenen suçlarda muhakeme şartı süreleri ve ifade hürriyetine ilişkin mevzuatın bir yıl içinde gözden geçirileceği belirtildi.⁸

Yasal düzenlemeler başlığı altında ele alınması gereken diğer konu İstanbul Sözleşmesi oldu. Resmî Gazete’de 20 Mart’ta yayımlanan Cumhurbaşkanlığı kararı ile Türkiye’nin imzasını çektiği Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nden 1 Temmuz itibarıyla çıkılacağına yönelik karara karşı Danıştay’da dava açılmıştı. Danıştay Haziran ayı sonunda verdiği kararla başvuruları reddetti ve Türkiye 1 Temmuz 2021 tarihinden itibaren İstanbul Sözleşmesi’nden resmen çekildi.

TBMM’ye yılın ikinci çeyreğinde Basın İlan Kurumu ile ilgili iki yasa teklifi sunuldu. CHP milletvekilleri tarafından 29 Nisan⁹ ve 9 Haziran 2021¹⁰ tarihlerinde verilen yasa tekliflerinde Basın İlan Kurumu’nun gazetelerde yayınlanmasına aracılık ettiği ilanlardan aldığı komisyon oranının düşürülmesi ve böylece ekonomisi zorda olan yerel basının desteklenmesi istendi. Teklifler ilk müzakereler için komisyona sevk edildi. Yılın ilk çeyreğinde internet medyasına düzenleme öngören, MHP Milletvekili Halil Öztürk’ün sunduğu kanun teklifi¹¹ anti demokratik hükümleri gerekçesiyle eleştirilmişti. Teklif komisyona sevk edildi.

CHP Meclis Grubu da yeni bir basın kanunu teklifi vererek internet medyasına ilişkin düzenleme önerilerini TBMM gündemine taşıdı.¹² Teklifte internet medyasının Basın Kanunu içine alınarak yasal güvenceye kavuşması hedeflendi. Teklif, internette yer alan haberler ya da yazılar nedeniyle gazetecilerin Basın Kanunu hükümleri dışında tutularak cezalandırılmasını önleyecek düzenlemeler de içeriyor. Teklifte internet gazetecilerinin de işledikleri varsayılan suçlarda Basın Kanunu’nda yer alan muhakeme şartı süreleri gözetilerek soruşturulması, bu süreler aşıldığında kovuşturmaların düşmesi öngörüldü. M4D Projesi 2021 yılı birinci çeyrek raporunda bu soruna ayrı bir parantez açılmış, üzerinden yıllar geçmesine karşın eski sosyal medya paylaşımları ya da internet yazıları nedeniyle gazetecilerin yargılandığı örneklerdeki artış vurgulanmıştı. CHP’nin sunduğu kanun teklifinde basın ve ifade özgürlüğünün önünde engel oluşturan bu uygulamanın sonlandırılmasının hedeflendiği görüldü. Teklifte kasten yaralama, tehdit, hürriyetten yoksun kılma suçlarının gazetecilere karşı işlenmesi halinde cezaların yarı oranında arttırılması da öngörüldü.

7 <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/2021-03-02-insanhaklari.pdf>

8 https://basin.adalet.gov.tr/insan-haklari-eylem-planı-takvimi-adalet-bakanligi-sitesinde-yayinlandi_44808

9 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3594.pdf>

10 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3665.pdf>

11 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3455.pdf>

12 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3696.pdf>

İktidar partisinde de yeni bir basın kanunu çalışması başlatıldı. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun, “İnternet Medyası ve Haberciliği” başlıklı çalıştayda “İnternet gazeteciliği bağlamında bugün yeni hukuki düzenlemelere ihtiyaç duyulduğunu da hepimiz biliyoruz. İlk olarak internet gazetecilerinin yasal statüsünün ne olması gerektiğinden başlayarak, internet gazeteciliğinin mesleki standartlarının belirlenmesi, uygun çalışma ortamının sağlanması ve mutlak surette çalışanların haklarının korunmasına yönelik çerçevenin çizilmesi son derece önemlidir” diye konuştu.¹³

TBMM’de “Dördüncü Yargı Paketi” olarak isimlendirilen Ceza Muhakemesi Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi yasalaştı. Yasa katalog suçlarda tutuklama tedbirini “somut delil” şartıyla güçleştirmekle birlikte, katalog suçlar arasında yer alan “çocuğa yönelik cinsel istismar” suçunda da somut delil aranacak olması nedeniyle yoğun eleştiri aldı.¹⁴

Cumhurbaşkanlığı’nın 30 Haziran tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan “tasarruf tedbirleri” konulu genelgesi basını dayakından ilgilendiren maddeleri içerdi.¹⁵ Buna göre kamu kurum ve kuruluşları izleme ve kütüphane birimleri dışında günlük gazete alamayacak, görev alanıyla ilgili olmayan abonelikler yapamayacak. Ayrıca basına kurum faaliyetleriyle doğrudan ilgili olmayan reklam-ilan veremeyecek. Genelge kamunun tasarruf önlemlerini arttırmak için çıkarılmış olsa da özellikle yerel basını olumsuz etkileyecek bu maddeleri nedeniyle meslek örgütlerinin tepkisine neden oldu. Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nazmi Bilgin, salgın sonrası yeniden ayağa kalkmada çok ciddi sıkıntılarla boğuşan yerel basının, bu genelgeyle tamamen yok olmayla karşı karşıya kalacağını söyledi. Bilgin, “Kamu reklamlarının ezici çoğunluğu sadece belirli bir kesime verilmiş; yerel basının yüzde 95’i yok olmaya mahkûm edilmiştir. Bu koşullar altında, tasarruf genelgesinde yerel basına verilen cüz-i satın alma ve reklam desteğinin kesilmesi kabul edilemez. Tasarruf genelgesi değiştirilmelidir. Gerçek tasarruf isteniyorsa basının yaşaması sağlanmalıdır” dedi.¹⁶ Başta TGS olmak üzere basın meslek örgütleri genelgeye karşı Temmuz ayının ilk haftasında Ankara, İstanbul, İzmir, Mersin, Adana ve Eskişehir’de protestolar düzenledi.¹⁷

Anayasa Mahkemesi

Anayasa Mahkemesi (AYM) yılın ikinci çeyreğinde verdiği bazı kararlarla basın özgürlüğü vurguları yaptı. Yüksek Mahkeme’nin olumsuz kararlarına katılmayan üyelerinin şerhlerinde de basın ve ifade özgürlüğüne yönelik asgari demokratik hukuki standartların neler olması gerektiği konusunda vurgular yer aldı. AYM bu nedenle iktidar partisi ve ortağı MHP tarafından yılın ikinci çeyreğinde pek çok sert eleştiriyle karşılaştı.

Türkiye’de hak ihlaline uğrayanların başvurabileceği son yargı makamı olarak demokratik hukuk devleti ilkelerini savunan AYM’nin politik suçlamalara muhatap olması tüm demokrasi cephesi için önem taşıyor. Üstelik bu suçlamalar iktidar cephesinden yöneltiliyorsa. Bu nedenle MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin daha önce AYM’nin kapatılarak “Divan-ı Ali” fonksiyonuna dönmesini savunduğunu hatırlatmak gerekir.¹⁸

13 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gunun-icinden/fahrettin-altun-internet-gazeteciligi-icin-hukuki-duzenlemelere-ihtiyac-var-6511777/>

14 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/4-yargi-paketi-tbmm-adalet-komisyonunda-kabul-edildi/2283141#>

15 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210630-15.pdf>

16 <https://t24.com.tr/haber/gazeteciler-cemiyeti-baskani-bilgin-tasarruf-genelgesi-degistirilmelidir-gercek-tasarruf-isteniyorsa-basinin-yasamasi-saglanmalidir,964872>

17 <https://t24.com.tr/haber/tgs-genel-baskani-durmus-yerel-gazeteler-nefes-alamaz-hale-gelecek-haberden-bilgiden-tasarruf-olur-mu,964625>

18 <https://www.ekovitrin.com/politika/bahceli-nin-anayasa-mahkemesi-yerine-kurulmasini-istedigi-divan-i-h131931.html>

Yılın ikinci çeyreğinde de AYM'ye iktidar ittifakından politik eleştiriler HDP'nin kapatılması ve HDP Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'nun hak ihlali dosyaları üzerinden yöneltildi.

AYM HDP'nin kapatılması istemiyle hazırlanan iddianameyi usul eksikleri nedeniyle Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na iade etmişti. Bahçeli, "HDP'ye kapatma davası açılmalıdır" açıklamasının¹⁹ ardından başlatılan süreçte iddianamenin iade edilmesine şu tepkiyi gösterdi: "HDP'nin kapatılması kadar Anayasa Mahkemesi'nin de kapanması artık ertelenemez bir hedef olmalıdır. Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin iade kararı milli vicdanda hükümsüzdür, Türkiye'nin var oluş haklarına sadece usul açısından değil, esastan da ileri düzeyde zarar vermiştir".²⁰ Yargıtay'ın düzeltmelerle yeniden AYM'ye gönderdiği HDP'nin kapatılması istemli iddianame 21 Haziran'da işleme alındı.

Anayasa Mahkemesi, 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Kanun Hükmünde Kararname ile kapatılan medya kuruluşlarının mal varlıklarının Hazine'ye aktarılmasıyla ilgili düzenlemeyi Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal etti. Hüküm, medya kuruluşlarının kapatılması ve mallarının Hazine'ye devrini bakan onayına bağlıyordu.

AYM üyeleri idarenin basın üzerindeki yetkilerini arttıran bir düzenleme konusunda görüş birliğine varamadı. İletişim Bakanlığı'nın kişilere ilişkin "gerekli gördüğü tüm bilgileri" kamu kurum-kuruluşlarından ve tüzel kişilerden isteme yetkisi Anayasa'ya uygun bulundu. AYM Başkanı Zühtü Arslan'ın da aralarında bulunduğu beş üye bu karara muhalefet etti. Kişisel verilerin İletişim Başkanlığı'nın eline geçmesiyle korumasız kalacağı uyarısında bulundular. Arslan, bu düzenlemenin Anayasa'ya göre kanunla yapılması gerektiği vurgusuyla, İletişim Başkanlığı'na neredeyse sınırsız bir yetki tanıdığını belirtti. AYM'nin bu kararıyla "fişleme uygulamasının hortlayacağı" uyarısında bulunan Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Nazmi Bilgin de "Kanunla düzenlenmesi gereken bir alanda, kararname ile düzenleme yapılması hem demokrasi kavramına hem de yürürlükteki Anayasaya aykırı bir durumdur" dedi.²¹

AYM, İletişim Başkanlığı çalışanlarının sözleşme ve ödemeleriyle ilgili düzenlemelerinin Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle düzenlenmesinin konu bakımından yetki yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve iptaline karar verdi²².

Anayasa Mahkemesi yılın ikinci çeyreğinde gazeteci Hayko Bağdat'ın dosyasında ifade özgürlüğü ihlali kararı verdi. Bağdat, eski Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'e hakaret ettiği iddiasıyla tazminatla cezalandırılmıştı. Bağdat'ın başvurusunu görüşen AYM, "Rahatsız edici de olsa özellikle kendilerine yönelik iddia, itham ve eleştirileri cevaplama konusunda başkalarına nazaran çok daha avantajlı konumda olan siyasilere yönelik eleştiriler nedeniyle başvurucunun manevi tazminat ödemeye mahkûm edilmesi caydırıcı etki doğurarak kamuoyundaki farklı seslerin susmasına yol açıp çoğulcu toplumun sürdürülebilmesine engel olabilir" değerlendirilmesi yaptı.²³

19 <https://www.amerikaninsesi.com/a/bahceliden-yargitaya-hdpye-kapatma-davasi-acin/5732937.html>

20 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/son-dakika-devlet-bahceliden-aymye-sert-tepki-6345645/>

21 <https://gc-tr.org/bilgin-kisisel-haklar-kararname-ile-duzenlenemez/>

22 <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2021/13?EsasNo=2018%2F134>

23 <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2019/4585>

Anayasa Mahkemesi'ne gazetecilerin özlük haklarıyla ilgili önemli bir başvuru yapıldı. Ankara 21. İş Mahkemesi, gazetecilere tazminat ödemeleri için beş yıllık mesleki kıdem şartı olmasının Anayasa'ya aykırılığı gerekçesiyle AYM'ye başvurdu. İş Mahkemesi, gazetecilerin bir yıllık kıdem hesaplamasında altı ayın altındaki çalışma sürelerinin dikkate alınmamasının da Anayasa'ya aykırı olduğu görüşünü dile getirdi. Başvuruda, kıdem tazminatına hak kazanma yönünden en güvencesiz işçiler arasında basın çalışanlarının yer aldığına dikkat çekildi, "toplumu doğru bilgilendirme gibi önemli görevleri bulunan gazetecilerin bu görevi yerine getirirken, işverenin etkisinden mümkün olduğu kadar arındırılmalı ve bunun için de ücretlerinin güvence altına alınması gerekmektedir" görüşüne yer verildi. Türkiye'de yürürlükte olan dört iş kanunu olduğunu belirten ve bir karşılaştırma yapan 21. İş Mahkemesi, diğer işçiler için geçerli kıdem tazminatına hak kazanma kriterlerinin basın işçileri için de geçerli olması gerektiğini savundu.²⁴

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) 2020 raporunda Türkiye, Rusya'nın ardından en fazla ihlal kararı verilen ikinci ülke olmuştu.²⁵ 2021'in ilk beş ayında Türkiye'den gelen başvurularda yaşanan dikkat çekici artışla ilk sıradaki Rusya ile Türkiye arasındaki fark %1,2'ye düştü. Aynı süre içinde Türkiye'den gelen ve değerlendirmeyi bekleyen başvurular 13 bin 350'ye çıkarken, Ankara'nın payı %20,6'ya yükseldi. AİHM'de değerlendirme bekleyen toplam başvuru sayısı ise 64 bin 950'ye çıktı.²⁶

AİHM yılın ikinci çeyreğinde Türkiye'deki gazetecilerle ilgili pek çok hak ihlali kararı verdi. Türkiye'de yargılanan gazeteciler Tunca Öğreten ve Mahir Kanaat'ın yaklaşık bir yıl tutuklu kalmaları nedeniyle yaptıkları başvuruyu da karara bağlayan AİHM, gazetecilerin özgürlük hakkının ihlal edildiğine karar verdi. AİHM, Öğreten'e 14 bin avro manevi, 5 bin 700 avro maddi, Kanaat'e ise 14 bin avro manevi tazminat ödenmesini kararlaştırdı. Öğreten ve Kanaat, eski Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın sızdırılan e-postalarıyla ilgili haber yaptıkları için terör örgütüne üye olmak suçlamasıyla yargılanıyor.²⁷

AİHM, Fetullahçı Terör Örgütü'ne yardım suçlamasıyla bir yılı aşkın süre tutuklu yargılanan 2018'de iki yıl bir ay hapis cezasına çarptırılan gazeteci Murat Aksoy'un "özgürlük ve güvenlik" hakkı ile "ifade özgürlüğü" hakkının ihlal edildiği sonucuna vardı. Aksoy'a 11 bin 500 avro manevi tazminat ödenmesine karar verdi.²⁸

Gazeteci Ahmet Altan'ın başvurusunda da AİHM, ifade ve yazıların suçlanmaya ve tutuklanma için makul şüphe oluşturmayaacağı görüşüyle Türkiye'nin hak ihlaliinde bulunduğu hükmetti. Altan'a 16 bin avro manevi tazminat ödemesine karar verildi.²⁹ AİHM, darbe girişimi sonrasında iki yıl tutuklu kalan, kapatılan Zaman gazetesi yazarı Ali Bulaç'a da 12 bin 240 avro manevi tazminat ödemesine hükmetti.³⁰

24 <https://www.birgun.net/haber/is-mahkemesi-gazetecilerin-kidem-tazminatina-iliskin-duzenlemeye-itiraz-etti-en-guvincesiz-isciler-basinda-348213>

25 https://www.echr.coe.int/Documents/Facts_Figures_2020_ENG.pdf

26 <https://tr.euronews.com/2021/06/29/aihm-de-bekleyen-basvurularda-turkiye-liste-bas-rusya-y-yakalamak-uzere>

27 <https://expressioninterrupted.com/tr/aihm-tunca-ogreten-ve-mahir-kanaat-icin-ihlal-karari-verdi/>

28 <https://expressioninterrupted.com/tr/aihm-gazeteci-murat-aksoy-icin-ihlal-karari-verdi/>

29 <https://expressioninterrupted.com/tr/aihm-den-ahmet-altan-icin-hak-ihlali-karari/>

30 <https://expressioninterrupted.com/tr/ali-bulac/>

Cumhurbaşkanı Erdoğan'a hakaret gerekçesiyle açılan yerel davalardaki artış dikkate alındığında, bu gerekçeyle suçlananlara yönelik Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ifade özgürlüğü kararları önem taşıyor. Bunlar arasında CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun dosyası da vardı. Kılıçdaroğlu, 31 Ocak ve 7 Şubat 2012'deki Meclis konuşmalarında Cumhurbaşkanı Erdoğan'a hakaret ettiği gerekçesiyle yargılanmış, yerel mahkeme 10 bin lira tazminata hükmetmişti. AİHM, kararla ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğini belirterek Kılıçdaroğlu'na 11 bin 385 avro maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verdi.³¹

2013'te 17-25 Aralık süreci olarak bilinen yolsuzluk soruşturmaları döneminde, bu konuyla ilgili haberlerin herhangi bir yerde yayınlanmasını önlemek için alınan "ihtiyati tedbir" kararlarına karşı gazeteci Banu Güven'in AİHM başvurusundan olumlu karar çıktı. AİHM, işi bu konuda haber yapmak ve kamuoyunda duyurmak olan gazeteci Güven'in ihtiyati tedbirle doğrudan mağdur olduğuna karar verdi.³²

Basın davaları

Türkiye cezaevlerinde bulunan gazetecilerin sayısına ilişkin farklı tespitler var. Bu ayırım doğrudan haber üretiminde yer alanlar dışındaki basın çalışanlarının da gazeteci olarak listeye alınıp alınmamasından kaynaklanıyor.

Yılın ilk çeyreğinin sonunda cezaevlerinde 36 hükümlü 34 tutuklu olmak üzere toplam 70 gazeteci bulunuyordu. Gazeteciler Cemiyeti Özgürlük için Basın (ÖİB) Projesi raporlarına göre, 2021 yılı Nisan sonunda 36 hükümlü, 29 tutuklu olmak üzere toplam 65 gazeteci cezaevindeydi. Mayıs ayı verilerine göre 37 hükümlü, 26 tutuklu olmak üzere toplam 63 gazeteci, Haziran ayı sonunda ise 32 hükümlü, 27 tutuklu olmak üzere toplam 59 gazeteci cezaevindeydi.³³

Gazetecilerin yargılanmasıyla ilgili izleme çalışmaları yürüten meslek örgütleri ve kuruluşlar cezaevinde bulunan gazetecilerle ilgili yılın ikinci çeyreğinin sonunda şu verileri paylaştı:

- **Expression Interrupted** çalışmasına göre cezaevinde gazeteci sayısı **63**.
- **Jailed Journos- Tutuklu Gazeteciler'e** göre **82** gazeteci cezaevinde.
- **Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği'ne** göre **62** gazeteci cezaevinde.
- **Press in Arrest'e** göre en az **39** gazeteci cezaevinde bulunuyor. **239** davada toplam **261** gazeteci yargılanıyor.
- **Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS)** verilerine göre **38** gazeteci cezaevinde.
- **Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI)** yürüttüğü "Free Turkey Journalists" kampanyası verilerine göre cezaevinde **53** gazeteci var.

31 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye-kilicdarogluna-11-bin-385-avro-odeyecek-1829660>

32 <https://www.gazeteduvar.com.tr/aihm-banu-guveni-hakli-buldu-1725i-arastirma-komisyonu-ila-ilgili-haber-yasagi-hak-ihlali-sayildi-haber-1521269>

33 <http://www.pressforfreedom.org/>

Tutuklu gazeteci sayısında yılın ilk çeyreğine kıyasla düşüş yaşanmasına karşın Türkiye hala demir parmaklıklar ardında en çok gazeteci tutan ülke. Gazetecilere yönelik suçlamalar, eski yazılar ya da paylaşımlar nedeniyle yargılamalar, kamu görevlileriyle ilgili haberlerin terörle mücadeleyle karşı suçlarla ilişkilendirilmesi gibi uygulamalar sürüyor.

Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği'nin 2020'nin ikinci altı aylık dönemine odaklanan raporuna göre de gazetecilere yönelik davalarda tutuklu yargılama oranı büyük oranda düştü ancak gazetecilere yönelik suçlamalar değişmedi. Şubat 2019- Mart 2020 dönemine yönelik incelemede, derneğin izlediği davalardan %49'unda gazetecilerin tutuklu yargılandığı, Haziran-Aralık 2020 döneminde ise bu oranın %9 olarak tespit edildiği aktarıldı. Buna karşın gazetecilerin Terörle Mücadele Kanunu kapsamında yargılanmalarında delil olarak öne sürülenlerin haber, yayın, görüntü gibi gazetecilik ürünleri olması durumu bu dönemde %96 düzeyinde görüldü. Raporu yorumlayan MLSA Eş Direktörü Avukat Veysel Ok, "Silahlı örgüt üyeliği dahil her türlü suçlamaya gazetecinin mesleki faaliyetleri delil gösteriliyor. Bu nedenle daha sık tutuksuz yargılama görmemize rağmen yargının iyi bir noktaya geldiğini söylemekte zorlanıyoruz. Gazeteciler hâlâ, bırakın tutuksuz yargılanmayı; hiç yargılanmamaları gereken davalarda yargılanıyorlar" dedi.³⁴

Gazeteciler Cemiyeti'nin Özgürlük İçin Basın projesi aylık raporları ile gazeteci Hayri Demir'in Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi projesi kapsamında desteklenen "Haberin Bedeli" aylık raporlarına göre;

- **Nisan ayında** 21 ayrı davada en az 49 gazeteci yargılandı. 48'i hakkında değişen sürelerde hapis cezaları istendi, bir gazeteci hakkında 50 bin TL tazminat talep edildi.

Van'da iki köylünün helikopterden atıldığı ve jandarmadan işkence gördüğü yönündeki iddiaları haberleştiren ve bu nedenle tutuklu yargılanan gazetecilerin de arasında olduğu beş gazeteci hakkında tahliye kararı verildi.

21 davanın 11'inde gazeteciler "Silahlı terör örgütü üyesi olmak" iddiasıyla yargılandı. Çoğu sosyal medya paylaşımlarına dayanan gerekçelerle sekiz gazeteci "terör örgütü propagandası" suçlamasıyla karşılaştı, üç gazeteci ise "Cumhurbaşkanına hakaret" iddiasıyla hâkim karşısındaydı.

- **Mayıs ayının** ilk 17 gününde Koronavirüs salgınına karşı önlemler nedeniyle 28 gazetecinin yargılandığı 12 duruşma ertelendi. 20 Mayıs'tan itibaren görülen 12 davada 15 gazeteci hâkim karşısına çıktı. Bir gazeteci hakkında beraat kararı, bir gazeteciye 1 yıl 3 ay hapis cezası verildi. Tutuklu yargılanan bir gazeteci tahliye edildi.
- **Haziran ayında** 36 davada 87 gazeteci ve basın çalışanı yargılandı. Yargılanan beş gazeteciye "Cumhurbaşkanına hakaret", 11 gazeteciye "örgüt propagandası yapmak", 39 gazeteciye ise "örgüt üyesi olmak" suçlaması yöneltildi. Yargılanan gazetecilerden beşi beraat etti.

Haziran'da karara bağlanan iki davada iki gazeteciye değişen sürelerde hapis cezaları verildi. Bitlis Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Sinan Aygül, aldığı hapis cezasının istinaf mahkemesince

³⁴ <https://www.mlsaturkey.com/tr/mlsa-dava-gozlem-raporu-tutuklu-yargilamalardaki-dususe-ragmen-gazetecilik-hala-suc/>

onaylanması üzerine cezaevine girdi, ertesi gün denetimli serbestlik kapsamında tahliye edildi. Hakkında kesinleşmiş hapis cezası bulunan bir gazeteci tutuklandı. Dört gazeteci hakkında yeni soruşturmalar açıldı. İki gazeteci hakkında dava açıldı.

2021 Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında **gözültına alınan gazeteci sayısı 16 oldu**.³⁵

Jinnews muhabiri Beritan Canözer Diyarbakır'da evi basılarak gözültına alındı. 3 gün sonra serbest bırakıldı.³⁶ Avazturk İnternet Sitesi Genel Yayın Yönetmeni Zihni Çakır, 104 emekli amiralin bildirisiyle ilgili soruşturma kapsamında Ankara'da gözültına alındı. Çakır, iki günlük gözülti sürecinin ardından "soruşturmanın gizliliğini ihlal" suçlamasıyla tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı.³⁷

Üç aylık dönem içinde gözültına alınan gazetecilerin çoğu takip ettikleri eylemlerde polisin protestoculara müdahalesi sırasında şiddete uğrayarak gözültına alındı. Son örnek İstanbul Taksim'de Onur Yürüyüşü etkinliğini takip eden AP fotomuhabiri Bülent Kılıç oldu. Kılıç'ın polis memurları tarafından yere yatırılıp boğazına dizle basılarak kelepçelenmesi ve gözültına alınması basın meslek örgütlerinin ortak tepkisiyle kınandı. Gazeteciler İstanbul, Ankara ve İzmir'de valilikler önünde kitlesel protesto gösterileri düzenledi.³⁸

Yılın ikinci çeyreğinde öne çıkan davalar arasında Van'da iki yurttaşın helikopterden atılarak işkence gördüğü iddialarını haberleştiren beş gazetecinin davası vardı. 2 Nisan'da görülen ilk duruşmada tutuklu gazeteciler Adnan Bilen, Cemil Uğur, Şehriban Abi, Nazan Sala'nın tahliyesine karar verildi. Duruşmada gazeteci Bilen, gazetecilerin sarı basın kartı olmamasının deliller arasında sayılmasına tepki gösterdi, "Türkiye'de sarı basın kartı olmayan on binlerce gazeteci var" dedi. Nazan Sala, 2017 yılına kadar sarı basın kartı taşıdığını ancak kartının Kanun Hükmünde Kararname ile iptal edildiğini, gazeteciliğin bir kart ile belirlenemeyeceğini söyledi. Cemil Uğur ise "İddianamede spor, magazin ve doğa olaylarıyla ilgili haber yapmadığımız yazılmış. Bu bile iddianamenin hukukilikten ne kadar uzak olduğunu gösteriyor" dedi. Tahliye edilen gazetecilere adli kontrol ve yurt dışına çıkış yasağı getirildi. Beş gazeteci Türk Ceza Kanunu'nun 314/2 ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 5'inci Maddesi uyarınca "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçlamasıyla 7 yıl 6 aydan 15 yıla kadar hapisle yargılanıyor.³⁹

Gazetecilerin geçmiş yıllardaki sosyal medya paylaşımları ya da internetteki yazıları nedeniyle yargılanmaları en önemli sorunlar arasında yer almayı sürdürüyor. Bu konuda simge davalardan biri gazeteci Melis Alphan'a 2015 yılında yaptığı bir Instagram paylaşımıyla ilgili açılan davaydı. 6 Nisan'daki ilk duruşmada Alphan'ın Terörle Mücadele Kanunu'ndaki "Terör örgütü propagandası yapmak" suçunu işlediği ve bu suçu basın yoluyla işlediği gerekçesiyle 7 yıl 6 aya kadar hapisle cezalandırılması istendi. 21 Mayıs'taki karar duruşmasında "suçun unsurlarının oluşmadığı" tespitiyle Alphan'ın beraatine karar verildi.⁴⁰

35 Beritan **Canözer**, Zihni **Çakır**, Taylan **Öztaş**, Serpil **Ünal**, Kardelen **Yoğungan** (20 ve 27 Nisan), Bilal **Meyveci**, Enes **Sezgin** (26 ve 27 Nisan), Ersin **Özgül**, Lezgin **Tekay**, Ceylan **Şahin**, Sena **Dolar**, Ökkeş **Taşkın**, Can **Selman**, Lokman **Gezgin** (Tutuklandı), Bülent **Kılıç**, Murat **Bay**.

36 <https://gazetekarınca.com/2021/04/gozaltina-alinan-gazeteci-beritan-canozer-serbest/>

37 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/bildiride-yeni-gozalti-41789633>

38 <https://www.diken.com.tr/gazetecilerden-uc-kentte-afp-muhabiri-bulent-kilic-icin-eylem/>

39 <https://www.gazeteduvar.com.tr/helikopter-davasinda-tutuklu-gazetecilere-tahliye-haber-1518022>

40 <https://www.mlsaturkey.com/tr/gazeteci-melis-alphanin-newroz-paylasimina-beraat/>

Gazeteci, yazar ve yönetmen Ruhi Karadağ da eski paylaşımları nedeniyle hakkında dava açılan isimlerden biri. Karadağ, 24 Mart'ta Sabiha Gökçen Havalimanı'nda gözaltına alınmıştı. Ertesi gün hakkında "örgüt propagandası" suçlamasıyla açılan davada ifade vermiş ve yurt dışı çıkış yasağı ve adli kontrolle serbest bırakılmıştı. Duruşma 6 Mayıs'taydı ve Karadağ hakkında 1 yıl 3 ay hapis cezası verildi, ceza ertelendi. Suçlama nedeni Karadağ'ın 2015'te sosyal medya hesabında yaptığı paylaşımlardı. O tarihte T24, CNN Türk, Sözcü gibi yayın organlarının bazı haberlerini paylaşması, kendi yönettiği Simurg filminin afişini paylaşması ve gazeteci Faruk Balıkçı ile birlikte yazdığı "Suskunlar Konuşuyor: Yaralı Yonca" kitabının tanıtıldığı Evrensel gazetesi haber kupürünü paylaşması "örgüt propagandası" suçuna dayanak oluşturdu.⁴¹

Gazetecilerin yargılandığı davalarda gizli tanık ifadelerinin delil gösterilmesi uygulaması da önemli sorun başlıklarından biri. Gazeteci Abdurrahman Gök, gizli tanık ifadesiyle suçlanan gazetecilerden . Gök'ün yargılandığı dava çektiği fotoğraflar nedeniyle açıldı. 2017'deki Nevruz kutlaması öncesinde Kemal Kurkut'un polis tarafından vurularak öldürüldüğü anları görüntüleyen Gök, örgüt üyesi olmak ve zincirleme şekilde basın yoluyla örgüt propagandası yapmak suçlamasıyla yargılanıyor. 3 Haziran'da Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesindeki duruşmada Gök aleyhine ifade veren "Sabır" kod adlı gizli tanığın ifadelerine karşı beyanlar alındı. Gizli tanık, "Kurtut'un örgüt üyesi olduğunu, Gök'ün de Kurtut'un vurulma anını örgüt talimatıyla görüntülediğini" iddia etmişti. Gök'ün 9 yıl 4 aydan, 28 yıla kadar hapis istemiyle yargılandığı duruşma, esas hakkındaki mütalaanın hazırlanması kararıyla ertelendi.⁴²

Bir başka gizli tanıklı davada da Demokrat Haber internet sitesi editörü Selda Manduz yargılandı. Manduz hakkında "silahlı terör örgütüne üye olmak" suçlamasıyla 7 yıl 6 aydan 15 yıla kadar hapis isteniyordu. İki gizli tanığın ifadeleri ve Manduz'un iki gazeteciyle yaptığı telefon görüşmelerinin delil olarak gösterildiği davanın 8 Nisan'daki duruşmasında mahkeme heyeti, "suçun unsurlarının oluşmadığı" gerekçesiyle beraat kararı verdi.⁴³

Yılın ikinci çeyreğinde açılan yeni davalarda da gazetecilerin mesleki çalışmaları, arşivleri, sosyal medya paylaşımları ve gazetecilik ürünlerinin suç delili olarak gösterilmesi uygulaması devam etti.

Gazeteci yazar Yılmaz Özdil hakkında Sözcü gazetesinde yayımlanan "Yobazın Tehdidi" başlıklı yazısında adı geçen kişinin şikâyeti üzerine "alenen hakaret" suçlamasıyla 3 ay 15 günden 2 yıl 4 aya kadar hapis istemiyle dava açıldı.⁴⁴

Gazeteci Oktay Candemir'e, arşivinde bulunan 16 yıl önceki haber takibiyle ilgili görüntüler ve sosyal medya paylaşımları delil gösterilerek, "terör örgütü propagandası yapmak" suçlamasıyla 5 yıla kadar hapis istemli dava açıldı.⁴⁵

41 <https://expressioninterrupted.com/tr/turkiye-de-basin-ve-ifade-ozgurlugu-311/>

42 <https://www.gazeteduvar.com.tr/gazeteci-gokun-durusmasi-yapildi-bu-bir-husumet-davasidir-haber-1524265>

43 <https://womeninjournalism.org/cfwij-press-statements/turkey-cfwij-welcomes-journalist-selda-manduzs-acquittal>

44 <https://t24.com.tr/haber/cenazesi-camiye-alinmasin-demisti-ebubekir-sifil-in-sikayette-bulundugu-yilmaz-ozdil-hakkinda-hapis-istemiyle-dava-acildi,953909>

45 <https://expressioninterrupted.com/tr/oktay-candemir-e-acilan-davanin-ilk-durusmasi-goruldu/>

Gazeteci Ruşen Takva hakkında Van'da 8 Ocak'taki bir protestoyu takip ettiği gerekçesiyle iddianame hazırlandı. Takva'nın haber amaçlı takip ettiği yürüyüşü "düzenlediği" öne sürüldü ve "silahlı terör örgütüne üye olma" ve "ihbara ve zor kullanmaya rağmen dağılmama" suçlamasıyla 9 yıldan 18 yıla kadar hapisle cezalandırılması talebiyle dava açıldı.⁴⁶

Gazeteci Cihan Ölmez hakkında 2015 ve 2016 yıllarında Şırnak'ın Cizre ilçesinde uygulanan sokağa çıkma yasaklarıyla ilgili yaptığı açıklamaları sosyal medyada paylaşması nedeniyle "terör örgütü propagandası yapmak" suçlamasıyla dava açıldı. 1 yıldan 5 yıla kadar hapsi istendi. Davanın savcısı Evrensel gazetesi ve Bianet internet sitesini "sözde yayın organı" olarak niteledi.⁴⁷

Nabız Haber internet sitesi Genel Yayın Yönetmeni Şükrü Sak ve muhabir Gazi Çınar'a 2017 yılında yapılan bir haber nedeniyle dava açıldı. Haberde Yozgat'ın Baydığın Belediyesi'yle ilgili "AKP'li Belediye Başkanı rüşvet almak için yol kesti" başlığı kullanılmıştı. Gazeteciler "kamu görevlisine görevinden dolayı alenen hakaret" suçlamasıyla 3 aydan 2 yıla kadar hapisle yargılanacak.⁴⁸

Alman Die Welt gazetesi eski Türkiye Temsilcisi Deniz Yücel hakkında, "Türk milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini alenen aşağılamak" suçlamasıyla dava açıldı. Yücel'in 26-27 Ekim 2016 tarihindeki iki yazısı iddianamenin konusu oldu. İddianamede 6 aydan 2 yıla kadar hapsi istendi.⁴⁹

BursaMuhallif.com haber sitesi imtiyaz sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü Ozan Kaplanoğlu'na Zeytin Dalı Harekatı'yla ilgili bir basın açıklamasının haberini yapması nedeniyle "örgüt propagandası" suçlamasıyla açılan dava sonuçlandı. Kaplanoğlu'na 1 yıl 10 ay 15 gün hapis cezası verildi.⁵⁰

Azadiya Welat gazetesi eski Yazı İşleri Müdürü İsmail Çoban'a "zincirleme şekilde örgüt propagandası yapmak" suçundan verilen 5 yıl hapis cezası İstinaf Mahkemesi'nde bozulmuştu. Yeniden yargılama sonuçlandı, Çoban'a bu kez 4 yıl 6 ay hapis cezası verildi. Çoban'a ayrıca biriktirip sakladığı gazete kupürleri nedeniyle "infaz kurumuna veya tutukevine yasak eşya sokma" gerekçesiyle 2 yıl hapis cezası verildi.⁵¹

Fethiye 1. Asliye Ceza Mahkemesi, karikatürist ve çizgi romancı Nuri Kurtcebe hakkında "Cumhurbaşkanı'na hakaret" suçlamasıyla 2 yıl hapis cezasına karar verdi. Kurtcebe, 2017 ve 2018 yıllarında Facebook'ta yaptığı paylaşımlar nedeniyle yargılanıyordu.⁵²

Yılın ikinci çeyreğinde dikkat çeken bir başka gazeteci davası Bitlis'teydi. Bitlis News internet sitesi Genel Yayın Yönetmeni ve Bitlis Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Sinan Aygül, çocuğa yönelik cinsel istismar olayını haberleştirdiği için "soruşturmanın gizliliğini ihlal" suçundan yargılanıyordu. 5 aylık hapis cezasının istinafta kesinleşmesi üzerine cezaevine teslim oldu. Aygül ertesi gün denetimli serbestlik çerçevesinde tahliye edildi. Cezaevi önünde kısa bir açıklama yapan Aygül "Aldığım ceza benim açımdan çok önemli değil ancak haberin özellikle çocuğa yönelik cinsel istismarı ortaya

46 <https://expressioninterrupted.com/tr/rusen-takva-ilk-durusmasinda-hakim-karsisina-cikti/>

47 <https://www.gazeteduvar.com.tr/gazeteciye-dava-acan-savci-evrensel-ve-bianete-sozde-yayin-dedi-haber-1519113>

48 <https://parantezhaber.com/parantez-ozel/gazeteci-sukru-saka-basin-ozgurlugu-gununde-bir-dava-daha-10079h>

49 <https://www.dw.com/tr/deniz-y%C3%BCcel-hakk%C4%B1nda-yeni-dava-2-y%C4%B1la-kadar-hapis-istemi/a-57506807>

50 <https://www.evrensel.net/haber/435163/basin-aciklamasini-haberlestiren-gazeteciye-ceza>

51 <https://gazetekarinca.com/2021/05/tutuklu-gazeteciye-gazete-kupurleri-biriktirmekten-hapis-cezası/>

52 <https://www.toplumsal.com.tr/gundem/karikarist-nuri-kurtcebe-ye-cumhurbaskanina-hakaretten-hapis-cezası-h59403.html>

çıkararak bir haberin cezalandırılması bizi bambaşka bir noktaya götürür. Buna, basın özgürlüğünün bu şekilde kısıtlanmasına, tacizin, tecavüzün bu şekilde meşrulaştırılmasına müsaade etmeyelim” dedi.⁵³

Press in Arrest’in hazırladığı, son üç yıllık gazeteci davalarına odaklanan “Türkiye’de Gazeteci Yargılamalarının Anatomisi” başlıklı rapor yayınladı. Raporda her 10 gazeteci soruşturmasından birinde savcılarının ömür boyu hapis cezası talep ettiği ve davaların %61’inde mahkeme heyetinin en az bir kez değiştiği vurgulandı.⁵⁴ Rapora göre, yargılanan gazetecilerin %58’i yüksek güvenlikli cezaevlerinde tutuldu. 58 gazetecinin yargılandığı 22 davada, kamuya açık duruşma ilkesi ihlal edildi. 240 davada, Terörle Mücadele Kanunu’nun maddelerine 299 kez başvuruldu.⁵⁵

Yılın ikinci çeyreğinde gazetecileri ilgilendiren soruşturmalar arasında suç örgütü lideri Sedat Peker’in ifşa ettiği ya da iddialarına muhatap olan gazetecilerle ilgili olanlar da vardı. İnternethaber.com sitesi sahibi Hadi Özişik ve Habertürk TV programcısı Veyis Ateş hakkında siyaset-mafya ilişkileri, Ateş’in firari Sezgin Baran Korkmaz’dan 10 milyon avro istemesi gibi iddialar en çok konuşulanlar arasında yer aldı. Ateş hakkında “adil yargıyı etkilemeye teşebbüs”, “tehdit”, “şantaj”, “suç işlemek amacıyla örgüt kurma” gibi suçları işlediği iddiasıyla suç duyurusunda bulunuldu.⁵⁶

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu da Hadi ve Süleyman Özişik kardeşler hakkında suç duyurusunda bulundu. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı’nın başlattığı soruşturmada, Hadi ve Süleyman Özişik’a ait internethaber.com sitesinin ofisinde polis araması yapıldı. Operasyon kapsamında Özişik kardeşlerinin evlerinin de arandığı iddia edildi. Aramada her ikisine ait telefonlar ile dijital materyale el konulduğu belirtildi.⁵⁷

Muhalefet partileri Veyis Ateş’in, hakkında arama kararı bulunan Korkmaz’dan 10 milyon avro istediği iddiaları hakkında savcılara çağrıda bulundu. CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, “Ankara’daki siyasi bir yapı için istiyor bu parayı, çözeriz diyor. Ankara’da kimin için istendi bu para, bilmek istiyorum” tepkisini gösterdi. İyi Parti Genel Başkan Yardımcısı Bahadır Erdem ise, “İşin özü, gazeteci görünümlü şahıs Veyis Ateş Sezgin Baran Korkmaz’a haraç kesmiş, hem de bakan Süleyman Soylu adına” dedi. Türkiye İşçi Partisi İstanbul Milletvekili Ahmet Şık, “Veyis Ateş 10 milyon euroyu kendisine değil, Korkmaz ile uğraşan klik adına istiyor. ‘Uğraşan’ denilenden kasıt Korkmaz ile ilgili soruşturma” paylaşımında bulundu.⁵⁸

53 <https://bianet.org/1/19/246588-tacizci-serbest-haberi-yapan-gazeteci-sinan-aygul-cezaevinde>

54 <https://www.evrensel.net/haber/432249/turkiyede-gazeteci-yargilamalarinin-anatomisi-raporu-yayimlandi>

55 https://media-cdn.t24.com.tr/files/Turkiyede_Gazeteci_Yarg%C4%B1lamalarinin_Anatomisi_Raporu.pdf

56 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/son-dakika-veyis-ates-hakkinda-harekete-gecildi-1845475>

57 <https://www.dw.com/tr/%C3%B6z%C4%B1%C5%9F%C4%B1k-karde%C5%9Flerin-ofisine-polis-bask%C4%B1n%C4%B1/a-57630173>

58 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57488170>

b.Basın kartı düzenlemeleri

Türkiye’de basın kartlarıyla ilgili tartışma bitmiyor. İletişim Başkanlığı’nın 14 Aralık 2018 tarihli Basın Kartı Yönetmeliği’ne karşı Çağdaş Gazeteciler Derneği’nin Danıştay’da açtığı davada pek çok maddenin yürütmesi durdurulmuştu. Birinci çeyrek raporumuzda ayrıntılarına yer verdiğimiz Danıştay kararıyla özetle, gazetecilerin basın kartlarının hangi hallerde iptal edilebileceğini düzenleyen maddelerdeki “basın meslek onurunu zedeleyecek işler yapması”, “milli güvenlik ya da kamu düzenine aykırı davranışlarda bulunması veya bu tür davranışları alışkanlık edinmesi” gibi hükümlerle, bürokratlara ve memurlara basın kartı verilmesi gibi idareye keyfilik sağlayan ve hukuki belirsizlik içeren hükümlerin yürütmesi durduruldu.⁵⁹

Danıştay kararıyla Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı’nın 2018’den bugüne basın kartı iptal kararları, yenilememe veya sürüncemeye bırakma yönündeki uygulamaları hukuki dayanaktan yoksun hale geldi. Bu nedenle yılın ikinci çeyreği basın meslek örgütlerinin basın kartlarıyla ilgili ortak mücadele gündemiyle başladı. Danıştay’ın gazetecilerin itirazına neden olan neredeyse tüm maddelerin yürütmesini hukuki gerekçelerle durdurması sevinçle karşılandı. Ancak İletişim Başkanı Fahrettin Altun, sosyal medya mesajında Danıştay kararını “terör propagandası” suçlamalarıyla eleştirdi. Altun, Twitter hesabında şunları yazdı: “Devletin PKK ve FETÖ propagandası yapanları ‘gazeteci’ olarak tanınması isteniyor! Buna itiraz ediyoruz. Görevde olduğumuz müddetçe ‘gazetecilik’ adı altında ‘terörizm propagandası’ yapanlarla mücadele edeceğiz. Terör seviciler boşuna sevinmesinler! Bir an düşünün. Herhangi bir Batı ülkesinde mütemadiyen DEAŞ propagandası yapan bir kişiye ‘basın kartı’ verilir mi? ‘Ama ben gazeteciyim’ diye yırtınsa sonuç alabilir mi? Hayır!”.⁶⁰

Kısa süre sonra İletişim Başkanlığı’nın hazırladığı yeni basın kartı yönetmeliği Resmî Gazete’de yayımlandı.⁶¹ Danıştay’ın yürütmeyi durdurma kararı verdiği maddeler farklı ifade biçimleriyle ve yer yer daha ağır şartlar içerecek şekilde güncellendi. Basın kartı iptaline gerekçe olarak “suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, üyesi olmak veya yardım etmek” ve gazetecinin “taşıdığı sıfatın saygınlığına gölge düşürebilecek yöntem ve tutumlar sergilemek suretiyle basın meslek onurunu zedeleyecek şekilde faaliyette bulunması” ifadeleri eklendi. Şiddet ve terörü özendiren ya da bunlarla “mücadeleyi etkisiz kılacak içerik oluşturan” kişilerin de basın kartlarının iptal edilebileceği belirtildi. İletişim Başkanı Fahrettin Altun, yönetmelikteki değişikliğe ilişkin “Terör ve şiddet propagandası yapanların basın kartının arkasına sığınmalarının önüne geçen maddeler güçlendirildi. Söz verdiğimiz gibi, basın kartının saygınlığını artırmayı sürdüreceğiz” açıklaması yaptı.⁶²

Basın meslek örgütleri Danıştay ve Anayasa Mahkemesi kararlarının hiçe sayılması olarak yorumladıkları yeni Basın Kartı Yönetmeliği’ne karşı bir araya geldi. Basın Konseyi, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Diplomasi Muhabirleri Derneği, DİSK Basın-İş Sendikası, Ekonomi Muhabirleri Derneği, Gazeteciler Cemiyeti, İzmir Gazeteciler Cemiyeti, Parlamento Muhabirleri Derneği, Türkiye Foto Muhabirleri Derneği, Türkiye Gazeteciler Sendikası ve Türkiye Haber Kameramanları Derneği, Medya

59 <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=465&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5>

60 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskanligi-iletisim-baskani-altun-gazetecilik-adi-altinda-terorizm-propagandası-yapanlarla-mucadele-edecegiz/2195741>

61 <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/05/20210521-11.pdf>

62 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/basin-karti-yonetmeliginde-degisiklik-resmi-gazetede-/2249954>

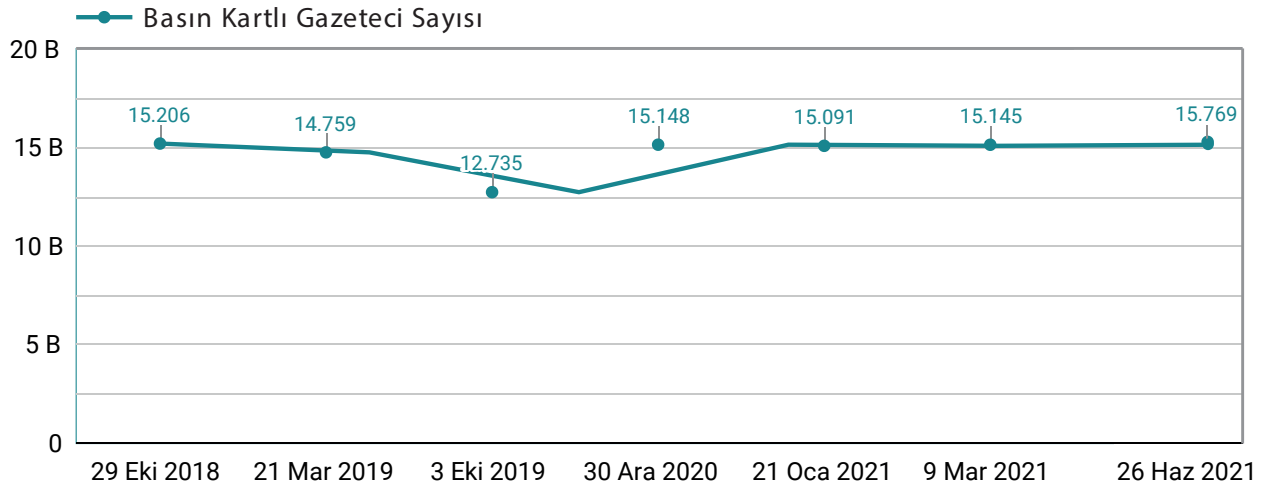
Dayanışma Grubu olarak yaptıkları ortak açıklamada yönetmelik değişikliğini “basın özgürlüğüne darbe” olarak nitelendirdi.⁶³

Yeni yönetmeliğe karşı Gazeteciler Cemiyeti, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Türkiye Gazeteciler Sendikası, DİSK Basın-İş Sendikası ve Türkiye Foto Muhabirleri Derneği Danıştay’da dava açtı.⁶⁴

Basın kartları dağıtımındaki adaletsizlik, keyfi tutum ve İletişim Başkanlığı’nın hukuki olarak belirsiz ve taraflı tutumu basın meslek örgütleri, gazeteciler, muhalefet milletvekilleri ve demokratik kamuoyu sözcüleri tarafından dile getirildi.⁶⁵ Böylece Türkiye’de basın özgürlüğü için büyük önem taşıyan basın kartı konusu, yılın ikinci çeyreğinde kamuoyunun gündemine yer tuttu.

Basın kartı sayısı, Basın Kartı Komisyonu üyeleri, kart iptali gerekçeleri ve iptal sayısı ile ilgili Cumhurbaşkanı Fuat Oktay’a muhalefet milletvekillerinin yönelttiği pek çok soru önergesi yanıtızsız kaldı. Oktay’ın CHP İstanbul Milletvekili Sezgin Tanrıkulu’ya verdiği yanıtta 2020 sonunda basın kartı sahiplerinin %25 kadın, %75 erkek cinsiyet dağılımına sahip olduğu belirtildi.⁶⁶ Oktay’ın CHP Niğde Milletvekili Ömer Fethi Gürer’in soru önergesine verdiği yanıtta ise 29 Haziran 2021 itibarıyla basın kartlı gazeteci sayısının 15 bin 769 olduğu bilgisi yer aldı.⁶⁷ Bu son sayı ile basın kartı sayısının yıllık tablosu şu şekilde güncellendi.

Grafik 1: 2018’den bu yana basın kartı sayısındaki değişim – (Kaynak- M4D raporları, CİMER ve TBMM soru önergeleri yanıtları)

Gazetecilerin bireysel başvurularında da yargıdan basın kartları konusunda olumlu kararlar çıkıyor. Gazeteci yazar Mustafa Sönmez, basın kartını yenilemeyen İletişim Başkanlığına karşı açtığı davayı kazandı. Ankara 12. İdare Mahkemesi, Sönmez’in başvurularını sonuçsuz bırakan İletişim Başkanlığını haksız bularak gazeteciye 32 yıldır taşıdığı ‘sürekli basın kartının’ teslim edilmesine hükmetti. Sönmez,

63 <https://t24.com.tr/haber/medya-dayanisma-grubu-ndan-yeni-duzenlemeye-tepki-basin-karti-kimliginden-soyutlaniyor-basin-kartima-dokunma,953802>

64 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/basin-meslek-orgutleri-basin-karti-yonetmeligine-yeniden-dava-acti-1847067>

65 <https://www.dw.com/tr/erdo%C4%9Fan%C4%B1n-bas%C4%B1n-kart%C4%B1-ambargosunu-mahkeme-durdurdu/a-57310102>

<https://www.mlsaturkey.com.tr/basin-karti-yenilenmeyen-gazeteciler-iletisim-baskanliginin-milli-gazeteci-arayisini-degerlendiriyor/>

66 <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/7/7-42684sgc.pdf>

67 <https://medyaport.net/2021/07/16/gurerin-basin-sektoru-sorunlarina-cumhurbaskani-yardimcisi-oktaydan-ahlak-vurgulu-yanit/>

“İletişim Başkanı Fahrettin Altun’la Twitter’da polemiklerimiz oldu. Beni Twitter’dan engelledi. Fakat bu Altun’un elindeki devlet yetkisini beni cezalandırmak amacıyla kullanması haddi değildir. Ne olursa olsun bu ülkede kapısı çalınacak bir hukuk, bir yargı, bir mahkeme vardır” dedi.⁶⁸

c.Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Basın İlan Kurumu (BİK)

Radyo Televizyon Üst Kurulu’nda görev süresi dolan üyeler yerine TBMM Genel Kurulu’nda seçim yapıldı. AK Parti kontenjanından Mehmet Daniş ve Orhan Karataş ile MHP kontenjanından Deniz Güçer yeni RTÜK üyeleri oldu.⁶⁹ Meclis’te grubu bulunmasına karşın RTÜK’te üye kontenjanı ayrılmayan İYİ Parti bu durumu milli iradeye saygısızlık olarak niteledi.⁷⁰

RTÜK’le ilgili yılın ikinci çeyreğinde de öne çıkan, televizyon kanallarına verilen cezalardaki tarafgir tutumu oldu.

Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında Üst Kurul tarafsızlık, hukukun üstünlüğü, millî ve manevî değerler, bölücülük, ayrımcılık, kin ve düşmanlığa tahrik, eleştiri sınırları ötesinde hakaret ve iftira, haksız çıkar, insan onuru ve özel hayatın gizliliği ihlal gibi hükümlerle yayıncılara sorumluluk yükleyen RTÜK Kanunu 8’inci maddesine dayanarak cezalar verdi. Madde subjektif yorumlara dayanarak ceza verilebilmesine imkân sağladığı gerekçesiyle eleştiriliyor. Yılın ikinci çeyreğinde RTÜK’ün verdiği cezalara ilişkin bilanço şöyle:

- Kanal D Arka Sokaklar dizisinde İslam peygamberi Hz. Muhammed’in bir hadisinin terör örgütü lideri tarafından “tehdit ve intikam bağlamında kullanıldığı” bölümler ve bir avukata uygulanan fiziki şiddet görüntüleri nedeniyle ceza verdi. “İslami hassasiyetleri dikkate almayan ilgili sahnenin toplumsal değerleri hiçe saydığını, kullanılan ifadelerin amacını aşarak Türk toplumunun milli ve manevi değerlerine aykırı olduğunu ve yaptırım uygulanması” yönündeki raporu yerinde bulan RTÜK idari para cezası verdi.⁷¹
- Kanal D’ye Camdaki Kız dizisi nedeniyle “millî, manevi değerlere ve ailenin korunması ilkesine aykırılık teşkil eden; toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen ve kadını istismar eden nitelikte görüntülerin yer aldığı” gerekçesiyle para cezası verildi. Bir erkek karakterin evli bir kadın karakterle ilişki kurmasını “Türk toplumu tarafından kabul görmesi mümkün olmayan bir ilişki modeli” olarak niteleyen Üst Kurul, dizideki diğer sahnelerle birlikte Kanal D’ye idari para cezası verdi.⁷²

68 <https://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/244721-mustafa-sonmez-basin-karti-davasini-kazandi>

69 <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/rtukun-yeni-uyeleri-belli-oldu-41842669>

70 <https://www.gazeteduvar.com.tr/rtu-ak-parti-ve-mhpden-3-uye-secilecek-iyi-partiden-itaraz-var-haber-1525475>

71 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-c-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-maddesinin-2inci-fikrasi-uyarinca-ipc-kanal-d-yelda-haber-ve-gorsel-yayincilik-a-s/31451>

72 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-s-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/31502>

- Show TV'ye Çukur dizisinde kavga, şiddet ve işkence görüntülerinin yer alması gerekçesiyle “Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı” yayın yapıldığı gerekçesiyle idari para cezasına hükmetti.⁷³
- FOX TV'nin Baraj dizisinde evlilik dışı ilişki öyküsü nedeniyle “evlilik ve ailenin varlığını anlamsız kılan ve bu değerleri zayıflatan, toplumda kutsal olarak kabul edilen evliliğe bakış açısını olumsuz yönde etkileyen içeriklere yer veren” sahneleri cezalandırdı. RTÜK, 8. Madde 1. Fıkarda yer alan “Yayın ilkeleri... Toplumun millî ve manevî değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz” hükmünü ihlal ettiğini savunduğu FOX TV'ye idari para cezası verdi.⁷⁴
- FOX TV'de yayınlanan “Yasak Elma” dizisinde “kadın karakterler üzerinden, maddi menfaat için her yol mubahtır şeklinde mesaj verildiği” gerekçesiyle idari para cezası verildi.⁷⁵
- Fox TV'de yayınlanan Masumiyet dizisindeki kadına şiddet görüntüleri nedeniyle “kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden” yayın yapıldığı gerekçesiyle para cezası verildi.⁷⁶
- TV 8'de Survivor programında oyuncular arasında kavga ve argo kullanımı nedeniyle “şiddetin normalleşmesine sebep olunduğu” kanaatiyle TV 8'e idari para cezası verildi.⁷⁷
- Tele 1'e “Ankara Rüzgârı” programında konuk Rifat Serdaroğlu'nun “Hâlâ bu ülkede Atatürk adını ananlardan, Atatürk ilkelerinden bahsedenlerden nem kapan, sinir olan, gıcık kapan bir iktidar var” sözleri nedeniyle ceza verildi. RTÜK, konuşun sözlerinin “toplumun önemli kesiminin meşru oylarını alarak demokratik yolla iktidara gelmiş bir siyasi partinin” toplum nezdindeki itibarını zedeleyici olduğu ve “ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceği” gerekçesiyle Tele 1'e idari para cezası verdi.⁷⁸
- KRT'ye “Şimdiki Zaman” programında CHP Grup Başkanvekili Engin Altay'ın kullandığı ifadeler nedeniyle ceza verdi. “Devleti soymanın AK Parti'den önce üç yolu vardı şimdi on bir yolu var... Çünkü hem ilk derecede hem istinafta hem hatta Yargıtay'da maalesef hukuk rafa kalktı..... Sonu benzemesin Menderes'e” sözleri nedeniyle Cumhurbaşkanı'na, yargı kurumlarına ve AK Parti'ye yönelik ifadelerin eleştiri sınırlarını aşan, aşağılayıcı ve küçük düşürücü nitelikte olduğu gerekçesiyle para cezası verildi.⁷⁹
- RTÜK, KRT'de Gürkan Hacır'ın sunduğu “Şimdiki Zaman” programında “Cumhurbaşkanı'na hakaret” edildiği iddiasıyla kanala en üst sınırdan idari para cezası verdi. Söz konusu yayında CHP Grup Başkanvekili Engin Özkoç, “Türkiye Cumhuriyeti'nde bir tek darbeci var. Adı Recep Tayyip Erdoğan'dır. Tüm diktatörlerin başına gelen onun da başına gelecektir” demişti.⁸⁰

73 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-s-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/31452>

74 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-f-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-maddesinin-birinci-fikrasi-uyarinca-idari-para-cezası-fox-huzur-radyo-tv-a-s/31453>

75 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-f-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-maddesinin-birinci-fikrasi-uyarinca-idari-para-cezası-fox-huzur-radyo-tv-a-s/31454>

76 https://ankahaber.net/haber/detay/rtukten_krt_tv_ve_halk_tvye_ceza_4094

77 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-s-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-maddesinin-birinci-fikrasi-uyarinca-idari-para-cezası-tv-8-tv8-tv-yayincilik-a-s/31455>

78 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-c-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/31501>

79 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-c-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/31500>

80 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-c-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/31500>

- KRT’de yayınlanan “Söz Meclisi” programında, Doğru Parti Genel Başkanı Rifat Serdaroğlu’nun yorumlarında, özel hayata saygı ilkesinin çiğnendiği, eleştiri sınırlarının aşıldığı ve toplumun milli manevi değerlerine aykırı yayın yapıldığı gerekçesiyle kanala idari para cezası verildi.⁸¹
- Üst Kurul Halk TV’de yayınlanan “Haber Masası” programında avukat Afşin Hatipoğlu’nun MHP’ye yönelik sözleri nedeniyle kanala en üst sınırdan idari para cezası uygulanmasına karar verdi.⁸²
- Halk TV’ye ana haber bülteninde “Eyüpsultan Belediyesi’nden yardım isteyen kişiye Ak Parti’ye üyelik şartı” içerikli haber nedeniyle, gerçek dışı iddiaları haberleştirmesi gerekçesiyle idari para cezası verilmesine hükmedildi.⁸³
- Halk TV’de yayınlanan “Şirin Payzın ile Sözüm Var” programında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, Rize’de provokasyon girişimi ile karşı karşıya kalan İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener’e yönelik “Daha dur bakalım, bunlar iyi günler” sözleri değerlendirilmişti. RTÜK yorumların “insan orununa ve özel hayatın gizliliğine saygılı” olmadığı, “eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler” içerdiği gerekçesiyle kanala para cezası verdi.⁸⁴

Cezaların üç aylık bilançosunda da görüldüğü gibi kararların ezici çoğunluğu iktidara yönelik eleştirel nitelikli yayınlar yapan kanallara verildi. Genel ahlak, milli ve manevi değerler gibi gerekçelerle verilen cezalar da dikkat çekiyor. RTÜK, yayınlarla ilgili incelemelerin yurttaşlardan gelen yoğun şikâyetler üzerine başlatıldığını açıklıyor. Ancak RTÜK Üyesi İlhan Taşçı, şikâyetlerle ilgili de taraflı davranıldığı açıklaması yaptı. Üst Kurulun CHP kontenjanından seçilen üyelerinden Taşçı, televizyon yayınlarına şikâyetler alınırken artık kimlik numarası ve açık adres istenmeye başladığını, bunun sonucunda 25 bine ulaşan şikâyet sayılarının dört binlere düştüğünü söyledi. Taşçı, amaçlananın “iktidara yakın olup haklarındaki binlerce şikâyete rağmen doğru düzgün rapor yazılmayan yandaş kanalların yasaya aykırı yayınlarını perdelemek” olduğunu savundu.⁸⁵

Taşçı, bazı şikâyet sayılarını da açıkladı. Buna göre, son beş yılda Mustafa Kemal Atatürk ve Cumhuriyet ilkelerine yönelik küfür, aşağılama ve hakaret nedeniyle RTÜK’e 2 bin 672 şikâyet geldi. Ancak Üst Kurul bunlardan yalnızca dördünü görüşerek karara bağladı. Atatürk ve Cumhuriyet ilkelerine hakaret nedeniyle 448 şikâyetle Beyaz TV’nin başı çektiğini, ardından 307 şikâyetle Akit TV’nin geldiğini, 262 şikâyetle TV Net ve 106 şikâyetle A Haber’in ilk sıraları paylaştığını belirtti. Sadece Akit TV, TVNet, Ülke TV ile Kanal A’ya, hakaret nedeniyle en düşük idari para cezasının “göstermelik olarak” verildiğini söyleyen Taşçı, “RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin kendisini yalnızca ve yalnızca AKP’nin ve Sarayın koruyucusu gibi görüyor. Erdoğan ve AKP dışında televizyon kanallarında kim kime ne derse desin, duymazdan görmezden geliyor. Tüm yayıncılara eşit mesafede durmak, yayınlarla ilgili de

kanunun-32nci-m/31475

81 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/rtukten-halk-tv-krt-ve-foxa-ceza-6465292/>

82 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-c-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/31476>

83 <https://www.rtuk.gov.tr/ust-kurul-kararlari/6112-sayili-kanunun-8inci-maddesinin-birinci-fikrasinin-i-bendinin-ihlali-nedeniyle-kanunun-32nci-m/31456>

84 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/rtukten-halk-tv-krt-ve-foxa-ceza-6465292/>

85 https://ankahaber.net/haber/detay/rtuk_tv_sikayetlerinde_kimlik_numarasi_ve_acik_adres_bilgisini_sart_kostu_rtuk_uyesi_tasci_fisleme%E2%80%9Ddedi_sikayet_sayisi_yuzde_80_dustu%E2%80%9D39775

hakkaniyetli olmak zorunda. Ancak rakamlar da ortaya koyuyor ki, RTÜK Başkanı ve yönetimi, Atatürk ve Cumhuriyet değerleri konusunda duyarsızlar” dedi.⁸⁶

RTÜK tarafından hazırlanan “2020 Vatandaş Bildirimleri” yıllık raporuna göre de 2020’de 283 bin 498 kişi televizyon yayınlarıyla ilgili şikâyet bildirdi. Rapora göre 94 bin 795 bildirimle en çok diziler, 75 bin 774 bildirimle “reality şovlar”, 68 bin 51 bildirimle “haber programları” ve 6 bin 109 bildirimle “yorum programları” hakkında şikâyet, öneri veya eleştiri iletildi. Vatandaş bildirimlerinde bir önceki yıla göre yüzde 164 oranında artış yaşandığı belirtildi.⁸⁷

RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin katıldığı bir televizyon programında bakanlardan ya da Cumhurbaşkanından talimat almadıklarını söyledi, “Bir bakan dediği için bir kuruluşa ceza vermemiz bu dediğim sistemde mümkün mü” yanıtını verdi.⁸⁸

RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin’e yönelik eleştirilerin başında yukarıda özetlenen tarafgir tutum geliyor. İkinci sırada ise RTÜK görevi dışında, kariyerinde bankacılık olmamasına karşın kamu bankası Halkbank’ta Yönetim Kurulu üyesi olması var. RTÜK Başkanı Şahin artan eleştirilere verdiği yanıtta “RTÜK Başkanlığı dışında Halk Bankası Yönetim Kurulu üyeliğimden dolayı maaş alıyorum. Bu da yasal ve etik” dedi, yıpratma operasyonu ile karşı karşıya olduğunu savundu. Ancak bu açıklama tepkileri dindirmedi.⁸⁹

Anayasa Mahkemesi (AYM), milyonlarca aboneli olan yayın platformlarının dahil olduğu internet tabanlı televizyon yayınlarının RTÜK iznine bağlanmasına karşı CHP’nin iptal başvurusunu reddetti. Karara AYM Başkanı Zühtü Arslan’ın da aralarında olduğu beş üye muhalif kaldı. İtirazlarında usul ve esasların kanunla değil yönetmelikle belirlenmesinin “ifade ve basın özgürlüğünün ancak kanunla sınırlandırılabilir” gerekçesiyle Anayasa’ya aykırı olduğu vurgusu yer aldı.⁹⁰

RTÜK’ün kanunun 8’inci maddesindeki hükümlere yönelik subjektif değerlendirmelerde bulunduğu yönündeki eleştirileri güçlendiren bir yargı kararı Ankara 1. İdare Mahkemesi’nden geldi. Mahkeme, Foxlife kanalındaki bir “eşcinsel ilişki” sahnesi nedeniyle RTÜK tarafından verilen beş günlük yayın durdurma cezasını iptal etti. Eşcinselliğin ahlaksızlık olarak görülemeyeceğini belirten Mahkeme, “Cinsel bir yönelim ‘ahlaksızlık’ olarak değerlendirilmemelidir. Lezbiyenlik olgusunun var olduğu bir dizinin izlenmesi toplumun bütün kesimleri için ‘ahlaksızlık’ olarak değerlendirilemez” görüşüne yer verdi.⁹¹

Türkiye’nin ilk trans güzeli seçilen oyuncu Çağla Akalın’ın katıldığı Acun Ilıcalı’ya ait Exxen platformunda yayınlanan program bölümü yayından kaldırdı. Akalın, programın RTÜK cezasına uğradığını söyledi ancak RTÜK’ten yapılan bilgilendirmede programla ilgili Üst Kurul’un herhangi bir kararı olmadığı, bölümlerin yayıncının iradesiyle kaldırılabilirliği bilgisi verildi.⁹²

86 <https://www.birgun.net/haber/cumhuriyete-hakarette-ceza-yuzde-1-bile-degil-rtuk-ten-2-bin-672-sikayete-sadece-dort-ceza-340857>

87 <https://www.trthaber.com/haber/turkiye/rtuke-salginda-sikayetler-artti-ilk-sirada-diziler-var-584900.html>

88 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/rtuk-baskani-sahinden-hic-talimat-gelmiyor-mu-ve-sozcu-tvye-neden-izin-verilmiyor-sorularina-yanit-1825029>

89 <https://t24.com.tr/haber/rtuk-baskani-ebubekir-sahin-in-maas-aciklamasi-tepki-cekti-biraz-utansaniz-keske,945345>

90 <https://www.birgun.net/haber/rtuk-un-internete-sansur-yetkisi-aym-oy-coklugu-ile-davayi-reddetti-5-uyeden-itaraz-geldi-343948>

91 <https://www.ozenlihaber.com/haber/1212/rtuk-ceza-kesti-mahkeme-bozdu-escinsellik-ahlaksizlik-degildir.html>

92 <https://journos.com.tr/cagla-akalin-exxen-rtuk>

Radyo Televizyon Üst Kurulu televizyon yayıncılarına bilgi notu ve basın açıklaması gibi yöntemlerle de uyarılarda bulunuyor. Koronavirüs salgınına karşı tam kapanma önlemlerinin alındığı Mayıs ayı başında RTÜK'ten yapılan açıklamada yayıncılar haberleri nedeniyle uyarıldı. Açıklamada, Sağlık Bakanlığı ve Bilim Kurulu'nun beyanlarının öncelikli haber kaynağı olarak değerlendirilmesi, toplumda korku ve paniğe sebep olması muhtemel içeriklerden kaçınılması istendi. Hatta eğlendirici, rehabilite edici içeriklerin hazırlanması önerildi.⁹³

Televizyon kanallarının Ankara temsilcilerine gönderilen uyarı metni ile de RTÜK, salgın haberlerinde kullanılan bazı görüntülerin arşiv olduğu belirtilmeden yayınlanmasını eleştirdi. Metinde “özellikle tam kapanma döneminde, başta haber bültenleri olmak üzere birçok programda arka planda kalabalık görüntülerin yer alması, insanların kurallara uymadığına ve kolluk kuvvetlerinin de görevlerini yerine getirmediğine dair bir yanlış anlaşılmaya sebebiyet vermektedir” denildi. Kalabalık görüntüler yerine “boş cadde ve sokak görüntülerinin kullanılması” istendi⁹⁴. Eleştiriler üzerine RTÜK Başkanı Ebubekir Şahin, metnin “yapıcı bir hatırlatma” olduğunu söyledi, “tüm yıldırma çabalarına karşın işimizi layıkıyla yapmaya devam edeceğiz” dedi. RTÜK üyesi İlhan Taşçı ise uyarının kalabalık AK Parti kongresi görüntüleri nedeniyle yapıldığını söyledi, “Şahin, bugün televizyon kanallarının yöneticilerine özel hattan bir ‘talimat’ gönderdi. Televizyonların lebalep görüntüleri kullanmamaları; bunun yerine ‘boş cadde ve sokak görüntülerinin kullanılması istendi! Statlar, kongreler gösterilmeyecek” dedi.⁹⁵

RTÜK, Sözcü gazetesi grubuna ait televizyon kanalı kurma girişimine engel olmakla da eleştirildi. Grubun satın aldığı kanalın SRT Sivas olan logosunun SZC TV olarak değiştirilmesi için 27 Şubat 2020’de yaptığı başvuru uzun süre sürüncemede bırakıldı sonra reddedildi. Haziran ayı başında Ankara 15. İdare Mahkemesi, RTÜK’ün başvuruyu reddetme kararını iptal etti. Bu rapor yayına hazırlandığı dönemde Üst Kurul’un Temmuz ayı başındaki toplantısında Sözcü TV’nin SZC logolu yayın yapmasına onay verildi.⁹⁶

Basın İlan Kurumu (BİK) ile ilgili yılın ikinci çeyreğindeki en önemli gelişme kurumun ilan kesme cezalarının ve resmi ilan dağıtım bedellerinin ortaya çıkması oldu. En son 2017 yılında ortaya çıkan ilan dağıtım bedelleri ve uygulanan ilan kesme cezalarına ilişkin üstü örtülü gizlilik uygulanan bilgiler ilk kez yayınlandı. Gazeteci Alican Uludağ’ın haberinde BİK’in 2020 faaliyet raporundan bilgiler aktarıldı.⁹⁷ Buna göre, iktidar yanlısı gazeteler ilan ve reklamların %78’ini alırken, iktidara eleştirel yayın çizgisini koruyan gazeteler resmi ilanların %22’sinden yararlandı. Resmi ilan gelirlerine ilişkin ayrıntılı tablolar bu raporun Medya Ekonomi-Politiki başlığı altında işlendi.

BİK’in resmi ilan yayınını engelleyen ceza sayısı 2019’da 324 gün olurken 2020’de 808 güne çıktı. 2020 ceza bilançosuna göre, Cumhuriyet’e 128 gün, Evrensel’e 68 gün, Birgün’e 61 gün, Sözcü’ye 34 gün ve Korkusuz’a 25 gün ceza verildi.

93 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/rtuk-yayincilara-izlenme-oranlarinin-artacagi-tam-kapanma-donemine-iliskin-hatirlatmalarda-bulundu/2224288>

94 <https://www.evrensel.net/haber/432089/rtukten-televizyon-kanallarina-kalabalik-goruntuleri-gostermeyin-talimati>

95 <https://twitter.com/ilhantasci/status/1388809284276867075>

96 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/nihayet-sozcu-tvye-onay-cikti-6526386/>

97 <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-h%C3%BCck%C3%BCmete-yak%C4%B1n-medyaya-para-akt%C4%B1/a-57699280>

Basın İlan Kurumu'nun yukarıdaki verileri kamuya açık değil. Ne internet sitesinde yayınlanıyor ne de bilgilendirmelerinde yer alıyor. Ayrıca kurumun denetimi İletişim Başkanlığı'nda olduğundan ve İletişim Başkanlığı da denetim raporlarını yayınlamadığından kurumun faaliyetleriyle ilgili ayrıntılı bilgi edinilemiyor. Bunlara karşın faaliyet raporu bilgilerinin ortaya çıkması üzerine BİK bir yazılı açıklama yayınladı, verilerin gizlenmediğini savundu ve haberi yayınlayan DW Türkçe'yi kınadı. Açıklamada, "BİK'e yönelik sorumsuz, taraflı, haksız eleştiri içeren haberler maksatlı olarak servis edilmiş, bu haberlerin yine benzer organlar tarafından sahiplenerek kurgulu bir şekilde yayıldığı görülmüştür. Ahlaksızca iddia edildiği gibi ne gizlenen ne de saklanan raporlar vardır ne de iltimas geçilerek dağıtılmış ilanlar. 60 yıldır aleni ve şeffaf bir devlet teşekkülü olan BİK'in faaliyet raporlarını 'gizlenen, saklanan raporlar' şeklinde servis eden, kurumun Türk basınına verdiği destekleri hiçe sayarak hem ülkemizi hem kurumumuzu zan altında bırakan DW sitesini kınıyor, doğru, tarafsız ve ilkeli yayıncılığa davet ediyoruz" denildi.⁹⁸

BİK resmi ilan ve reklam kesme kararlarını Basın Ahlak Esasları Hakkında 129 Sayılı Genel Kurul Kararı ile gerçekleştiriyor. BİK Yönetim Kurulu kararları kurumun internet sitesinde yayınlanıyor ancak ceza verilen gazetenin ismi bu duyurularda belirtilmiyor, sadece hangi ilde kayıtlı olarak yayın yaptığı bilgisi veriliyor. 6 Nisan-8 Haziran tarihleri arasındaki Yönetim Kurulu toplantılarında İstanbul'da yayın yapan gazetelere 6 kez ve toplam 35 gün süreli resmi ilan kesme cezaları verildi. Samandağ, Balıkesir, Zonguldak ve Sakarya'da yayın yapan altı gazeteye de toplam 33 gün resmi ilan kesme cezası verildi.⁹⁹

Hangi gazeteye ceza verildiği gazetelere cezaların tebliği ile yapılan haberlerden öğreniliyor. Buna göre yılın ikinci çeyreğinde Basın İlan Kurumu'nun verdiği bazı ilan kesme cezaları şöyle:

Akademisyen yazar Ceren Sözeri'nin Evrensel'de yayımlanan "Vatandaş Destan Yazmış Halk Nefes Alamıyor" yazısında polisler için kullandığı "saldırı" ifadesi nedeniyle gazeteye beş günlük ilan kesme cezası verildi.¹⁰⁰ Sözeri, "Gazetelere kendi cebinden değil bizzat kamu kaynaklarından sağlanan ilan gelirlerini adil biçimde dağıtmakla görevli BİK'in polisi korumak gibi bir görevi var da biz mi bilmiyoruz? Yasama, yürütme ve yargı BİK'in koruması altındaysa, bu üç erke yönelik eleştirileri bir yaptırım konusu yapacaksa gazetecilik nasıl yapılacak? İfade özgürlüğünü kim sağlayacak" sözleriyle kararı eleştirdi.

Birgün gazetesine "Wushuda yeni perde: Şampiyonlukları da sahteymiş" başlığıyla 20 Ocak'ta yayımlanan haber nedeniyle üç, 19 Ocak'ta "Akyüz liderliğinde korsan federasyon kurmuşlar" başlıklı habere nedeniyle iki gün olmak üzere toplam beş günlük resmi ilan kesme cezası verildi.¹⁰¹

98 <https://bik.gov.tr/kurumsal-haberler/basin-ilan-kurumundan-kamuoyu-aciklamasi/>

99 <https://bik.gov.tr/haberler/kurumsal-haberler/page/2/>

100 <https://www.evrensel.net/haber/433176/bik-ceren-sozerinin-kose-yazisi-nedeniyle-evrensele-5-gun-ilan-kesme-cezasi-verdi>

101 <https://www.birgun.net/haber/bik-birgun-un-5-gun-daha-ilanini-kesti-340593>

d.Hak ihlalleri: Sansür, şiddet, hedef gösterme, tehdit, ayrımcılık

Siyasetteki keskin kutuplaşma ve gergin atmosfer basın özgürlüğü önündeki engellerden biri olmakla kalmıyor gazetecilerin güvenliğini de tehdit ediyor. Yılın birinci çeyreğinde olduğu gibi Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında da gazeteciler başta İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ve MHP sözcüleri olmak üzere yine politik isimlerce tehditlere, hakaretlere ve hedef göstermelere maruz kaldı. Basın meslek örgütlerinin geçtiğimiz dönem defalarca uyardığı gibi söylem düzeyindeki şiddet sokak saldırılarına dönüştü. Yılın ikinci çeyreğinde de gazetecilere saldırılar, siyasetçilerin hedef gösteren söylemleri ve faillere cezasızlığın da verdiği cesaretle sürdü. Örneğin birinci çeyrek dönemi raporunda ayrıntılarına yer verdiğimiz gazeteci Levent Gültekin'e saldırı düzenleyenler bu dönem serbest bırakıldı. "Nitelikli kasten yaralama" suçundan haklarında dava açılan 2 tutuklu sanık ilk duruşmada tahliye edildi.¹⁰² Bu tür hak ihlalleri Gazeteciler Cemiyeti'nin Özgürlük İçin Basın raporlarında gün gün ve ayrıntılı olarak not edildi.

Firari suç örgütü lideri Sedat Peker'in devlet, medya ve bürokrasideki bazı kişilere yönelik iddiaları ve başta İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'yu hedef alarak iddialarda bulunması dönemin en önemli gelişmeleri arasındaydı.

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, hakkındaki iddiaları yazan Cumhuriyet gazetesini ve gazeteci Barış Pehlivan'ı hedef gösterdi. "Bu habercilik hastalıklı... Çünkü bu çocuklar hasta. Tedaviye ihtiyaç var"¹⁰³ diyen Soylu, gazeteye de "Bir mafya pisliliğinin hezeyanlarıyla terörle mücadele tarihimizin en Şanlı Komutanına çamur atan, ortakları HDPKK için intikam alan, Cumhuriyet gazetesi; Sizin tarihiniz, derin, kirlili ve karanlık ilişkiler tarihidir" diye seslendi.¹⁰⁴ Soylu'nun ardından İçişleri Bakan Yardımcıları da gazeteyi hedef alan paylaşımlarda bulundu. Soylu, Almanya'da yaşayan gazeteci Erk Acarer'i de hedef gösterdi. Soylu'nun Acarer'e "Parası nereden ödendiği bilinen ve onlara oynayan soytarısın"¹⁰⁵ yanıtını vermesinin ardından AK Parti Siyasi Erdem ve Etik Kurulu Başkanı Prof. Dr. Kemalettin Aydın, Acarer'in köpek zehriyle öldürülmesini önerecek kadar ileri gitti.¹⁰⁶ Erk Acarer, Sedat Peker'in iddialarını araştıran, İçişleri Bakanlığı'nın kayıp silahları gibi konularda yazan gazeteciler arasındaydı. Temmuz ayının ilk günlerinde Berlin'de evinin avlusuna gelen üç Türk kökenli saldırgan tarafından darp edildi. Saldırganların silahlı ve bıçaklı olduklarını söyleyen Acarer, "yazmayacaksın ulan" diye bağırdıklarını anlattı. Alman polisi kapsamlı soruşturma başlattı. Bu soruşturma önümüzdeki dönemin önemli konuları arasında yer alacak.

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Peker'in iddialarına yanıt vermek amacıyla birkaç canlı yayına katıldı. Biri TRT Haber kanalındaydı. Bu yayında Soylu Cumhuriyet gazetesini hedef aldı. "Bu kimin ülkesinde çıkıyor? Bizle ilgili yazı yazdılar ya, biz memleketine bağlıyız diye" ifadelerini kullandı ve "Cumhuriyet

¹⁰² <https://www.milliyet.com.tr/gundem/gazeteci-levent-gultekine-saldiri-davasinda-2-sanigin-tahliyesine-karar-verildi-6496832>

¹⁰³ <https://www.gazeteduvar.com.tr/suleyman-soylu-cumhuriyeti-ve-yazari-pehlivani-hedef-aldi-bunlar-hasta-haber-1518642>

¹⁰⁴ <https://twitter.com/suleymansoylu/status/1391999273462640641>

¹⁰⁵ <https://twitter.com/suleymansoylu/status/1385997753331994625>

¹⁰⁶ <https://halktv.com.tr/turkiye/akpli-doktordan-soyluya-gazeteci-zehirleme-onerisi-455621h>

Terör Manşetleri” isimli bir video paylaştı.¹⁰⁷ Soylu, hükümet tarafından yalnız bırakıldığı yönünde habere imza atan BBC Türkçe’yi de hedef aldı. “Hem ekonomik hem siyasi dezenformasyon kanalıdır... Kimlerin Türkiye’ye operasyon çektiğini hep beraber biliyoruz” dedi.¹⁰⁸

MHP Genel Başkan Yardımcısı İzzet Ulvi Yöner, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin 100 maddelik Anayasa taslağı önerisinin Habertürk TV’de ele alınışını eleştirirken gazetecileri hedef gösterdi. Yöner, programı yapan gazeteci Ebru Baki için “Alaycı gülümsemesiyle gerçekleri çarpıtan sözde bir gazetecidir” dedi.¹⁰⁹ Bu ifadeler üzerine kanalın Ankara Temsilcisi Bülent Aydemir canlı yayında Yöner’in sözlerini eleştirdi ve “gazetecileri hedef gösteren böyle açıklamaları kabul etmiyorum” dedi. MHP’den gelen yanıt “Siz kimsiniz, hangi ölçü ve yüzle MHP ve Sayın Genel Başkanımızı özür dilemeye davet ediyorsunuz” şeklinde oldu. Bunun üzerine gazeteci Bülent Aydemir işten çıkarıldı. Kanalın Genel Yayın Yönetmeni Kürşad Oğuz da istifa etti. Ebru Baki’nin program süresi üç saatten bir saate düşürüldü.¹¹⁰

Habertürk vakası dönemin en çarpıcı olayları arasındaydı. Basın meslek örgütleri MHP’lilerin gazetecileri hedef göstermesini kınadı. TGS Genel Başkanı Gökhan Durmuş “Sadece bu olay bile Bahçeli’nin otoriter iktidarı güçlendirmek, kendilerinden başka hiç kimsenin söz sahibi olmasını istemediği bir ortam yaratmak için anayasa hazırlamak istediğini ortada koyuyor” dedi. RSF Türkiye Temsilcisi Erol Önderoğlu, “Saldırı ve tehditler karşısında susulması bizlerde, siyasetin daha da ısınmasıyla meslektaşlarımızın hiç de güvende olmadıkları düşüncesini yaygınlaştırıyor” dedi. Basın Konseyi’nden yapılan açıklamada, MHP’den gelen sözlü saldırının basına yeni bir hiza verme amacı olduğu belirtildi ve “Basın mensuplarına ‘sözde gazeteci’ diyerek, saldırmayı alışkanlık haline getirenlerin bu davranışlarını şiddetle kınıyoruz” denildi.¹¹¹

Başta Genel Merkez olmak üzere her düzeyden MHP’li siyasetçi yılın ikinci çeyreğinde Tele 1, Halk TV, Cumhuriyet, Sözcü, Karar, Yeniçağ’ı ve bu yayın organlarındaki gazetecileri hedef gösterdi ya da tehdit etti.¹¹²

Sedat Peker’in ifşaatlarının bir bölümü basına yönelik organize saldırı ve şiddet dalgasının siyasetle ilişkisi açısından önem taşıyor. KKTC’li gazeteci Kutlu Adalı’nın öldürülmesi için kardeşinin görevlendirildiğini ancak bu cinayeti başkasının işlediğini iddia etti. Bu iddialarıyla ilgili soruşturma başlatıldı. Sedat Peker, Kanal 23 muhabiri Yeldana Kaharman’ın AK Parti Milletvekili Tolga Ağar’ın cinsel saldırısı sonrasında Jandarmaya şikâyetine gittiğini ancak ertesi gün ölü bulunduğunu da iddia etti.¹¹³ Elazığ Cumhuriyet Başsavcılığı, Kaharman’ın otopsi raporunu paylaşan gazeteci Baransel Ağca hakkında “Kişisel verileri hukuka aykırı bir şekilde ele geçirmek ve yaymak” suçlamasıyla soruşturma açtı.¹¹⁴ Kaharman’ın ölümünün ardındaki sır perdesi aralanmış değil.

107 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/son-dakika-suleyman-soyludan-bekcilerle-ilgili-aciklama-1837637>

108 <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-57236528>

109 <https://twitter.com/UlviYonter/status/1389506142854860804>

110 <https://medyascope.tv/2021/05/06/haberturk-tvde-mhp-depremi-ankara-temsilcisi-bulent-aydemir-gorevden-alindi-genel-yayin-yonetmeni-kursad-oguz-istifa-etti/>

111 <https://www.evrensel.net/haber/432280/mhp-nin-hedef-aldigi-haberturk-tv-nin-genel-yayin-yonetmeni-kursad-oguz-istifa-etti>

112 <https://tele1.com.tr/tele1i-hedef-alan-ulku-ocaklari-baskani-hakkinda-suc-duyurusunda-bulunuldu-422118/>

113 https://twitter.com/sedat_peker/status/1390534737857372161

114 <https://www.evrensel.net/haber/435627/yeldana-kaharmanin-otopsi-raporunu-yayinlayan-baransel-agcaya-bir-sorusturma-daha>

Yılın ikinci çeyreğinde gazeteciler için sansür ve zorla engelleme anlamına gelen önemli gelişme Emniyet Genel Müdürlüğü genelgesi idi. Genelgeyle ilgili ayrıntıları raporumuzun yasal düzenlemeler başlığında aktardık. Ancak bu genelge bahane gösterilerek toplumsal olayları izleyen gazetecilere uygulanan şiddete de burada yer vermek gerekir. Siyaset ve devlet nezdinde gazetecilere yönelik engelleme, hedef gösterme ve şiddet bu kadar normalleşirken gazetecilerin görevleri sırasında herhangi bir kesim tarafından saldırıya uğraması örnekleri arttı. Nisan, Mayıs ve Haziran ayları boyunca yurdun pek çok bölgesinden gazetecilere saldırı haberleri geldi. Bir kısmı şöyle:

- Çanakkale Bozcaada’da doğa katliamı iddialarını haberleştiren Bozcada Haber muhabiri Serkan İlik’in aracının inşaat bölgesinden çıkışı engellendi. İlik, “Basına ya da herhangi bir vatandaşa yapılamayacak uygulamanın hukuk önünde bedel ödemeleri için adli süreci takip edeceğim” dedi.¹¹⁵
- Yeniçağ gazetesi Samsun muhabiri İbrahim Akkuş, yeni yapılan devlet hastanesindeki eksikleri yazdığı haberi nedeniyle saldırıya uğradı, hastaneye kaldırıldı. “Kontrol edilmeden teslim alınmış. Açılışa gidip kontrol ettim. Ben sadece kamu zararını engellemek için tespit ettiğim eksikleri haber yaptım. Bu yüzden bana saldırdılar” dedi.¹¹⁶
- İHA Kocaeli muhabiri Mustafa Uslu, İyi Parti Grup Başkanvekili ve Kocaeli Milletvekili Lütfü Türkkan’ın çiftliğinde yıkım çalışmalarını görüntülerken saldırıya uğradı. Çiftlik çalışanı olduğu belirtilen saldırganlar gözaltına alındı.¹¹⁷ Türkkan, “bu çirkin olayın takipçisi olacağım” açıklaması yaptı.
- DHA muhabiri Ahmet Atmaca ve NRT muhabiri Hanifi Güzel, Gaziantep Nizip’te cami minaresinde intihar girişimi olayını görüntüledikleri için intihar edeceğini söyleyen kişinin yakınları tarafından saldırıya uğradı.¹¹⁸
- Gazete Duvar muhabiri Elvan Yılmaz, Çorum Sungurlu Belediye Başkanı Abdulkadir Şahiner tarafından, “Sen bu haberi nasıl yaparsın, sana sorarım. Seninle görüşürüz. Seni yaşatmam” sözleriyle tehdit edildi. Yılmaz, Şahiner hakkında suç duyurusunda bulundu.¹¹⁹
- İstanbul Zeytinburnu’nda İstiklal gazetesi yayın yönetmeni Hüseyin Arif Çakmak, gazete binasını basan silahlı saldırgan tarafından “iki milyon lira vermezse öldürülmekle” tehdit edildi. Gözaltına alınan saldırgan, nöbetçi mahkemece serbest bırakıldı.¹²⁰
- İskilip Web TV kurucusu Ferdi Karabıyık, Çorum İskilip Emniyet Müdür Vekili Başkomiser Erol Karasu’nun boğazını sıkarak kendisini darp ettiği iddiasıyla İlçe Jandarma Komutanlığı’na şikâyetinde bulundu.¹²¹

115 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/doga-katliamini-goruntulemeye-calisan-gazeteci-alikonuldu-1845490>

116 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/hastanenin-eksiklerini-haber-yapan-gazeteci-dovduler-6498772/>

117 <https://m.bianet.org/bianet/medya/246116-ih-muhabiri-uslu-saldiriya-ugradi>

118 <https://t24.com.tr/haber/gaziantep-te-haber-takibi-yapan-dha-muhabiri-ahmet-atmaca-saldiriya-ugradi-agir-yaralandi,958160>

119 <https://www.gazeteduvar.com.tr/gazeteci-elvan-yilmaz-kendisini-tehdit-ed-en-baskandan-sikayetci-oldu-haber-1521932>

120 <https://www.istiklal.com.tr/haber/istiklal-gazetesine-silahl-saldiri/626135>

121 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/emniyet-muduru-gazeteci-darp-etti-iddiasi-1828940>

- Ankara’da 1 Mayıs eylemlerini takip ettiği sırada, Emniyet genelgesi gerekçe gösterilerek, polisler tarafından görüntü alması engellenen ve cep telefonu yere atılan Yol TV muhabiri Özge Uyanık, polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.¹²²
- Gazeteci Hasan Tolga Balcılar, Osmaniye Belediyesi’nin ihalelerinde usulsüzlük yapıldığına ilişkin haberinin ardından İl Emniyet Müdürlüğü talimatıyla evine operasyon düzenlendiğini ve darp edilerek tutuklanmaya çalışıldığını öne sürdü. Balcılar, “Eşime, kızıma ve bana kötü davranıldı. Hakkımda tutuklama kararı olmamasına rağmen tutuklamaya kalktılar. Osmaniye çok kötü durumda. Yerel gazeteciler olarak sürekli tehdit ediliyoruz.” diye konuştu. Balcılar daha sonra artan tehdit ve engeller nedeniyle mesleği bıraktığı açıkladı.¹²³
- A Haber muhabiri Halil İbrahim Uğur, İyi Parti Genel Başkanı Meral Akşener’in milletvekili yeğeni Ümit Dikbayır’ın kendisini haber takibi esnasında engellediğini ve tehdit ettiğini bildirdi.¹²⁴
- Mezopotamya Ajansı muhabiri Mehmet Erol, haber takibi sırasında polis tarafından engellendiği ve tehdit edildiğini belirterek Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı’na “tehdit” ve “kamu görevini kötüye kullanma” gerekçesiyle polisler hakkında suç duyurusunda bulundu.¹²⁵
- Haber Global’de yayınlanan “Kontra” adlı spor programının yorumcuları Uğur Karakullukçu ve Candaş Tolga Işık, Galatasaray’ı eleştirdikleri yayının ardından üç kişinin saldırısına uğradı.¹²⁶
- Dönemin öne çıkan son şiddet olayı AFP fotomuhabiri Bülent Kılıç’ın İstanbul’daki Onur Yürüyüşü sırasında yaşadıkları oldu. Kılıç, “Canıma kastedilmeye çalışıldı, nefesim kesilmek istendi, bana bunu yapandan, Anayasa Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları, her ne ise, bu dünyada hangi mahkemeyse hesap soracağım. Metin Göktepe’yi Eyüp spor salonunda öldüren kötülük bugün boynuma bastırıp beni nefessiz bırakmak istedi ama başaramadılar. Sağ olsun halk gazetecisine sahip çıktı. Tüm dostlar seferber oldu. Kolay değil öyle. Daha işimiz var” mesajlarını paylaştı.¹²⁷

İstanbul, Ankara ve İzmir’de 15 meslek örgütünün ortak çağrısıyla fotomuhabiri Bülent Kılıç’ın uğradığı şiddet ve gözaltına alınması protesto edildi. Ortak açıklamada, “Meslektaşlarımız son günlerde tüm toplum adına bu görevlerini yürütürken ağır şiddetle karşı karşıya kalmaya başladı. Taksim’de yapılmak istenen protesto eylemini izlemeye çalışan çok sayıda gazeteci darp edildi, gözaltına alınmak istendi, görüntü almaları engellendi, makinelerindeki görüntüler silinmek istendi. Haksız ve hukuksuz şekilde Kılıç’ın görev yapmasını engelleyen polis, yere yatırdığı meslektaşımızın boynuna diziyle bastırarak ölümle sonuçlanabilecek bir şiddet sergiledi” denildi. Ankara’daki protestoda Gazeteciler Cemiyeti Başkan Yardımcısı ve Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi Direktörü Yusuf Kanlı

122 https://ankahaber.net/haber/detay/1_mayista_goruntu_almasi_engellenen_gazeteciden_emniyet_genel_muduru_hakkinda_suc_duyurusu.37793

123 https://tr.sputniknews.com/aksam_postasi/202105311044627181-yolsuzluk-haberi-icin-evi-3-kez-basilan-gazeteci-bundan-sonra-gazetecilik-yapmayacagim-2-bucuk/

124 <https://www.ahaber.com.tr/ozel-haberler/2021/05/31/a-habere-yapilan-saldiri-iyi-partinin-geleneksel-tavridir-emin-pazarcı-a-haber-muhabiri-halil-ibrahim-ugura-yapilan-saldiri-yorumladi?paging=7>

125 <http://mezopotamyaajansi35.com/tum-haberler/content/view/136274>

126 <https://tr.sputniknews.com/spor/202105171044517196-ugur-karakullukcu-ultraslan-grubundan-oldugunu-soyleyen-uc-kisinin-saldiri-girisimine-ugradik/>

127 <https://twitter.com/kilicbil/status/1408927076200165376>

“Biz burada gazeteciler barışçıl şekilde hakkımızı talep etmeye geldik. Ama maalesef burada polisin ödün vermeyen anlayışsız tutumuyla karşılaştık ve bunu kınıyoruz. Bu şiddet dalgasının amacı medya çalışanlarını bezdirmek ve görevini yapmaktan uzak tutmak ise, bu amaca ulaşmanın mümkün olmadığını bir kez daha söylüyoruz. Gazetecilik suç değildir ve bizler gazetecilik yapmaya devam edeceğiz. Gazetecilere şiddet uygulanmasını kanıksamayacağız, asla kabul etmeyeceğiz” dedi.¹²⁸

İfade Özgürlüğü Derneğinin raporlarına göre yılın ikinci çeyreğinde mahkeme kararlarıyla birden çok kez erişime engellenen haber siteleri şunlar oldu: Jinnews, Kızılbayrak, Umut Gazetesi, Mezopotamya Ajansı, ETHA, Devrimci Demokrasi Gazetesi.

Bu dönemde mahkemeler yaklaşık 50 konuyla ilgili pek çok habere erişim engeli kararı aldı. Aralarında Sedat Peker’in iddialarıyla ilgili haberler öne çıktı. Tarikat merkezinde fotoğrafı çıkan sarıklı amiral, Serhat Albayrak’la ilgili haberlerin erişime engellenmesi, Kocaeli Üniversitesi Rektörü’nün oğlunun bir günde memur olup Cumhurbaşkanlığı’na atanması, AK Partili milletvekilinin oğluna içinde esrar olan ayakkabı kutusu gönderilmesi iddiası, Bitlis Ensar Vakfı’nda din kültürü öğretmenlerinin vakıf gönüllüsü dokuz kadına tecavüz ettiği iddiaları, AK Parti Ankara İl yöneticisinin şirketinin aldığı kamu ihaleleri, Sezgin Baran Korkmaz ve Türkiye Varlık Fonu Genel Müdürü ile ilgili paylaşımlar, HDP İzmir İl Örgütüne saldırı düzenleyen kişinin valilikçe yönetilen otele gittiği iddiası, Yıldırım Demirören’in yeğeni ilgili haberler, Gazeteci Erk Acarer’in İHH hakkındaki paylaşımları gibi çok sayıda içeriğe erişim engellendi.¹²⁹

Turkuvaz Medya Grubu CEO’su Serhat Albayrak’ın, akademisyen Yaman Akdeniz hakkında açtığı 100 bin liralık manevi tazminat davasını da sansür başlığı altında hatırlatmak gerekir. Akdeniz’e davanın nedeni, Paradise Papers için açılan davanın reddi ile ilgili haberlerin erişime engellenmesini duyurması oldu.¹³⁰

Sedat Peker’in sosyal medyadaki iddialarının gündemi sarstığı günlerde iktidar sözcüleri internet medyasına yeni bir düzenleme getirilmesi gerektiğini ifade etmeye başladı. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun, “İnternet Medyası ve Haberciliği” başlıklı çalıştayda “Hakikate dayalı habercilik demokrasiyi güçlendirirken, çarpıtma ve yalan üzerine kurulu tahrif haberciliği demokrasiye büyük zararlar vermektedir. İnternet yayıncılığında yanlış uygulamaların ve eksiklerin giderilmesi çözüm yolları için önerilerde bulunulması ve niteliğinin artırılması elzemdir” dedi.¹³¹

Sansür ve hak ihlalleri cezaevlerindeki gazeteciler için de sürüyor. Van Yüksek Güvenlikli Cezaevi’ndeki gazeteciler Nedim Türfent ve Ziya Ataman salgın kısıtlamalarıyla pek çok yasal haktan mahrum bırakıldıklarını açıkladı. Ataman “Gazetelere, dergilere erişimimiz kısıtlanıyor. Bize gönderilen veya bizim gönderdiğimiz mektupların akıbetini ise haftalar sonra öğrenebiliyoruz. Yaşadığımız koşulların her biri ayrı bir haber konusu” dedi.¹³²

¹²⁸ <https://www.amerikaninsesi.com/a/gazetecilerden-polis-siddetine-protesto/5946758.html>

¹²⁹ <https://ifade.org.tr/>

¹³⁰ <https://www.evrensel.net/haber/433635/serhat-albayrak-prof-yaman-akdenize-100-bin-liralik-tazminat-davasi-acti>

¹³¹ <https://www.sozcu.com.tr/2021/gunun-icinden/fahrettin-altun-internet-gazeteciligi-icin-hukuki-duzenlemelere-ihtiyac-var-6511777/>

¹³² <https://www.mlsaturkey.com/tr/mlsadan-tutuklu-gazeteciler-nedim-turfent-ve-ziya-atamana-ziyaret/>

Mülteci Medyası Derneği, İyi Parti İstanbul Milletvekili Ümit Özdağ hakkında suç duyurusunda bulundu. Özdağ'ın, "Mülteci medyası emperyalizmin taşeron yapısıdır" sözleriyle ilgili dilekçede, "Bu talihsiz, gerçek dışı, hiçbir mesnedi olmayan beyan ile şüpheli, derneğimizi hedef göstermiş, aşağılama, nefret ve ayrımcılık suçunu dernek tüzel kişiliğimize karşı da işlemiştir" denildi.¹³³

3-MEDYA EKONOMİ-POLİTİĞİ

a.Şeffaf mali politika, yayın ilkeleri, hesap verebilirlik

Türkiye'de medya sektörünün ekonomik verileri üzerinde tam bir gizlilik hâkim. Gelir-gider tabloları, finansman kaynakları, reklam anlaşmaları, abone sayıları, teşvikler, vergi muafiyetleri, resmi ilan gelirleri hatta tirajları gibi mali politikalarını şeffaflaştırmaya katkı sunacak hiçbir veri kamuoyu ile paylaşılmıyor.

Büyük medya holdinglerine bağlı ya da ortak şirketlerin kamu ihaleleri ve siyasi ilişkilerle elde edildiği görülebilecek iş ve kaynakları üzerinde de perde var. Medyada kontrolün siyasi iktidarın elinde olduğunu kanıtlayacak türden tüm ekonomik verilerin gizli kalmasının istendiği çok açık.

Turkuvaz, Doğuş, Demirören, Ciner ve İhlas'tan oluşan sektörün beş büyük holdingi arasında sadece Doğuş Holding, İhlas Holding ve Demirören'e bağlı Hürriyet Gazetecilik ve Matbaacılık'ın bazı verilerini kamuoyuna açtığını hatırlatmak gerek. İnternet sitelerinde bu holdinglerin bağımsız denetçi raporlarına ve 2020 konsolide finansal tablolarına ulaşmak mümkün. Ancak bu veriler medya için şeffaf mali politika ve hesap verebilirlik ölçütlerini karıştırmaktan, medyada sahiplik yapısının incelenmesini sağlamaktan uzak. Tüm bu nedenlerle, mevcut atmosferde bazı bilgilerin kamuoyuna yansması ancak gazetecilik faaliyetiyle mümkün olabiliyor.

2021 yılı birinci çeyrek raporumuzda aktardığımız gibi medya ekonomisine ilişkin sınırlı bazı verilerle genel tablo hakkında fikir edinmek mümkün. Bu sınırlı veriler arasında medyada kamu reklamlarının kullanım raporları da var. Reklamla sağlanan gelir ya da kamu reklamvereninin reklam bütçesi dağıtımına ilişkin mali veriler açıklanmıyor, muhalefet milletvekillerinin soru önergelerine yanıtlarda da bu tür bilgilerin "ticari sır" gerekçesiyle verilemeyeceği belirtiliyor.

M4D Projesi gerek medya takip şirketleriyle iş birliğiyle gerekse gazetecilik faaliyetiyle elde edilen verilerin derlenmesi sonucunda kamu reklamverenlerine ilişkin kapsamlı bir çalışma hazırladı. Türkiye'de ilk kez yapılan bu araştırma medyada şeffaflık talebinin gündeme geldiği ikinci çeyrek döneminde haber olarak yayınlandı ve kamuoyu gündeminde yer aldı.¹³⁴ TBMM'de araştırma ve soru

¹³³ <https://www.evrensel.net/haber/430661/multeci-medyasi-ayrimcilik-sucu-isleyen-umit-ozdag-hakinda-suc-duyurusunda-bulundu>

¹³⁴ <https://www.gazeteduvar.com.tr/iktidar-destekcisi-medyaya-akan-kamu-kaynagi-1-yazili-basinda-kamu-bankalari-reklamlari-dagilimi-haber-1526532>

<https://www.gazeteduvar.com.tr/iktidar-destekcisi-medyaya-akan-kamu-kaynagi-2-televizyonlar-arasinda-kamu-bankalari-reklamlari>

önergelerine konu oldu, şeffaflık, hesap verebilirlik, basın özgürlüğü çerçevesinde tartışma gündemi oluşmasına katkı sağladı.¹³⁵

Reklam yakalama yazılımlarıyla tespit edilen ve medya takip şirketlerince reklamverenlere ve medya yöneticilerine raporlanan veriler, reklamların yayın organlarında kapladığı alanı ve süreyi içeriyor. 2020 yılında kamu reklamlarının ilişkin yapılan araştırmaya göre, iktidar yanlısı yayıncılık yapmayan gazete ve televizyonlar, izlenme ya da tiraj verilerinden bağımsız olarak kamu reklamlarından hiç pay alamadı. İktidarla siyasi ve ekonomik güçlü bağları olan ve kamu bankaları ile en büyük kamu reklamvereninden en çok pay alan Turkuvaz Medya Grubu'nun kamu kaynaklarına bağımlılığı ortaya çıktı. Dönemin Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak'ın kardeşi Serhat Albayrak'ın ortak ve yönetici olduğu Turkuvaz Medya Grubu'nun gazete, dergi ve televizyon yayıncılığında tekel haline gelmesinde kamunun ve iktidarın rolü üzerine somut bulgular kamuoyuna yansıdı.

Tablo1: Kamu bankalarının 2020 yılında ulusal gazetelerdeki reklamlarının dağılımı

2020/stXcm	HALKBANK	ZİRAAT BANKASI	VAKIFBANK	DİĞER KAMU B.	TOPLAM
1 TÜRKÜĞÜN	8.981	13.495	20.112	514	43.102
2 SABAH	8.159	20.696	10.836	2.381	42.072
3 AKŞAM	17.065	15.382	5.521	757	38.725
4 ANALİZ	4.059	14.125	5.495	1.225	24.904
5 TAKVİM	9.267	5.090	8.817	280	23.454
6 YENİ BİRLİK	9.184	4.740	5.797	883	20.604
7 YENİ ŞAFAK	9.257	250	4.637	887	15.031
8 YENİ ASIR	2.939	4.805	6.383	280	14.407
9 MİLAT	1.701	1.085	2.220	8.485	13.491
10 HÜRRİYET	4.686	2.945	4.744	628	13.003
11 POSTA	4.994	947	4.432	752	11.125
12 MİLLİYET	3.477	875	4.257	469	9.078
13 TÜRKİYE	7.216	221	1.258	280	8.975
14 YENİ AKİT	1.832	297	3.914	2.458	8.501
15 D. POSTASI	0	552	0	7.935	8.487
16 AYDINLIK	1.941	315	2.266	0	4.522
17 SÖZCÜ	0	0	0	0	0
18 CUMHURİYET	0	0	0	0	0
19 KARAR	0	0	0	0	0
20 YENİÇAĞ	0	0	0	0	0
21 KORKUSUZ	0	0	0	0	0
22 MİLLİ GAZETE	0	0	0	0	0
23 BİRGÜN	0	0	0	0	0
24 EVRENSEL	0	0	0	0	0
25 YENİ ASYA	0	0	0	0	0
26 YENİ MESAJ	0	0	0	0	0

Tabloda üç büyük kamu bankasının yanı sıra “diğer” kategorisinde Emlak Katılım, Ziraat Katılım, Vakıf Katılım gibi kamu idaresindeki diğer bankaların verdiği reklamların kapladığı toplam alan görülüyor.

dagilimi-haber-1527141

<https://www.gazeteduvar.com.tr/iktidar-destekcisi-medya-akan-kamu-kaynagi-3-adaletsizlikten-cok-daha-buyuk-bir-sorun-var-haber-1528410>

135 <https://www.gazeteduvar.com.tr/hdpnin-iktidar-yanlisi-medya-aktarilan-kamu-kaynaklari-arastirilsin-onergesi-reddedildi-haber-1527994>

Kamu bankalarının sütun-santim bazında en çok reklam verdiği gazetenin MHP'nin yayın organı olarak bilinen Türkgün gazetesi olması dikkat çekici bir sonuç. Ancak en çok geliri bu gazetenin elde ettiği söylenemez. Listede ikinci sırada Sabah'ın yer alması şaşırtıcı değil. Sabah, doğruluğu tartışmalı da olsa, mevcut tiraj verilerine göre en çok satan üç gazeteden biri. Ancak bu gerekçeyle bankaların rekor düzeyde, 42 bin sütun-santim, reklam vermesi diğer çok satan gazetelerle dikkat çekici hale geliyor.

Sabah, Takvim ve Yeni Asır'da bir yıl içinde yayınlanan kamu bankası reklamı 79 bin 933 sütun-santim. 26 ulusal gazeteye kamu bankalarının verdiği toplam reklamın %26,6'sı Turkuvaz gazetelerine verilmiş. Özel bankaların reklam verme eğilimi incelendiğinde kamu bankalarının Turkuvaz gazetelerine özel bankalardan beş kat daha fazla reklam verdiği ortaya çıkıyor.

2020 yılında Sabah gazetesine reklam veren özel banka sayısı 12 olurken toplam reklam alanları 9 bin 388 santim düzeyinde. Tek başına Ziraat Bankası'nın Sabah'tan satın aldığı alan, özel bankaların toplam reklamının iki katını aşıyor. Faaliyet raporlarına göre üç dev kamu bankası arasında yıllık reklam gideri en yüksek olan Ziraat Bankası. 2020'de harcadığı 279 milyon liralık reklam giderinin ne kadarını Sabah'a aktardığı ise bilinmiyor.

Tablo 2: Kamu bankalarından en az reklam alan televizyonlar ve özel bankalardan aldıkları reklam süresi

2020-Saniye	ÖZEL BANKALAR	HALKBANK	ZİRAAT BANKASI	VAKIFBANK	KAMU KATILIM B.	KAMU B. TOPLAM
Habertürk	13 Banka 194.826	960	0	0	1.300	2.260
Show TV	11 Banka 149.133	832	0	0	900	1.732
Bloomberg HT	14 Banka 218.867	0	0	0	650	650
FOX TV	12 Banka 164.420	0	0	0	0	0
Halk TV	9 Banka 110.801	0	0	0	0	0
Tele-1	7 Banka 86.798	0	0	0	0	0
KRT	3 Banka 19.294	0	0	0	0	0
TV 5	2 Banka 7.335	0	0	0	0	0
8 KANAL TOPLAM	951.474	1.792	0	0	2.850	4.642

Kamu bankalarından en az reklam alan ya da hiç reklam alamayan televizyon kanallarına bakıldığında ortak yönlerinin iktidara yönelik eleştirel yayıncılığa da yer vermeleri olduğu görülüyor. Doğrudan muhalif olarak nitelenen televizyon kanallarının yanı sıra, zaman zaman iktidarla karşı karşıya gelen yayınları, programları, yorumcuları olan Ciner Medya Grubu'na ait televizyon kanallarının da kamu bankası kaynağından yararlanamaması dikkat çekiyor.

Tablo 3: 2020 yılında 30 televizyonun aldığı banka reklamlarının süreleri

	2020/Saniye	Özel Bankalar	HALKBANK	ZİRAAT BANKASI	VAKIFBANK	KAMU KATILIM B.	KAMU B. TOPLAM
1	Bengü Türk	3 Banka 12.392	249.221	165.751	179.775	11.772	606.519
2	A Haber	13 Banka 168.404	88.951	94.691	99.986	33.853	317.481
3	A2	9 Banka 49.659	63.149	66.494	53.676	9.976	193.295
4	CNN Türk	13 Banka 194.704	63.434	51.816	41.297	15.432	171.979
5	A Spor	11 Banka 78.238	31.456	70.822	63.834	5.003	171.115
6	360 TV	8 Banka 71.406	85.995	24.826	40.315	10.037	161.173
7	A Para	12 Banka 65.291	33.257	25.013	70.913	23.419	152.602
8	Akit TV	2 Banka 9.781	59.902	12.307	44.953	34.416	151.578
9	ATV	12 Banka 153.439	63.485	22.899	38.330	21.580	146.294
10	24 TV	9 Banka 44.154	59.085	27.673	44.561	12.169	143.488
11	Ülke TV	8 Banka 74.236	55.040	23.026	42.617	21.953	142.636
12	A News	0	42.122	39.568	46.965	0	128.655
13	TV Net	10 Banka 92.364	53.438	11.724	42.480	14.590	122.232
14	Star TV	12 Banka 182.292	34.193	16.726	51.839	17.951	120.709
15	NTV	14 Banka 195.257	41.101	9.389	41.878	14.539	106.907
16	Kanal D	12 Banka 109.087	37.953	13.439	34.273	17.497	103.162
17	Kanal 7	11 Banka 94.617	28.331	19.544	35.777	15.119	98.771
18	Beyaz TV	8 Banka 64.048	28.262	6.822	45.464	9.099	89.647
19	TGRT Haber	11 Banka 91.704	60.719	6.858	7.074	7.316	81.967
20	Teve 2	8 Banka 69.506	23.338	10.243	18.937	4.240	56.758
21	Ulusal Kanal	3 Banka 18.938	18.164	8.587	26.597	0	53.348
22	TV 8	13 Banka 123.358	15.910	4.490	19.900	2.542	42.842
23	Habertürk	13 Banka 194.826	960	0	0	1.300	2.260
24	Show TV	12 Banka 149.133	832	0	0	900	1732
25	Bloomberg HT	14 Banka 218.867	0	0	0	650	650
26	FOX TV	12 Banka 164.420	0	0	0	0	0
27	Halk TV	9 Banka 110.801	0	0	0	0	0
28	Tele-1	7 Banka 86.798	0	0	0	0	0
29	KRT	3 Banka 19.294	0	0	0	0	0
30	TV 5	2 Banka 7.335	0	0	0	0	0

Kamu bankalarından en çok reklam alan televizyonlar sıralamasında ise ilk 10 içinde beş televizyonun Turkuvaz Medya Grubu'na ait olması ilk çarpıcı sonuç. Reyting alsın almasın, izlensin izlenmesin, kamu reklamlarının Turkuvaz televizyonlarına aktığı görülüyor. A Haber zirvede, kamu bankalarından 317 bin 481 saniye reklam almış. Sırayla A2 kanalı 193 bin 295 saniye, A Spor 171 bin 115 saniye, A Para 152 bin 602 saniye ve ATV 146 bin 294 saniye reklam süresi satmış. Reklam alabilen 25 kanaldan altısı Turkuvaz grubundan ve üçü ilk beş içinde. Toplam 1 milyon 100 bin saniyenin üzerinde kamu bankası reklam geliri elde edilmiş. Grubun özel bankalardan aldığı toplam reklam ise 515 bin saniye ile kamunun yarısından az.

Tablo 4: Turkuvaz Medya Grubu televizyonlarının en çok reklam alanlar sıralamasındaki yeri, özel bankalar ve kamu bankalarından aldıkları reklam süresi ve özel banka reklamlarının tüm banka reklamları içindeki oranı-2020/saniye.

SIRA	2020/ saniye	ÖZEL BANKALAR Banka reklamlarında özellerin oranı %		HALKBANK	ZİRAAT BANKASI	VAKIFBANK	KAMU KATILIM BANKASI	KAMU BANKASI TOPLAM
2	A Haber	34,6	13 Banka 168.404	88.951	94.691	99.986	33.853	317.481
3	A2	19,1	9 Banka 49.659	63.149	66.494	53.676	9.976	193.295
5	A Spor	31,9	11 Banka 78.238	31.456	70.822	63.834	5.003	171.115
7	A Para	30	12 Banka 65.291	33.257	25.013	70.913	23.419	152.602
9	ATV	51,2	12 Banka 153.439	63.485	22.899	38.330	20.980	146.294
12	A News	0	0	42.122	39.568	46.965	0	128.655
	TOPLAM	%31,6	515.031					1.109.442

Turkuvaz Medya Grubu televizyonlarının kamu bankalarına sattığı reklam alanı da çalışmanın en çarpıcı sonuçlarından biri. Özel bankaların toplam banka reklamları içindeki payının da yer aldığı tabloda, özel bankalar tarafından tercih edilmediği halde kamu bankalarınca büyük miktarda reklam verilen televizyon kanalları dikkat çekiyor.

Tablo 5: Turkuvaz televizyonlarında kamu bankası dışındaki büyük kamu reklamverenin 2020'deki reklam dağılımı / saniye.

2020 SAYFA	Turkcell	Türk Telekom	THY	Bellona	İstikbal	Mondi ve EAH	Aydınlık	TOPLAM
A Haber	268.734	196.563	22.359	59.847	71.552	5578	11.854	636.487
A Spor	267.319	168.848	3.472	41.159	45.259	3.740	11.515	541.312
ATV	189.446	119.853	5.798	31.600	33.831	15.598	5.936	402.062
A2	132.755	160.869	1.580	37.514	43.473	16.258	1.372	393.821
Minika Çocuk	58.891	171.746	0	11.649	13.767	0	0	256.053
Minika Go	61.480	165.201	0	13.085	14.557	0	0	254.323
A Para	67.192	64.704	30.609	34.929	45.094	4.104	5.646	252.278
A News	30.166	27.733	0	0	50.024	0	0	107.923
ATV Avrupa	0	72	120	29.590	40.059	0	0	69.481
Turkuvaz TV TOPLAM	1.075.983	1.075.589	63.938	259.373	357.616	45.278	2,91 Milyon Saniye	

Kamu bankalarından en çok payı alan Turkuvaz televizyonlarına kamu bankalarında olduğu gibi büyük kamu reklamverenlerinde de en çok reklamı verme eğiliminin ortaya çıktığı görülüyor.

Bir kıyaslama için Vodafone reklamlarının bu televizyonlara toplam 270 bin saniye reklam verdiğini, bunun bu şirketin toplam TV reklamlarında %13,8'lik bir orana işaret ettiğini belirtmeliyiz. Rakiplerinin ne kadar reklam verdiği ise tabloda yer alıyor. Turkcell'in 1 milyon saniyeyi aşkın Turkuvaz reklamları, bu şirketin tüm televizyonlara verdiğinin %25,5'ini oluşturuyor.

Tablo 6: Büyük kamu reklamverenlerinin 2020'de gazetelerde reklam dağılımı, sütunXsantim.
(TMSF'deki büyük reklamverenler. Bellona, İstikbal, Mondi: Eski Boydak yeni Erciyes Anadolu Holding markaları. Aydınli: Aydınli Hazır Giyim ve markaları U.S. Polo, Cacharel, Pierre Cardin. Koza: Koza Altın ve madencilik şirketleri. THY: THY ve Turkish Cargo.)

2020/stXcm	Turkcell	Türk Telekom	THY	Bellona	İstikbal	Mondi	Koza	Aydınli	TOPLAM
Sabah	24.134	7.048	7.185	13.549	13.726	4.034	5.526	4.376	79.578
Akşam	36.274	5.050	954	5.471	5.219	1.400	7.153	1.234	62.755
Takvim	17.991	6.969	5.724	9.698	10.284	3.277	2.058	1.836	57.837
Fotomaç	23.794	4.843	2.463	6.825	8.549	1.400	593	1.514	49.981
Yeni Asır	13.757	6.164	2.862	8.477	8.822	1.960	396	954	43.392
Yeni Şafak	5.644	5.050	3.339	4.365	5.026	1.400	1.731	1.234	27.789
Yeni Akit	5.710	5.019	1.910	3.734	4.739	1.498	1.654	472	24.736
Hürriyet	3.762	9.257	2.640	1.552	3.314	560	1.317	1.225	23.627
Milliyet	3.322	5.527	2.133	2.437	2.240	840	1.359	1.431	19.289
Posta	3.389	5.005	1.417	2.115	2.194	840	730	1.459	17.149
Türkiye	4.922	5.527	954	954	800	280	1080	717	15.234
Yeni Birlik	2.758	5.050	1.908	1.400	1.120	0	1.279	234	13.749
Daily Sabah	4.920	4.563	2.565	0	0	0	0	477	12.525
Türkgün	724	4.532	1.417	0	0	0	1730	468	8.871
Analiz	1.174	4.515	1.908	0	0	0	1245	0	8.842
Aydınlık	204	3.921	0	0	0	0	0	0	4.125
Millî Gazete	832	2.184	0	0	0	0	0	0	3.016
Cumhuriyet	988	0	0	0	0	0	0	0	988
Yeni Mesaj	598	0	0	0	0	0	0	0	598
Sözcü	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yeniçağ	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Karar	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Korkusuz	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Birgün	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Evrensel	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Yeni Asya	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Kamu bankaları dışındaki büyük kamu reklamverenlerinin gazetelere dağıttığı reklamlara bakıldığında da diğer tablolarda görünen durum netleşiyor.

Özetle, yukarıdaki tabloda yer alan kamu idaresindeki kuruluşların verdiği toplam reklam alanı 474 bin 81 sütun-santim. Turkuvaz gazetelerinden satın alınan toplam reklam alanı ise 243 bin 313 sütun-santim. 2020'de Turkuvaz gazeteleri, toplamın %51,32'sini almış görünüyor.

Tablo 7: Turkuvaz Medya Grubu'nun 15 dergisinin 2020'deki kamu reklamları sayfa sayısı. (E.A.H: Erciyes Anadolu Holding-Bellona, İstikbal, Mondı)

2020 SAYFA	Kamu Bankası	E.A.H.	Turkcell	Türk Telekom	THY	Diğer Kamu
Para	126	18	62	46	18	75
Şamdan	48	17	33	-	6	8
Lacivert	44	6	8	9	7	16
Home Art	18	21,5	12	6	12	3
H.Bazaar	18	11	9	-	6	7
Sofra	15	9	10	1	5	5
MinikaGo	13	2	9	12	-	-
Minika Çocuk	6	1	9	18	-	10
Oto Haber	16	-	9	7	-	3
H.Beautiful	7	8,5	-	2	4	2
InBusiness	14	2	2	2	2	11
Esquire	8	2	3	-	4	8
GQ	10	-	3	1	-	15
Vogue	12	-	5	-	-	7
Sabit Fikir	8	3	5	3	-	-

Reklamverenin en çok tercih ettiği dergilerden oluşan pazarda Turkuvaz dergileri başı çekiyor. Turkuvaz grubu, haftalık Para ve Şamdan dergileri ile aylık Cosmopolitan, Harpers Bazaar, Home Art, In Business, Lacivert, Minika Çocuk, Minika Go, Muhit, Oto Haber, Sabit Fikir, Sofra, Vouge Türkiye dergileri, iki aylık Men's Health, Women's Health, China Today dergileri ve üç aylık Esquire, GQ Türkiye, House Beautiful dergileriyle pazarda hakimiyete sahip. Bu dergiler arasında kamu reklamlarında öne çıkanlar yukarıdaki tabloda yer alıyor.

Aylık kültür dergisi Lacivert, yılbaşı eki ile birlikte 2020'de toplam 179 sayfa reklam alanı satmış, toplamın %60'ı yukarıdaki tabloda yer alan kamu reklamlarından oluşuyor. Para dergisi bölgesel ekleriyle birlikte yıl boyunca 906 sayfa reklam satmış, bunların ez az 345 sayfasının ise kamu tarafından satın alındığı görülüyor. Yani Para dergisinin reklam gelirinin %38'inin kamu kaynağıyla karşılandığı söylenebilir. Çocuk dergilerinde durum daha da dikkat çekici. Minika Go'nun yıl boyu sattığı reklamların toplamı 96,5 sayfa. Kamunun payı 36 sayfa ile %37,3. Toplam 86 sayfa satan Minika Çocuk'ta ise kamu reklamı payı %51,6.

Yukarıdaki kamu ve ortaklı şirketlerin süreli dergiler ve gazete kitap ekleri dahil 100 yayına verdiği reklamların 1000 sayfadan fazlasını Turkuvaz almış. Kamu bankaları, Türkiye Sigorta, Borsa İstanbul, THY, Turkcell, Türk Telekom, TMSF yönetimindeki İstikbal, Bellona, Mondı, Aynes, Sürat Kargo, Aydınlatıcı Hazır Giyim gibi kuruluşlar ile Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, Emlak Konut gibi kurumların reklamları 2020 yılında tüm yayınlarda 2 bin 500 sayfanın üzerinde yer almış. Bunların %42,1'i Turkuvaz dergilerine verilmiş.

M4D Projesi 2021 yılı birinci çeyrek dönemi raporunda şu ifadelerle soruna dikkat çekilmişti: "Kamu kaynaklarının keyfi kullanımı ve iktidar tarafından bu kaynakların dağıtımında izlenen yöntem

medyanın ekonomik kontrol altında olduğuna işaret ediyor. Kaynakların akıtılacağı mecraların seçiminde politik hareket edildiği şüphesiz.” Yukarıda aktarılan tablolar bu tespitin somut kanıtla güçlenmesi anlamına geliyor.

Yılın ikinci çeyreğinde medya ekonomisine ilişkin bir başka veri bütünü DW Türkçe’de yayınlanan Basın İlan Kurumu faaliyet raporları bilgilerini aktaran haberde yer aldı.¹³⁶

Faaliyet raporlarının haberleri, Basın İlan Kurumu’nun medya sektörüyle mali ilişkisi, gelirleri ve desteklerine ilişkin verilerin kamuoyuyla paylaşılmaması nedeniyle son 4 yıldır bu konuda elde edilen tek veri bütünü oldukları için önem taşıyor.

Tablo 8: 2020 yılında gazetelerin BİK aracılığıyla elde ettiği resmi ilan ve resmi reklam gelirleri

Gazetenin Adı	Resmi İlan Tutarı (₺)	Resmi Reklam Tutarı (₺)	Hususi İlan ve Reklam Tutarı (₺)	Toplam Tutar (₺)
Sabah	7.835.909,70	9.243.571,86	482.056,44	17.561.538,00
Hürriyet	7.625.570,01	5.507.839,41	220.236,10	13.353.645,52
Posta	6.908.944,46	3.001.387,73	-	9.910.332,19
Milliyet	6.981.911,42	2.919.623,74	-	9.901.535,16
Yeni Şafak	7.001.537,11	2.660.756,93	-	9.662.294,04
Sözcü	6.899.677,00	2.640.099,51	-	9.539.776,51
Akşam	7.010.521,99	1.936.538,14	-	8.947.060,13
Takvim	6.935.426,63	1.839.396,70	-	8.774.823,33
Türkiye	6.974.988,07	1.251.434,67	354.989,59	8.581.412,33
Yeni Akit	5.613.724,20	1.210.880,75	-	6.824.604,95
Karar	5.505.330,74	907.668,25	-	6.412.998,99
Milli Gazete	5.559.481,27	490.269,68	-	6.049.750,95
Türkiye’de Yeniçağ	5.238.981,87	783.939,28	-	6.022.921,15
Yeni Birlik	5.288.948,05	709.382,11	-	5.998.330,16
Diriliş Postası	5.553.224,63	358.592,00	-	5.911.816,63
Milat	5.607.559,19	300.385,03	-	5.907.944,22
Analiz	5.172.826,24	432.080,89	-	5.604.907,13
Dünya	1.754.049,48	3.617.244,00	-	5.371.293,48
Aydınlık Vatan-Emek-Namus	5.116.736,92	64.587,28	-	5.181.324,20
Cumhuriyet	1.846.617,02	3.183.997,09	-	5.030.614,11
Açık Mert Korkusuz	4.596.811,20	116.531,70	-	4.713.342,90
Halkın Gazetesi Birgün	1.059.406,85	1.322.108,07	-	2.381.514,92
Doğruhaber	1.930.428,29	170.095,00	-	2.100.523,29
Şok	1.466.175,54	5.164,00	-	1.471.339,54
Yeni Mesaj	1.240.673,56	134.691,40	-	1.375.364,96
Türkgün*	-	1.336.803,82	-	1.336.803,82
Günlük Evrensel*	-	292.966,70	-	292.966,70
Yeni Asya	88.422,80	27.650,00	-	116.072,80
Yeni Asır	6.144.242,68	1.038.883,03	-	7.183.125,71
TOPLAM	132.958.126,92	29.751.769,77	1.057.282,13	181.519.977,82

136 <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-h%C3%BCck%C3%BCmete-yak%C4%B1n-medyaya-para-akt%C4%B1/a-57699280>

Bu sonuçlara göre, Turkuvaz grubuna ait Sabah resmi ilanlardan 17 milyon 561 bin 539 lira gelir elde ederek en çok destek alan gazete oldu. İkinci sıradaki Hürriyet'e ise, 13 milyon 353 bin 645 lira destek verildi. Posta ve Milliyet ise 9,9 milyon lira destek alarak üçüncü ve dördüncü sıraya yerleşti. 9 milyon 662 bin 294 lira resmi ilan ve reklam bedeli alan Yeni Şafak, en çok destek alan beşinci gazete oldu. Sözcü, yıl boyunca en çok tiraj alan üç gazeteden biri olmasına rağmen 9 milyon 539 bin 776 lira destek ile altıncı sıraya yerleşti. Önceki yıllarda resmi ilan için bekleme listesinde olan ve ilan alamayan MHP'nin yayın organı Türkgün'ün bir milyon 336 bin 803 lira reklam bedeli aldığı görüldü. Evrensel, resmi ilan yayınlama hakkı 2019'da durdurulduğu için resmi ilan alamazken, 292 bin 966 lira resmi reklam geliri elde etti.

b. Medya sahipliği

Türkiye'de medya sahipliğinin iktidar yanlısı-iktidar karşıtı şeklinde ikiye bölünmüş, kutuplaşmış yapısı sürüyor. Yayın sayısı çok olsa da bu kutuplaşmış yapı içinde medya çoğulculuğundan söz etmek mümkün değil. Bunun bir diğer nedeni mevcut çapraz tekelleşme. Medyada tekelleşmenin ulaştığı son aşama olarak gazete, radyo, televizyon, dijital mecra, kitap yayını, basım, dağıtım, reklam gibi çeşitli alanların tek elde toplanması, yayın içeriklerini de tek yanlı ve tek sesli hale getiriyor. Bu bölümün başındaki tablolarla ayrıntılarına yer verdiğimiz, kamu kaynaklarına bağımlılığıyla öne çıkan yayıncıların aynı zamanda iktidar yanlısı çizgide bulunmaları da tek sesliliği besleyen bir durum olarak varlığını sürdürüyor.

Yılın ikinci üç aylık döneminde Türkiye'de medya sahipliğine ilişkin farklı gelişme Sözcü gazetesinin televizyon kanalı SZC TV'nin kuruluşu önündeki RTÜK engelinin kalkması oldu. Sözcü, 21 Şubat 2020'de uydudan ulusal yayın yapan SRT isimli kanalı satın almış, logosunu "SZC" olarak değiştirmek için 27 Şubat 2020'de RTÜK'e başvurmuştu. RTÜK tarafından uzun süre çeşitli nedenlerle gündeme alınmayan talep için Sözcü TV yargıya başvurdu. Ankara 15. İdare Mahkemesi'nin kanal lehine aldığı kararla RTÜK başvurusu gündeme aldı ve bu rapor yayına hazırlandığı günlerde onayladı.¹³⁷

2021 yılının ikinci çeyreği medya ekonomisi açısından önemli verilerin derlendiği bir dönem oldu. Bu dönemde Reklamcılar Derneği öncülüğünde sektör temsilcileri tarafından yayınlanan "Türkiye'de Tahmini Medya ve Reklam Yatırımları- 2020 Raporu" hem salgın dönemine ilişkin bilgi sağlıyor hem de medya yatırımlarındaki dönüşümü ortaya koyuyor.¹³⁸

Rapor Türkiye'de ve dünyada dijital medya yatırımlarının büyümesini gösterdi. Rapora göre, dünya dijital medyaya reklam yatırımlarının toplam yatırımlar içerisindeki payı %50'yi geçti. 2020 yılında, dünya genelinde %7,4 küçüldüğü tahmin edilen toplam medya yatırımlarının %52'si dijital mecralara yöneldi. Raporda bu büyümenin ağırlıklı olarak yazılı basın ve TV'den dijitalin aldığı payla gerçekleştiği tespiti yapıldı.

¹³⁷ <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/nihayet-sozcu-tvye-onay-cikti-6526386/>

¹³⁸ <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/tr/Documents/technology-media-telecommunications/medya-ve-reklam-yatirimlari-2020-raporu.pdf>

Raporun 2019'a ait verileri basılı medyanın reklam yatırımlarında %25,9'luk gerileme yaşandığını gösteriyordu. Aynı dönemde televizyonlardaki yatırımın %5, dijitaldeki reklam yatırımlarının ise %19 olduğu belirtilmişti. 2020'de ise bu azalış ve artış trendleri sürdü.¹³⁹

Gazete ve dergilere reklam yatırımı bir önceki yıla göre %28 düştü. Bu ağır kayıpta pandemi nedeniyle basın okura ulaşma gücü ve tiraj kaybı ile dijital kullanımın artmasının etkisi vurgulandı.

Raporda Türkiye'nin medyaya reklam yatırımları büyüklüğü açısından ABD doları bazında dünyanın 31'inci büyük pazarı olduğu, toplam içinde %0,33'lük paya sahip olduğu aktarıldı. En büyük 38 ülkeli pazar içinde, medya yatırımlarının GSYH içindeki oranı itibarıyla Türkiye son sırada yer alıyor. Dijital medya yatırımlarında ise aynı 38 pazar arasında Türkiye'nin 12'nci sırada yer alması dikkat çeken bir sonuç. Tüm bu oranlar Türkiye'de dijital medyanın geleneksel medya karşısındaki hızlı büyümesini ortaya koyuyor.

İkinci çeyreğin başka önemli çalışması Oxford-Reuters Gazetecilik Çalışmaları Enstitüsü'nün 2021 Dijital Haber Raporu¹⁴⁰. Raporda Koronavirüs salgını sürecinde basılı gazetelere ilginde dünya çapında ciddi düşüş yaşandığı, yerel haberlere ilgi artışı olduğu ve 25 yaş altındaki gençlerin haberle kurduğu ilişkinin gelecekte geleneksel medyayı zorlayacağı belirtildi.

Raporun Türkiye bölümünün yüzeysel kaldığına yönelik eleştiriler olsa da bulguları arasında dikkat çeken yönler de var. Rapora göre Türkiye'den katılımcılar, haberleri en çok internet üzerinden aldıklarını söylerken, televizyon ve sosyal medyadan haber alma oranı yaklaşık olarak eşit çıktı. Fox TV, Cumhuriyet ve NTV en güvenilir haber kuruluşları olarak ifade edildi. İnternette ise Sondakika.com ve yine CNN Türk ve Sözcü'yü takip ettiklerini söylediler. Raporda, "CNN Türk ve Hürriyet'in kısa süre önce hükümet yanlısı bir holding tarafından alınması, haberlerinin artık tarafsız olarak görülemeyeceğini gösterdi" denildi.

Raporda, haberleri sosyal medyadan takip etme alışkanlığının Türkiye'de arttığı bulgusu da var. Katılımcıların %81'i sosyal medya ve çevrimiçi platformlarla, %60'ı televizyonla, %30'u ise yazılı basın aracılığıyla habere eriştiğini belirtiyor. Katılımcıların %40'ı YouTube'u, %34'ü Twitter'ı ve Instagram'ı, %30'u Facebook ve WhatsApp'ı, %13'ü de Telegram'ı habere erişim için kullandığını belirtti.

Raporu newslabturkey.org'da değerlendiren Doç. Dr. Sarphan Uzunoğlu, "Geçmiş yıllardan farklılaşan hangi bulgular var diye bakıldığında Türkiye özelinde Telegram ve YouTube'un yükselişinin altı özellikle çizilmesi gereken bir husus olduğunu düşünüyorum. Bu alanda yatırım yapan yayınların doğru yolda olduğu şeklinde de okunabilecek bir veri. Daha da önemlisi günlük haber tüketim alışkanlıklarımızı özellikle söz konusu YouTube olduğunda raporun doğru okuduğunu söylemek mümkün" diye yazdı.¹⁴¹

Prof. Dr. Aslı Tunç ise sosyal medyaya olan yönelimin daha da artacağı görüşünde. DW Türkçe'ye yaptığı değerlendirmede gerçek gazetecilik refleksiyle yapılan haberlerin internette bulunacağına dair inancın giderek yaygınlaştığını belirten Tunç, Türkiye'de dijital medyanın artık yavaş yavaş geleneksel diye tanımlanan medyaya doğru kaydığını ve bütünleştiğini söyledi.¹⁴²

¹³⁹ <https://www.sozcu.com.tr/2021/ekonomi/medya-ve-reklam-yatirimlarinda-aslan-payi-dijitalin-6361088/>

¹⁴⁰ <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/digital-news-report/2021>

¹⁴¹ <https://www.newslabturkey.org/reuters-gazetecilik-enstitusunun-2021-dijital-haber-raporunda-neler-var/>

¹⁴² <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-toplum-do%C4%9Fru-bilgiye-eri%C5%9Fmek-i%C3%A7in-direniyor/a-58036955>

Medya Sahipliği başlığı altında ele alınması gereken bir diğer gelişme firari suç örgütü lideri Sedat Peker'in Doğan Medya Grubu'nun satışında etkili olduğu yönündeki itiraflarıydı. Peker 2015 yılında Aydın Doğan'a ait Doğan Medya Grubu'na ait gazete ve televizyonların olduğu binanın kalabalık bir grup tarafından basılmasını organize ettiğini, saldırıyı bir AK Parti milletvekilinin ricasıyla düzenlediğini açıkladı. Bu saldırıyla Doğan Medya Grubu'nun satışı için baskı yapılmış olduğunu da söyleyen Peker, "Savcılar işte ikrar, delil. Ben yaptım. Milletvekili söyledi. Aydın Doğan yaşlı adam. Bir taraftan ölüm korkusu sardı" dedi.¹⁴³ Saldırı sırasında bina önünde olan AK Parti İstanbul Milletvekili Abdurrahim Boynukalın, "Açıkçası çok rahatladım. Yıllardır üzerimize yapışan cam, kamera, turnike kırma gibi kriminal meselelerin bizimle alakası olmadığı açıkça ifade edilmiş" diye yazdı. Ancak Boynukalın, daha sonra bu paylaşımlarını sildi¹⁴⁴. Peker bu sözlerinin yanı sıra grubu Ziraat Bankası kredisiyle alan Demirören Ailesi'nin, zamanı gelmesine karşın henüz bankaya ödeme yapmadığını açıkladı.

Ziraat Bankası Genel Müdürü Alpaslan Çakar, artan eleştiriler üzerine TBMM KİT Komisyonunda yaptığı açıklamada "Söz konusu firmanın kredileri canlı hesaplarda izlenmektedir. Ancak şunu belirtiyim, bankamız bu firmaya da bütün müşterilerinde olduğu gibi bankacılık usul ve esaslarının gerektirdiği çerçevede muamele etmektedir" dedi. Çakar'ın net açıklama yapmaması üzerine tepkiler arttı.¹⁴⁵ Demirören'in borcuna karşılık İstanbul Kemer Country bölgesinde Ziraat Bankası'na ipotek ettirdiği arazinin önce imara açıldığı ancak mahkeme kararıyla planlar iptal edilince arazilerin değerinin düştüğü ve bankanın büyük zararda olduğu ortaya çıktı.¹⁴⁶

Tirajlar

Türkiye'de yazılı medya istatistikleri TÜİK tarafından her yıl Temmuz ayı sonunda açıklanıyor. Basın İlan Kurumu tarafından tutulan, dağıtım şirketleri ve bayiler aracılığıyla toplanan tiraj verileri açıklanmadığı için salgın döneminde basının tiraj kaybını net olarak aktarmak güç. Buna karşın bazı verilere sahibiz. Örneğin yukarıda aktarılan Medya ve Reklam Yatırımları 2020 Raporu'nda yer alan basında reklam kullanımının 2019'da göre %25,9 ve 2020'de %28 düşmesi gibi. Birinci çeyrek raporunda aktardığımız Hürriyet Gazetecilik 2020 Faaliyet Raporu'nda "Türkiye gazete pazarında 2020 yılında bir önceki yıla göre %16 oranında bir daralma gerçekleştiği" yönündeki tespiti de hatırlatmak gerek.

Medya Takip Merkezi şirketinin dağıtımcılar, BİK verileri, gazete bildirimleri gibi temel verileri esas alarak M4D Projesi için özel olarak hazırladığı tiraj raporuna göre Türkiye'de gazete tirajları 2020'de %21'in üzerinde azalma gösterdi. Ve bu azalışın tek sorumlusu salgın değil. 2018 yılında 35 ulusal gazetenin ortalama günlük toplam tirajı 2 milyon 828 bin 769 oldu. 2019'da 34 gazetenin tirajı 2 milyon 328 bin 846 oldu. Kapanan gazeteleri de düşerek, 2020 yılında 28 gazete için bu sayı 1 milyon 836 bin 426 olarak gerçekleşti. Salgın öncesinde tirajlarda 2018'e göre %17,76 düşüş yaşanırken 2020'de düşüş %21,14 oranında oldu. Bir başka ifadeyle basılı medyaya giderek azalan ilgide salgının etkisi sadece katkı düzeyinde oldu.

¹⁴³ <https://www.birgun.net/haber/sedat-peker-den-6-nci-videoda-itiraf-akp-li-vekil-istedi-hurriyet-i-bastirdim-345313>

¹⁴⁴ <https://www.evrensel.net/haber/433330/sedat-pekerin-hurriyet-saldirisiyla-ilgili-boynukalindan-aciklama-cok-rahatladim>

¹⁴⁵ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/demirorenin-ziraat-bankasindan-alDIGI-kredilerin-geri-odenmemesine-tepkiler-suruyor-1843466>

¹⁴⁶ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/demirorenin-borclarina-karsilik-ziraat-bankasina-ipotek-ettirdigi-arazilerin-imar-plani-iptal-edildi-1842913>

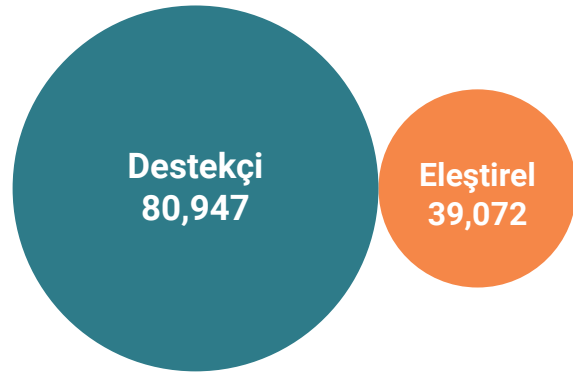
Medya Takip Merkezi'nin M4D Projesi için derlediği verilere göre 2021'in Ocak ayında toplam tiraj 1 milyon 824 bin 250 olarak ölçülürken, salgın tedbirlerinin zayıfladığı, kahvehane gibi ortak kullanım yerlerinin açıldığı Haziran ayında bu sayı 31 gazete için, 1 milyon 790 bin 362 olarak gerçekleşti. Bu sonuçla basında daralmanın, düşen tiraj ve reklam gelirlerinin, güven kaybı ve dijitalleşmeyle ilgili olduğu ve bunların Koronavirüs salgınından çok daha fazla kan kaybettirdiğini öne sürmek mümkün.

Grafik 2: 31.03.2021'den 1.07.2021'e kadar 28 gazetenin ortalama günlük gazete satış adetleri ve iktidar karşısındaki siyasal pozisyonu. (Kaynak: Medya Takip Merkezi'nin M4D Projesi için hazırladığı tiraj raporu)

Nisan Mayıs Haziran Gazeteler ve Tirajları(ortalama)

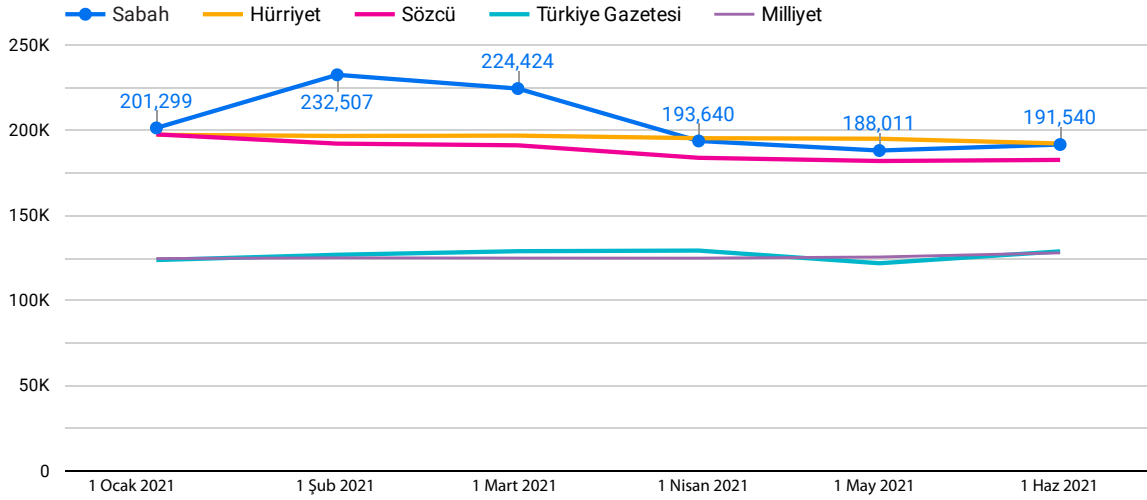
Gazete	Tiraj
Hürriyet	194,128
Sabah	191,064
Sözcü	182,706
Türkiye Gazetesi	126,598
Milliyet	126,058
Posta	117,443
Yeni Şafak	102,487
Akşam	99,831
Takvim	86,108
Yeni Akit	55,974
Korkusuz	55,219
Karar	51,569
Yeniçağ	50,433
Milat	50,361
YeniBirlik	50,192
Yeni Asır	50,182
Analiz	50,147
Türkgün	32,410
Diriliş Postası	30,764
Cumhuriyet	25,327
Milli Gazete	22,968
Doğru Haber	10,883
BirGün	5,532
Yeni Mesaj	4,399
Evrensel	3,092
Aydınlık Gazetesi	1,930
Yeni Asya	4,109
Yeni Yaşam	1,129

Destekçi ve Eleştirel Gazete kategorisine göre ortalama tirajlar

Türkiye'de gazetelerin önemli gelir kaynağı Basın İlan Kurumu aracılığıyla alınan resmi ilanlardır. Gazetenin tirajı, hem reklamveren için hem de resmi ilan payı için en önemli kriterdir. BİK tarafından dağıtılan kaynaklardan daha fazla yararlanmak için gazetelerin ezici çoğunluğunun tirajları şişirdiği, açıklanan tirajın gerçek tirajdan çok daha fazla olduğu biliniyor. Bu nedenle gerçek tiraj yerine resmi tiraj verileriyle hareket edilmek zorunda kalınıyor. Bu nedenle tabloda pek çok gazetenin 50 bin tirajın biraz üzerinde yer almasına vurgu yapmalıyız. Basın İlan Kurumu'nun 2021 yılı resmi ilan tarifesine göre, tirajı 50 binin üzerinde olan gazetelerde yayınlanacak resmi ilanların birim sütun-santim ücreti 49,35 lira, tirajı 50 binin altındaki gazeteler için ise 20,40 liradır. İki katın üzerinde resmi ilan geliri için konulan 50 binlik tiraj barajının yukarıdaki tablodaki görünümü, tirajların gerçek satış adetlerini göstermediği yönündeki bilgilerin teyidi olarak da okunabilir.

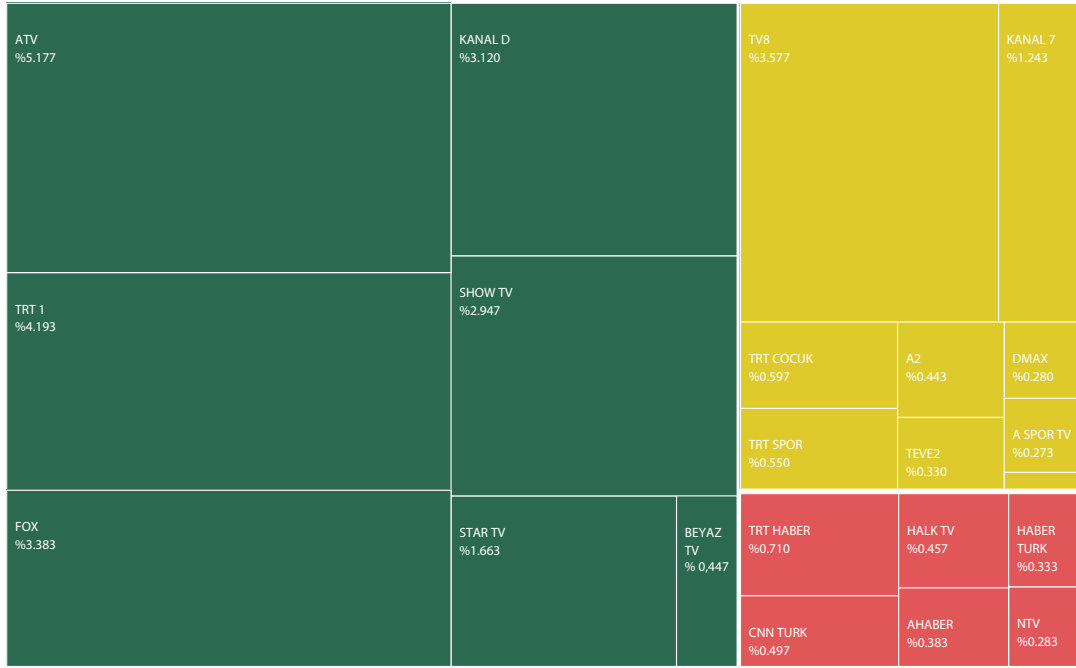
Grafik 3: 1.01.2021'den 1.07.2021'e kadar ortalama günlük gazete satış adetleri. Grafikte en çok satan 5 gazete gösterilmiştir. (Kaynak: Medya Takip Merkezi'nin M4D Projesi için hazırladığı tiraj raporu)

Mevcut tiraj verilerine göre en çok satan beş gazetenin Ocak-Temmuz 2021 tiraj grafiğinde görüldüğü gibi, Hürriyet, Milliyet ve Türkiye gazetelerinin mevcut tirajlarında istikrar sürüyor. Sözcü gazetesinin okur kaybında da azalışın yıl başından bu yana sürdüğü görülüyor. Sabah gazetesinin tirajındaki değişkenlikse dikkat çekici. Şubat ayında yaklaşık 30 binlik ani tiraj artışı yaşandığı bunun Nisan ayında eriyerek yerini Ocak gerisindeki tirajlara bıraktığı grafiğe yansıyor. İktidar yanlısı gazetelere sıkça yöneltilen eleştiriler arasında kamu kurumlarına toplu gazete satışı yapılması da yer alır. Sabah'ın tirajındaki aylık dalgalanmanın bu yöndeki eleştirilerle ilgili olabileceği savunulabilir. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi doğruluğu tartışmalı da olsa mevcut tiraj resmi olarak açıklanmadığı gibi, gazetelerin abone, toplu satış gibi yöntemlerle okura ulaştırdığı gazete sayısı da açıklanmıyor.

Rating Payları

Grafik 4: 4 Nisan-Mayıs-Haziran 2021, 19.00-24.00 Saatleri Arası Tüm Kişiler Rating Payları

Kategori1
■ Diğer
■ Genel
■ Haber

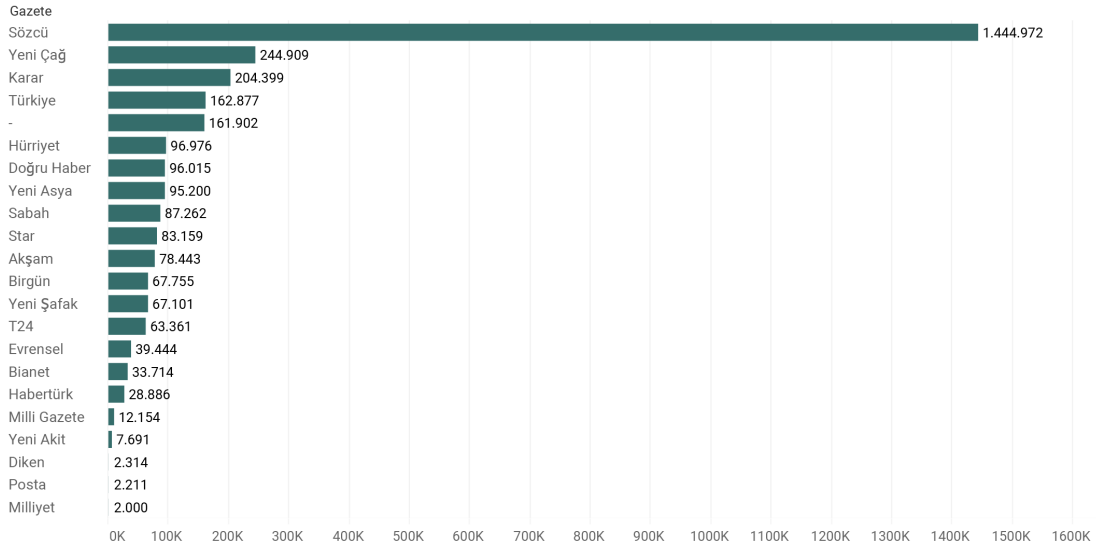
Reyting payları sıralamasında M4D Projesi'nin önceki raporlarında kullanılan yöntem izlendi, Televizyon yayıncıları ve reklamveren için izleyici ölçümü yapan Televizyon İzleme Araştırmaları A.Ş. verilerine dayanarak hazırlandı. Hem prime-time haber bülteni bulunan hem de dizi, yarışma programları gibi farklı türlerde eğlence yayınları içeren ATV, Fox TV, Show TV, Kanal D, Star TV, TRT 1, Kanal 7 ve Beyaz TV kanalları "Genel"; spor, çizgi film, çocuk programları, belgesel gibi tematik yayın yapan ve haber bülteni bulunmayan kanallar "Diğer" kategorisinde, tematik haber kanalları ise "Haber" kategorisinde yer aldı.

Nisan-Mayıs-Haziran aylarında en çok izlenen saat dilimi olan 19.00-24.00 arasındaki ölçüm esas alındığında ATV'nin reytingi 5,17 olurken, Fox TV yerini TRT 1'e kaptırdı. TRT 1'in reytingi 4,19 olurken Fox TV'nin önceki üç aya göre 1 puanı aşkın kayıpla 3,38'de kalması dikkat çekti. 2020'nin sonundaki verilerle karşılaştırıldığında Fox TV'nin reyting kaybının sürdüğü belirtilmeli.

Haber kanalları arasında da tüm kişilerde en çok izlenen kanal olarak TRT Haber'in liderliği sürdürdüğü, ikinci sırada CNN Türk'ün geldiği görülüyor. Burada dikkat çeken geçtiğimiz üç ayda üçüncü sırada olan A Haber'in yerini Halk TV'nin alması oldu. Halk TV 0,1 puan artışla yılın ikincvi çeyreğini 0,45 reytingle ve en çok izlenen üçüncü haber kanalı olarak kapattı.

Köşe yazarları sosyal medya etkisi

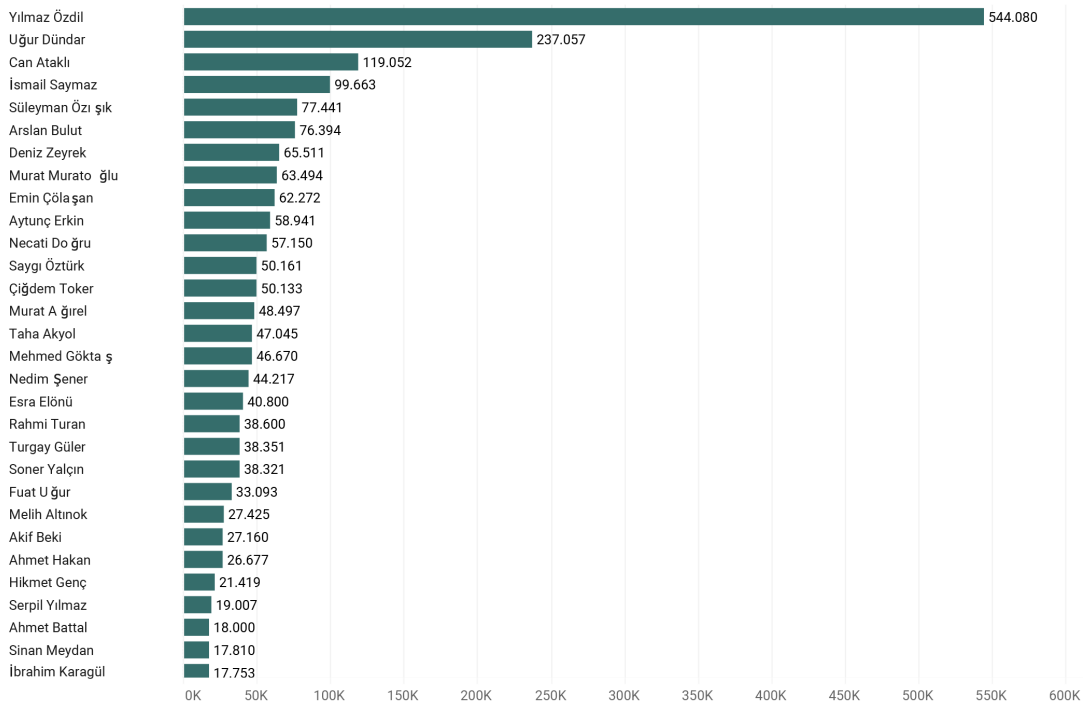
Tablo 9: Sosyal medyada köşe yazarı en çok paylaşılan internet siteleri listesi (Veri kaynağı: Media Cat Köşe Yazarları Endeksi)

Köşeyazarlarının sosyal medya paylaşımları.Gazete bazında listelenmiştir. Paylaşımlar Twitter ve Facebook paylaşımlarının günlük olarak toplanmasıyla derlenmiştir. 1 Nisan 2021-30 Haziran 2021 arasındaki dönem dikkate alınmıştır.

Köşe yazarlarının yazılarının sosyal medyada paylaşılma yoğunluğuna yönelik bu tabloda önceki dönemlerde olduğu gibi Sözcü gazetesi yazarlarının en çok paylaşılan yazarlar olduğu görülebiliyor. Önceki üç aya ilişkin verilerde paylaşım sıklığı gazete bazında ele alındığında üçüncü sırada olan Sabah gazetesinin yerini Yeniçağ gazetesine bırakmış olması dikkat çeken bir sonuç. (Önceki çeyrekle kıyaslandığında tüm paylaşım sayılarında %50'lere varan düşüş görünse de Facebook ve Twitter verilerini derleyen Media Cat'in yaptığı açıklamaya göre farklılık Twitter güncellemesinden kaynaklanan tutarsızlıktan kaynaklanıyor ve düzeltilmesi için çalışma yürütülüyor.)

Tablo 10: Sosyal medyada en çok paylaşılan köşe yazarları listesi (Veri kaynağı: Media Cat Köşe Yazarları Endeksi)

Önceki çeyreklerde olduğu gibi Sözcü yazarı Yılmaz Özdil, bu çeyrekte de yazıları en çok paylaşılan isim oldu. Media Cat'in günlük istatistiklerine göre sosyal medyada yazısı en çok paylaşılan köşe yazarında ilk 10 sırada Sözcü ve Korkusuz gazetesi yazarlarının ağırlıkta olduğu en çok paylaşılan yazarlar arasında eleştirel yorumlarıyla öne çıkanların baskın olduğu görülüyor.

İnternet sitesi tıklamaları

Ulusal gazeteler ve doğrudan internette faaliyet gösteren haber sitelerine ait örneklemin bir arada görülebileceği aşağıdaki tablo Alexa ve SimilarWeb verileri dikkate alınarak hazırlandı:

Tablo 11: İnternet sitesi tıklamaları sonucu elde edilen yerel ve küresel sıralamalar (Veri kaynakları: alexa.com ve similarweb.com)

	Alexa küresel sıralama	Alexa yerel sıralama	Similar Web küresel sıralama	Similar Web yerel sıralama	Alexa ve Similar Web ortalaması (küresel)
Hürriyet	513	10	185	9	349
Sözcü	817	15	198	10	507,5
Akşam	15834	294	5022	133	10428
Milliyet	671	14	219	11	445
Yeni Akit	1024	27	3576	93	2300
Yeni Şafak	108	29	6048	152	3078
Sabah	1336	41	354	15	845
Karar	6755	147	10036	233	8395,5
Cumhuriyet	3928	70	904	28	2416
Fanatik	3972	113	1916	56	2944
Takvim	9528	214	1282	36	5405
T24	5697	118	3232	81	4464,5
P. Fotomaç	6813	229	2019	61	4416
OdaTV	7873	130	113920	3434	60896,5
BirGün	10547	200	4168	111	7357,5
Posta	12964	234	5447	128	9205,5
Gazete Duvar	16736	276	7001	175	11868,5
Türkiye	41067	743	29356	618	35211,5
Evrensel	30488	526	28838	557	29663
Yeni Asır	63839	1326	8961	202	36400
Aydınlık	57264	1133	37984	759	47624
Artı Gerçek	53990	942	32061	701	43025,5
Doğru Haber	70606	1138	210159	4918	140382,5
Bianet	71850	1698	74643	1615	73246,5
Korkusuz	82528	1856	20061	408	51294,5
Ahval News	169470	N/A	1770	369	85620
Medyascope	140144	2811	119601	2555	129872,5
Gazete Karınca	270877	9840	475868	12192	373372,5
Yeni Birlik	289962	7649	348877	7921	319419,5
Gazete Pencere	498316	15640	702497	19643	600406,5
Dokuz 8 Haber	213485	5270	339967	10640	276726
Özgürüz Radyo	N/A	N/A	N/A	N/A	0
Ensonhaber	394	8	1907	55	1150,5
Haberler.com	1389	35	1059	32	1224

Listeye ek olarak YouTube gibi video paylaşım platformlarının, Twitter, Instagram gibi sosyal ağ platformlarının da haber amaçlı kullanım oranlarının arttığını belirtmek gerek. Gerek okurlar/izleyiciler gerekse kurumsal medyadan ayrılan pek çok gazetecinin bu tür mecralarda sayıları 10 binleri bulan izleyicilere hitap ettiğini, bu trendin artış gösterdiğini vurgulamak gerek. Bununla birlikte yukarıdaki tablo önceki dönemlerle kıyaslandığında internet haber mecralarına yönelik ilgide de artış görüldüğü belirtilmeli. Konvansiyonel ana akım medya yerine internetteki alternatif bilgi ve haber kaynaklarının gördüğü talepteki artış da sürüyor.

c.Basın çalışanlarının durumu

Basın çalışanlarının ekonomik durumu yukarıda özetlenen genel tablo ve salgının da etkisiyle giderek daha da kötüleşiyor. Özellikle yerel basında kamuda tasarruf genelgesiyle birlikte daha büyük kayıplarla karşı karşıya kalınacağı uyarıları yapılıyor.

Anadolu'daki gazeteci cemiyetleri sık sık yaşadıkları sorunlarla ilgili açıklamalar yaptı. Abone ve reklam gelirleri düştüğü için giderlerini karşılayamadıklarını belirten yerel basın yöneticileri Basın İlan Kurumu'nun aracılık yaptığı ilanlardan aldığı %14'lük komisyonu düşürmesi gibi taleplerini dile getirdi.¹⁴⁷

CHP Genel Başkan Yardımcısı Gülizar Biçer Karaca başkanlığında hazırlanan Pandemi ve Basın Özgürlüğü Raporu'nda Anadolu basınının mali durumunun son bir yıllık süreçte daha da kötüleştiği, uydu bedellerinin fahiş fiyatı nedeniyle 100 civarında televizyonun ekranını kararttığı bilgisi yer aldı. Yerel basında gazete tirajlarında %80'lere varan oranda kayıp yaşandığı aktarılan raporda, yerel ve bölgesel yayın yapan televizyon kanallarının azalan reklam ve artan yayın maliyetler nedeniyle büyük borç yükü altında kaldığı belirtildi.¹⁴⁸

Adana'da 23 yıldır yayın yapan TV A maddi imkansızlıklar nedeniyle ekranlarını kararttı. Daha önce de ÇukurovaTürk TV, Kent TV ve Adana TV kapanmıştı. Adana'da şu an sadece Koza TV yayın hayatına devam ediyor.¹⁴⁹ Siirt'te 60 yıldır yayın yapan Mücadele, salgından kaynaklı ekonomik zorluklar nedeniyle yayın hayatına ara verdi.¹⁵⁰

CHP Gençlik Politikalarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Gökçe Gökçen, 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü Günü nedeniyle genç gazetecilerle bir araya geldi ve onların sorunlarıyla ilgili olarak hazırladıkları raporu sundu. Raporda düşük gelir, güvencesizlik, sendikalaşma önündeki engeller, basın kartıyla ilgili sorunlar, internet gazetecilerinin meslekten sayılmaması gibi sorunlar vurgulandı. Gökçen mesleğe gazetecilik hayaliyle başlayan gençlerin gazeteciliği bırakmanın hayalini kurmaya başladıklarını söyledi.¹⁵¹

147 <https://t24.com.tr/haber/buyuk-zorluklar-yasayan-yerel-basina-bir-darbe-de-pandemiden,950854>

148 https://cdn.chp.org.tr/iys/eposta/Attachment/12507_pandemibasinozgurlugu_1.pdf

149 <https://www.adanahabermerkezi.com/medya/medyada-deprem-4-uncu-tv-de-kapandi-h48931.html>

150 <http://gazetecilerplatformu.com/2021/04/12/pandemi-yerel-basini-da-vurdu-siirtin-60-yillik-gazetesi-yayina-ara-verdi/>

151 <https://m.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/243495-genc-gazeteciler-meslegi-birakmak-istiyor>

4-HABER ÜRETİMİ VE DEĞERİ

a.Haber üretimi ve araştırmacı gazetecilik

Türkiye’de gazetecilerin haber üretim sürecinde karşı karşıya kaldıkları öncelikli sorun otosansür ve bilgiye ulaşma önündeki engel. Yaygın kurumsal medyada bilgisine sahip olursa da bazı haberlerin kesinlikle yazılamayacağı herkesin bildiği bir sır gibi. Bazı konularda ise bilgiye ulaşmaya çalışmak bile mayınlı tarlaya girmekle eş görülüyor.

Yılın ikinci çeyreğindeki yargılamaları derleyen Bianet Medya Gözlem Raporu’na göre bu dönem “Cumhurbaşkanına hakaret” suçlamasıyla yargılaması başlayan, süren ya da sona eren gazeteci sayısı 18 oldu.¹⁵² Gazetecilere yönelik fiziksel saldırılarda da yaygınlaşma dikkat çekici boyutta. 2017’den bu yana gerçekleşen sokak saldırılarında hedef genellikle eleştirileriyle öne çıkan tanınmış gazeteciler oldu. Bununla birlikte 2021 yılı başından bu yana yurdun pek çok farklı kentinden, yerel basından muhabir, kameraman ya da serbest gazetecilerin uğradığı fiziksel saldırılara ilişkin kayıtlarda artış dikkat çekiyor. Köşe yazarı, radyo programcısı, muhabir ya da fotomuhabiri olsun her pozisyondan ve kurumdan gazeteciye yönelik şiddet eğiliminde artış kayıtları bu raporda da yer aldı. Gazetecinin habere başlarken karşı karşıya kaldığı otosansüre olası soruşturmalar ve işsizlik tehlikesinin yanı sıra bu saldırıların da eşlik ettiği akılda tutulmalı.

Uluslararası Af Örgütü’nün “Dünyada İnsan Haklarının Durumu” raporunda “gazeteciler, siyasetçiler, aktivistler, sosyal medya kullanıcıları ve insan hakları savunucularının da aralarında bulunduğu kişilere yönelik gerçek veya varsayılan muhalefetleri nedeniyle yargı tacizi devam etti” ifadeleri kullanıldı.¹⁵³ Dünyada İnsan Hakları ve Demokrasi Avrupa Birliği 2020 Yıllık Raporu’nda¹⁵⁴ da gazetecilerin faaliyetlerine yönelik kısıtlama ve gözetim uygulamalarının, diğer eleştirel kesimlerde olduğu gibi, özgürlüklerin kullanılmasını olumsuz etkilediği ve otosansüre neden olduğu belirtildi.

Haber üretimi ve araştırmacı gazeteciliğin önündeki engellerden birinin de cezasızlık olduğu belirtilmeli. Suç örgütü lideri Sedat Peker’in açıklamalarıyla ortaya çıkan tablo savcıların hatta bütün olarak adalet mekanizmasının harekete geçmekte isteksizliğini görünür kıldı. 90’lı yıllarda araştırma dosyalarını hazırlarken öldürülen gazeteciler Uğur Mumcu ve Kutlu Adalı cinayetlerine ilişkin yeni iddiaların üzerine gidilmedi. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Adalı cinayetiyle ilgili soruşturma başlattı ancak Peker’in “görevi aldı ama cinayeti o işlemedi” dediği kardeşi Atilla Peker’in ifadesinin alınıp serbest bırakılması dışında gelişme olmadı.

Mevcut durum bağımsız, alternatif ya da eleştirel haber üretiminin konvansiyonel medya organlarından dijital mecralara kayışının da bir nedeni olarak okunabilir. Reuters Gazetecilik Çalışmaları Enstitüsü’nün 2021 Dijital Haber Raporu da buna yönelik bulgular içeriyor. Türkiye’de hükümetin ve hâkim medyanın

¹⁵² <https://bianet.org/bianet/bia-medya-gozlem/247122-cesur-mucadele-olmazsa-ozgur-gazetecilik-biter>

¹⁵³ <https://www.amerikaninsesi.com/a/af-orgutu-turkiye-nin-acil-ihiyaci-yargi-bagimsizli%C4%9Fi/5848087.html>

¹⁵⁴ <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/dunyada-insan-haklari-ve-demokrasi-ab-2020-raporu-yayimlandi-10645>

farklı bakış açılarına alan tanımadığı tespiti yapılan raporda, bu arayıştaki okurun çevrimiçi haber kaynaklarına, sosyal medyaya ve özel mesajlaşma uygulamalarına yöneldiği bulgusuna yer verildi. Raporda katılımcıların %61'inin sosyal medyayı haber için kullandığı bulgusuyla birlikte sosyal medyada da otosansürün yaygınlaştığı belirtildi. WhatsApp ve Telegram gibi kapalı mesajlaşma uygulamalarının haber için daha fazla kullanılır hale gelmesinin de diğer haber kanallarının ifade özgürlüğü üzerindeki baskıyla ilişkili olduğu yorumu yapıldı.¹⁵⁵

b.Dezenformasyon ve bilgi tekeli

Türkiye'de iktidara bağımlı ve yanlı medya eleştirel tüm kesimlere yönelik doğruluğu kanıtlanmamış, manipülatif, kışkırtıcı, hedef gösteren haber ve yayınlarını sürdürdü. Bu tür yayınlar üzerinden yeni siyasi açıklamalar ve soruşturmalarla kamuoyunun hedef konuya odaklandığı, doğrulanmış bilgi yerine dezenformasyonla kurulu gündemlerin tartışma merkezi haline geldiği görüldü. Bu gözlemi güçlendiren örnekler arasında yılın birinci çeyreğinde başlayan Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinin protestoları, LGBTİ+ bireylere ötekileştirme, İstanbul Sözleşmesi'ne karşı kampanya, HDP'ye ve Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu'na yönelik suçlamalar vardı. İkinci çeyrekte bu gündemlere 104 emekli amiralin bildirisi, Merkez Bankası döviz rezervindeki erimeye karşı CHP'nin başını çektiği kampanya, Sedat Peker'in ortaya attığı iddialar, HDP İzmir İl Başkanlığı'na düzenlenen silahlı saldırıda bir parti çalışanının öldürülmesi konuları eklendi.

Nisan ayının ilk günlerinde emekli amirallerin yayınladığı bildiri en önemli gündem maddesiydi. Kanal İstanbul ve İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılmasıyla başlayan tartışmada TBMM Başkanı Mustafa Şentop, "Montrö Anlaşması da feshedebilir mi" sorusuna "teknik olarak evet" yanıtını vermişti. Sarıklı cübbeli bir amiralin bir tarikat merkezinde görüntülenmesi sonrası, Atatürk'ün çizgisinden sapıldığı eleştirilerini paylaşan 104 emekli amiral "Montrö bildirisi" olarak ifade edilen bir metin imzaladı. Metinde iktidar partisi uygulamaları eleştirildi, "TSK ve Deniz Kuvvetlerimizi bu değerlerin dışına çıkmış, Atatürk'ün çizdiği çağdaş rotadan uzaklaşmış gösterme çabalarını kınıyor ve tüm varlığımızla karşı çıkıyoruz. Aksi halde, Türkiye Cumhuriyeti, tarihte örnekleri olan, bunalımlı ve bekası için en tehlikeli olayları yaşama risk ve tehdidi ile karşılaşabilecektir" ifadelerine yer verildi.¹⁵⁶ İktidar çok sert tepki gösterdi ve imzalayanlar "darbeci" olmakla suçlandı, haklarında soruşturma başlatıldı. Bu süreçte iktidar yanlısı basının hedef gösteren, manipülatif haberleri dikkat çekti. Örneğin Yeni Şafak "Hangi donanmanın amiralisiniz", Türkiye "Cunta özentisi vesayetçilere tepkiler çıg gibi", Yeni Akit "Sökün apoletlerini bu alçakların", Akşam "Sinyalci kuklalar", Milat "Hepsini temizleyin", Takvim "Korsan bildirisi", Türkgün "Rütbeleri sökülsün", Sabah "Hadsizlere demokrasi dersi" başlıklarını attı. Emekli amirallerin "millet iradesi dışındaki odaklardan emir aldıkları, milletten nefret ettikleri, vatana kastettikleri, kendi hırsları için millet ve memleketi ateşe atmaktan haz duydukları" vb yazıldı.¹⁵⁷

¹⁵⁵ <https://www.gazeteduvar.com.tr/reuters-turkiyenin-medya-aliskanliklarini-mercek-altina-aldi-en-cok-hangi-haber-kuruluslarina-guveniliyor-haber-1526498>

¹⁵⁶ <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/103-amiralden-montro-ve-ataturk-devrimleri-bildirisi-1825515>

¹⁵⁷ <https://www.yenisafak.com/gundem/milletin-iradesi-emir-aldiginiz-odaklari-yenecek-guctedir-3617990>

Bu süreçte emekli amirallerle ana muhalefeti bir araya getiren bir haber yayınlandı. Sabah gazetesinin haberinde imzacıların bazılarının ve yakınlarının CHP üyesi olduğu yazıldı. Aynı haber imzasız olarak Hürriyet internet sitesinde de yayınlandı. Kişisel verilerin ihlal edildiğini ifade eden hukukçular haberdeki bilgilerin ancak Yargıtay Başsavcılığından alınabileceğini belirterek Sabah ve Hürriyet'e tepki gösterdi.¹⁵⁸ Basın Konseyi de "Emekli amiraller ile eşleri, çocukları ve yakınlarının kişisel bilgileri birileri tarafından medyaya servis edilmiş ve bu özel bilgilerin yayınlanması hem yasalar karşısında suç hem de Basın Meslek İlkeleri'nin ihlalidir. Kuvvetler ayrılığının en önemli koşul olduğu demokrasilerde, 'dördüncü kuvvet' olan medya, siyasetin ve güç odaklarının talimatıyla habercilik yapmaz. Medyamızı, ifade ve basın özgürlüğünden taviz vermeyip inandırıcılığını ve itibarını korumak için Basın Meslek İlkeleri'ne uygun yayıncılık yapmaya çağırıyoruz" açıklaması yaptı.¹⁵⁹

Tepkiler üzerine Hürriyet Genel Yayın Yönetmeni Ahmet Hakan "Bu haber, Hürriyet'in yayıncılık ilkeleriyle bağdaşmamaktadır. Mağdur ettiği herkesten ve okurlarımızdan özür dileriz" diye yazdı.¹⁶⁰ İmzacılardan 10'u gözaltına alındı, evleri arandı, dijital materyallerine el konuldu, bir kısmına ev hapsi verildi. Ama 15 gün içinde tüm toz bulutu dağıldı ve amirallerin tamamı serbest bırakıldı. Hatta daha sonra lojman ve koruma haklarını yargı kararıyla yeniden elde etmeye başladılar. Bu kadar kısa bir sürede gündemden düşen bu konuda medyanın ezici çoğunluğunun tek haber kaynağı iktidar sözcüleri ve diğer resmi kaynaklardı. Bu kaynaklar eliyle "AK Parti'nin darbeciler tarafından mağdur edildiğine" yönelik bir algı kampanyası yürütüldüğü yorumları yapıldı.¹⁶¹

Kesinleşen hapis cezası gerekçesiyle HDP Kocaeli Milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu Nisan ayı başında yeniden gözaltına alınmasının ardından tutuklandı. Gergerlioğlu'nun avukatı, müvekkilinin darp edildiğine ilişkin raporu paylaştı.¹⁶² Bu arada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, HDP'nin kapatılması istemli iddianameyi yeniden Anayasa Mahkemesi'ne gönderdi. AYM 21 Haziran'da iddianameyi kabul etti. (Bu raporun yayına hazırlandığı Temmuz ayı başında Gergerlioğlu AYM'nin hak ihlali kararıyla tahliye edildi ve yeniden Milletvekili olarak TBMM'ye döndü) Yıl başından bu yana MHP Lideri Devlet Bahçeli'nin HDP'nin kapatılması çağrıları ve Anayasa Mahkemesi'ne yönelik eleştirilerine bu raporun AYM Kararları başlığı altında yer verildi. HDP'ye yönelik iktidar yanlısı basında gerek Gergerlioğlu ve Kobani davası gerek kapatma davası gerekse Ermeni Soykırımı iddiaları üzerinden ötekileştiren ve hedef gösteren dil devam etti. Örneğin Anadolu Ajansı "Kobani olaylarının azmettiricileri hâkim karşısına çıkıyor" başlıklı haberiyle HDP'yi mahkeme öncesinde suçlu ilan eden bir dil kullandı. "Ermeni Soykırımı.¹⁶³ "Ermeni Soykırımı utancıyla yüzleşin" başlıklı HDP MYK bildirisini eleştiren Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun "Bizim uzun ve şanlı tarihimiz gurur kaynağıdır. Sizin kısa ve kara tarihiniz ise utanç vesikalarıyla doludur. Sizin tarihiniz, bölücü terör örgütünün tarihidir! Sizi aziz milletimize havale ediyoruz" açıklaması yaptı.¹⁶⁴ Diğer yetkililer ve iktidar partisi sözcüleri de HDP'yi sert sözlerle, terörü desteklemekle suçladı. İktidar yanlısı basın bu tür

158 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/bu-bilgiler-ancak-yargitay-baskanligindan-alinabilir-6358201/>

159 <https://www.basinkonseyi.org.tr/medyayi-etik-degerlere-sahip-cikmaya-cagiriyoruz>

160 <https://www.diken.com.tr/ahmet-hakan-amirallerin-yakinlari-haberi-icin-ozur-diledi/>

161 <https://t24.com.tr/yazarlar/fikret-bila/dag-fare-dogurdu,30601>

162 <https://tele1.com.tr/gergerlioglu-darp-raporu-aldi-361351/>

163 <https://www.gazeteduvar.com.tr/aa-ve-soylu-kobane-davasi-oncesi-hdpyi-hedef-aldi-haber-1520427>

164 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/fahrettin-altundan-hdpye-sert-tepki-1830683>

açıklamalara öncelikli haberler arasında yer vermeyi sürdürdü. HDP'ye yönelik eleştirilerin dozunun arttığı bir dönemde, 17 Haziran'da partinin İzmir İl Başkanlığı binasına silahlı saldırı düzenlendi. Deniz Poyraz isimli parti çalışanı vurularak öldürüldü.¹⁶⁵ Saldırı gazetelerde "provokasyon" başlıklarıyla küçük haberler olarak yer aldı. HDP Eş Genel Başkanı Mithat Sancar, "İktidar bir bütün olarak bu saldırının sorumlusudur. Her gün nefret diliyle konuşan, düşmanlaştırma politikasını tek yol olarak kullanan, toplumu kutuplaştıran, çatışma ortamını tahrik eden iktidar, bu cinayetin de bundan sonra işlenecek benzer cinayetlerin veya katliam girişimlerinin sorumlusudur" diye konuştu.¹⁶⁶

CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun "128 milyar dolar nerede" sorusunu Meclis kürsüsünde de dile getirmesi üzerine CHP'nin "yalan siyaseti" yürüttüğü yönünde bir kampanya başladı. Medyanın büyük bölümü döviz rezervindeki erimeyle ilgili iddiaları araştırmak yerine bu iddiaları dile getirenler yönüne yayın yaptı. Örneğin Yeni Akit gazetesi, 15 Nisan'da "128 milyar dolar yalanında FETÖ izi" manşetiyle çıktı CHP, HDP ve PKK'nın Merkez Bankası üzerinden kara propaganda yürüttüğünü yazdı. 16 Nisan'da "Milletin adamlarına hep aynı iftira" manşetini atan gazete, "Dün Sultan Vahdeddin'i, Adnan Menderes'i, Necmettin Erbakan'ı benzer iddialarla zan altında bırakıp yargılayanlar, bugün de Cumhurbaşkanı Erdoğan'a yönelik '128 milyar dolar nerede' iftirasıyla operasyon çekiyor" ifadelerini kullandı¹⁶⁷. Yeni Şafak gazetesi 18 Nisan'da "128 milyar \$ yalancıları" manşetini attı, 22 Nisan'da ise Akşam gazetesi "Neo-Goebbels yalancıları" manşetiyle çıktı. Aynı günlerde İletişim Başkanı Fahrettin Altun sosyal medya hesabında "Yalan ve iftira siyasetinden beslenen, milli iradeye karşı olan tüm odakların yanında saf tutanların taktiği çok basit; çok büyük ve basit bir yalan bul, sürekli bu yalanı tekrar et. Bu zihniyetin yalan ve iftiralarını yüzlerine vurmaya devam edeceğiz" diye yazdı.¹⁶⁸ Altun'un "yalancı CHP" etiketli mesajlarının Twitter'de sahte/bot hesaplarca yaygınlaştırıldığı iddia edildi.¹⁶⁹ Cumhurbaşkanı Erdoğan da grup toplantısında Altun'un paylaştığı videoyu göstererek "128 milyar dolar" konusunda CHP'nin yalan söylediğini ifade etti. Daha sonra bu video Erdoğan'ın sosyal medya hesabında "CHP'nin etrafında kümelenen yıkım ekibi, YANLIŞ ve YALAN olduğunu bile bile '128 milyar dolar' yalanına sarıldı" ifadeleriyle paylaşıldı.¹⁷⁰ Videoda bir konuşmasından alıntı yapılmış olan gazeteci Sedef Kabaş hedef gösterildiğini belirterek "başıma bir şey gelirse sorumlusu Erdoğan'dır" açıklaması yaptı.¹⁷¹ Bu olay, CHP'nin "128 milyar dolar nerede" sorusuyla oluşan eleştirel gündemi hedef alan iktidarın tüm iletişim olanaklarını kullanarak dezenformasyon kampanyası yürüttüğü yönünde yorumlanmaya açık bir örnek oldu.

Haziran ayı geldiğinde artık Sedat Peker'in iddiaları en önemli tartışma maddesiydi. 2 Mayıs'ta yayınlamaya başladığı video serisinde her bölümü ilk yayın gününde bile 5-6 milyon izleyiciye ulaşan Peker'in iddiaları iktidar yanlısı gazete ve televizyonlarda hiç haber yapılmadı.¹⁷² 10 Haziran'a kadar sadece "Senaryoyu FETÖ yazıyor, Peker oynuyor"¹⁷³ manşeti gibi örnekler görüldü. Bunda AK

165 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/hdp-il-binasi-onunde-hareketli-dakikalar-6491233/>

166 <https://www.evrensel.net/haber/435683/hdp-partimizi-hedef-gosteren-iktidardir>

167 <https://www.yeniakit.com.tr/haber/turkiye-dusmanlari-ve-yerli-usaklari-altin-ve-para-uzerinden-algi-olusturuyor-milletin-adamlarina-hep-ayni-iftira-1530420.html>

168 <https://www.takvim.com.tr/guncel/2021/04/21/iletisim-baskani-fahrettin-altundan-chpnin-128-milyar-dolarlik-rezervin-eridigi-iddiasina-tokat-gibi-yanit>

169 <https://twitter.com/memetcanbiber/status/1408419972901126147>

170 <https://twitter.com/RErdogan/status/1384806468583661573>

171 <https://haber.sol.org.tr/haber/sedef-kabas-basima-bir-sey-gelirse-sorumlusu-recep-tayyip-erdogandir-306411>

172 <https://www.medyakoridoru.com/gundem/sedat-pekerin-iddialarini-yalnizca-4-gazete-gordu-24363/>

173 <https://www.yenisafak.com/gundem/senaryoyu-feto-yaziyor-peker-oynuyor-3636196>

Parti'deki sessizlik ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın henüz bu konuda açıklama yapmamış olması etkiliydi. Savcılar da iddialarla ilgili uzun süre harekete geçmedi. Hatta ilk soruşturma, iddiaları haberleştiren Cumhuriyet gazetesine açıldı.¹⁷⁴ Peker'in 2015 yılında Hürriyet gazetesi binasına düzenlenen saldırıyla ilgili açıklamaları Hürriyet gazetesi ve bugünkü Demirören Medya Grubu'na bağlı diğer yayın organlarında bile haber olmadı.

9 Haziran'da Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Meclis grubu konuşması iktidar yanlısı medyanın aradığı manşeti de verdi. Ama haberlere yansıyan, Erdoğan'ın Peker'le ilgili açıklamaları değil muhalefetin eleştirilerine verdiği karşılıktı. Akşam, Diriliş Postası, Hürriyet, Milliyet, Sabah, Takvim, Türkiye, Yeni Akit, Yeni Şafak gazeteleri Erdoğan'ın konuşmasını birinci sayfalarında "Suç örgütlerine bel bağladılar"¹⁷⁵, "Suç örgütleri üzerinden konuşmayız", "Onların işi lağım, bizim işimiz hizmet", "Çetelere bel bağladılar"¹⁷⁶ manşet ve başlıklarıyla verdi. Vermedikleri haberlerde ortaklaşan iktidar yanlısı basının verdiği haberde ve kullandığı ifadelerde ortaklaşması dikkat çekti.

İktidar yanlısı basının dile getirdiği bu konular ve başta CHP Lideri Kılıçdaroğlu ile İYİ Parti Lideri Meral Akşener'e yönelik iddialar eş güdümlü olarak sosyal medya platformlarında işlendi. Yukarıda "Yalancı CHP" etiketiyle paylaşılan mesajda olduğu gibi, tek merkezden yönetildiği izlenimi veren, binlerce bot hesapla yapılan karalama kampanyalarına bir örnek de CHP İstanbul Milletvekili Aykut Erdoğan ile ilgiliydi. Erdoğan, Sabah ve ATV muhabirleri tarafından kendisine şantaj yapıldığına yönelik açıklamalarının ardından sosyal medya üzerinden sahte hesaplarca yürütülen bir kampanyaya hedef oldu.¹⁷⁷

Sahte hesaplar tüm dünyanın önemli sorunu. Uluslararası Af Örgütü'nün 149 ülkeyi kapsayan 2020/21 Dünyada İnsan Haklarının Durumu raporunda da "Türkiye'de hükümet trol orduları kurdu ve kamuoyunun dikkatini belirli web siteleri, hesaplar ve 'sakıncalı bilgilerden' uzak tutmak için çevrimiçi sınırlandırmalara ve yanlış yönlendirmelere başvurdu" denildi.¹⁷⁸ Twitter geçen yıl "re-tweet halkası" oluşturdukları ve AK Parti gençlik yapılanmasıyla bağlantılı oldukları gerekçesiyle 7 bin 340 hesabı kapatmıştı.¹⁷⁹

174 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/pekerin-iddialariyla-ilgili-ilk-sorusturma-aciklamalari-haber-yapan-cumhuriyete-acildi-1842651>

175 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/06/10/muhalefete-teroristler-yetmedi-simdi-de-suc-orgutlerine-bel-bagladilar>

176 <https://www.yenisafak.com/gundem/pkk-ve-feto-gibi-teror-orgutleri-yetmedi-cetelere-bel-bagladilar-3637527>

177 <https://www.gazeteduvar.com.tr/erdogduya-sosyal-medyada-sahte-hesap-saldirisi-haber-1521389>

178 <https://www.diken.com.tr/uluslararasi-af-orgutu-turkiyede-hukümet-trol-ordulari-kurdu/>

179 <https://tr.euronews.com/2020/06/12/twitter-n-kapatt-g-7-bin-340-hesaba-dair-haz-rlad-g-raporda-neler-var>

5-SAVUNUCULUK FAALİYETLERİ VE GAZETECİLERİN KURDUĞU YENİ GİRİŞİMLER

2021'in ikinci çeyreğinde gazetecilerin, mesleki kuruluşların, siyasi partilerin ve uluslararası kurumların çalışmalarına ilişkin bir özetin aktarıldığı bu bölüm, alandaki sendikalar ve sivil toplum örgütlerinin yanı sıra basın özgürlüğü için çalışan diğer kuruluşların verileriyle hazırlandı.

a.Sendikal çalışmalar

Yılın ikinci çeyreğinde gazeteci sendikalarının önemli gündemi sokak eylemleri sırasında görev yapmaya çalışan gazetecilere yönelik şiddet ve engellemelere karşı faaliyetler oldu.

Emniyet Genel Müdürlüğü genelgesiyle daha da artan engelleme ve şiddete karşı diğer gazeteci örgütleriyle bir araya gelerek ortak tepkiler örgütleyen Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) ve DİSK Basın-İş gözüaltına alınan ve şiddete uğrayan gazeteciler için de savunuculuk faaliyetleri yürüttü. DİSK Basın-İş ve TGS başkanları Faruk Eren ile Gökhan Durmuş, İstanbul Onur Yürüyüşü sırasında polisin şiddet uygulayarak gözüaltına aldığı fotomuhabiri Bülent Kılıç'la ilgili olarak İstanbul Valisi Ali Yerlikaya ile görüştü. Vali Yerlikaya bu görüşmede Kılıç'a şiddet uygulayan polisler hakkında idari soruşturma başlatıldığını söyledi.¹⁸⁰

2021'in ilk aylarında başlayan Artı TV ve Artı Gerçek yönetimiyle DİSK Basın-İş üyeleri arasındaki sorun Nisan ayında çözüldü. DİSK yöneticilerinin de katılımıyla yapılan görüşmelerde sonuç alındı ve işverenle sendikanın ortak açıklamasıyla kamuoyuna duyuruldu.¹⁸¹ DİSK Basın-İş "Artı'da çalışanlar işten çıkarılmayacak, üyelerimiz işlerine geri dönecek" açıklamasını yaptı.

TGS yılın ikinci çeyreğinde Reuters ve Refinitiv işvereniyle ikinci dönem toplu sözleşmelerini imzaladı. Buna göre Reuters çalışanı gazetecilerin ücretlerine ilk yıl %26,5 ikinci yıl enflasyon oranının 10 puan üzerine zam yapılacak ayrıca TİS öncesi üç yıla ait eksik ikramiyeler toplu ödenecek.¹⁸² Refinitiv'de de ücretlere dolar enflasyonu üzerine %2 refah zammı eklenecek aylık 100 dolar spor ve psikolog

¹⁸⁰ https://twitter.com/Disk_Basin_is/status/1409916459866853376

¹⁸¹ <https://diskbasinis.org/index.php/tr/basin-aciklamalari/1216-ortak-ac-klama-oezguer-bas-n-oerguetlue-sendika>

¹⁸² https://twitter.com/TGS_org_tr/status/1409459826858594304

yardımları ile 150 dolar yemek yardımı ödenecek.¹⁸³ Sendika, Cumhuriyet gazetesi yönetiminin açtığı yetki davasını da kazandı ve toplu iş sözleşmesi hazırlıkları için üyeleriyle toplantı yaptı.¹⁸⁴

TGS Kadın ve LGBTİ+ Komisyonu yerel basında görevli kadın gazetecilerle toplantı yaptı. Yaklaşık 50 gazetecinin katıldığı toplantıda yerel basında kadınların yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri ele alındı.¹⁸⁵ TGS ve DİSK Basın-İş üyeleri ve gazeteciler için çalışma yaşamında temel haklar, gazetecilik araçları, mülteci odaklı gazetecilik, Koronavirüs salgını gibi başlıklarda eğitimler ve toplantılar düzenledi. DİSK Basın-İş salgın döneminde habercilikle ilgili el kitabı hazırladı, TGS journo.com.tr sitesinde gazetecilikle ilgili güncel gelişmeleri içeren çalışmaları yayınladı. Her iki sendika da 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü günü için sosyal medya ağırlıklı etkinlikler düzenledi.

TGS'nin 3 Mayıs'ta başlattığı #basinbelada kampanyası gazetecilerin yaşadığı sorunların görünür olmasını sağlayan etkili bir sosyal medya kampanyası oldu. TGS bu kampanya ile birlikte yıllık basın özgürlüğü raporunu yayımladı.¹⁸⁶ Raporda, 43 gazetecinin demir parmaklık arkasında olduğu, 322 basın kartının iptal edildiği belirtildi. Son bir yılda 57 gazetecinin toplam 144 gün gözaltında kaldığı aktarılan rapora göre, altı gazeteci gözaltındayken darp edildi. 128 farklı davada yargılanan 274 gazeteciye toplamı 226 yıl 8 ayı aşan, değişen sürelerde hapis cezaları verildi. Güvencesiz ve sigortasız çalışanların da dahil edilmesiyle gazetecilikte işsizlik oranı %40'a dayandı. 62 haber sitesine ve bin 411 haber içeriğine erişimin engellenmesine karar verildi. RTÜK, toplam 7 milyon 488 bin 851 lira idari para cezası ve 41 defa yayın durdurma cezası verdi. Basın İlan Kurumu gazetelere toplam 212 gün ilan kesme cezası verdi.¹⁸⁷

DİSK Basın-İş Emniyet Genel Müdürlüğü genelgesini Kamu Denetçiliği Kurumu'na taşıdı.¹⁸⁸ Sendika, Çağdaş Gazeteciler Derneği ile birlikte TGS de Gazeteciler Cemiyeti ve Türkiye Foto Muhabirleri Derneği ile birlikte Basın Kartı Yönetmeliği'ne karşı Danıştay'da dava açtı.¹⁸⁹ TGS, Emniyet Genel Müdürlüğü Genelgesi'ni de Danıştay'a taşıdı.¹⁹⁰

Türkiye'de en çok üyeye sahip gazetecilik sendikası Hak-İş konfederasyonuna bağlı Medya-İş yılın ikinci çeyreğinde İsrail güçlerinin Filistin'e ve Filistin'deki gazetecilere uyguladığı şiddete karşı etkinlikler yaptı. Sendika Anadolu kentlerinde gazeteci STK'ları ve yerel yöneticilerle birlikte AA fotomuhabirlerinin çalışmalarından oluşan Direnen Filistin isimli fotoğraf sergileri açtı.

183 https://twitter.com/TGS_org_tr/status/1402957639441686528

184 https://twitter.com/TGS_org_tr/status/1407274968266776578

185 <https://m.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/245220-yerelde-kadin-gazeteci-olmak-sosyal-hak-yok-maas-yok>

186 <https://tgs.org.tr/basinbelada/>

187 <https://www.evrensel.net/haber/432125/tgsden-dunya-basin-ozgurlugu-gununde-basin-belada-kampanyasi>

188 <https://www.diskbasinis.org/index.php/tr/haberler/1221-di-sk-bas-n-i-s-halk-n-haber-alma-hakk-n-engelleyen-emg-genelgesini-kamu-denetciligi-kurumu-na-sikayet-etti>

189 <https://www.gazeteduvar.com.tr/cgd-ve-disk-basin-is-degistirilen-basin-karti-yonetmeligine-yeniden-dava-acti-haber-1526492>

190 <https://www.medyakoridoru.com/gundem/tgs-polis-siddetine-sansur-genelgesini-yargiya-tasidi-24058/>

b.Cemiyet, parti ve diğer STÖ'lerin çalışmaları

Yılın ikinci çeyreğinde basın meslek örgütleri ağırlaşan sorunlar karşısında birlikte hareket etmeye ağırlık verdi. 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü günü, Emniyet genelgesi, yeni Basın Kartı Yönetmeliği, gazetecilere şiddet ve tehditlerin artması, Sedat Peker'in açıklamalarıyla ortaya çıkan siyaset-mafya-medya ilişkileri gibi önemli gündem başlıklarına karşı verilen tepkilerde meslek örgütleri bir arada mücadele gereğini dile getirdi. Bu dönem, pek çok basın örgütünün ortak tavır aldığı, birlikte eylem yaptığı bir dönem olmasıyla öne çıktı.

Gazeteciler Cemiyeti (GC), İzmir Gazeteciler Cemiyeti (İGC) ve Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS), M4D Projesi kapsamında bir araya gelerek 3 Mayıs Dünya Basın Özgürlüğü günü nedeniyle özel bir toplantı düzenlendi. 3 Mayıs Basın Özgürlüğü Özel Oturumu çevrimiçi toplantısında GC Başkanı Nazmi Bilgin, İGC Başkanı Misket Dikmen ve TGS Başkanı Gökhan Durmuş açış konuşmalarını yaptı. Bilgin konuşmasında basın özgürlüğü mücadelesinin önemini vurguladı, Dikmen de Emniyet genelgesine vurgu yaparak "Genelge, kolluk kuvvetlerinin yasalara aykırı eylemlerini gizleme çabasıdır, bir tür sansür uygulaması olduğu açıkça görülmektedir" dedi. TGS Başkanı Durmuş da "Meslektaşlarımıza örgütlenme çağrısında bulunuyoruz. Geçen yıl Türkiye Gazeteciler Sendikası olarak beş işyerinde daha örgütlendik. Sendikal dayanışmayla yaşadığımız sorunları aşabiliriz" diye konuştu¹⁹¹. Ardından toplantının onur konuğu ve ana konuşmacısı Avrupa Parlamentosu Türkiye Raportörü Nacho Sanchez Amor söz aldı. Amor, "Türkiye'de eleştiri tehdit olarak görülüyor. Sadece siyasetler, gazeteciler hakkında konuşmuyorum. Doktorlar, avukatlar, insan hakları aktivistleri, kim konuşursa, salgın hakkında yorum paylaşan doktorlar tarafından yapılsa bile, her eleştiri tehdit sayılıyor, bastırılıyor. Sistem bunu tehdit olarak algılıyor, suç kabul ediyor" diye konuştu. Türkiye'de "dinci ajanda" izlendiğine ilişkin göstergelere işaret eden Amor, "Bir buçuk yıl önce Türkiye'deydim. Mesela gazeteciler basın kartı alamadıkları için şikâyetçiydi, bu da medyaya yönelik bir baskı aracıydı. Ancak medya özgürlüğüne karşı asıl araç, otosansür. Otosansür asıl problem. Bir gazeteci eğer haberini yazdığı sırada bunun olası sonuçlarını düşünüyorsa. Bu bizim mücadele etmemiz gereken asıl sorun" diye konuştu.

Toplantıya İtalya'dan katılan Avrupalı Gazeteciler Cemiyeti (European Journalists' Association) Başkanı Paolo Magagnotti de şunları söyledi: "Türkiye'deki harika meslektaşlarımız, otoriter bir rejimin medya ve basın özgürlüğü üzerindeki sıkı denetim teşebbüslerine rağmen harika iş çıkarıyorlar. Bu nedenle uluslararası demokratik toplumun sempati ve desteği ile dünyanın her yerinden meslektaşlarının dayanışmasına sahipler. Bu yüzden basın özgürlüğünün, hiç olmadığı kadar korunmaya ihtiyacı var. Avrupa Gazeteciler Cemiyeti bu can alıcı mücadelenin ön saflarında yer almak istiyor. Siz değerli Türk meslektaşlarımız, dünyanın en çalkantılı dönemlerinde bu mücadelede ortaklar ve arkadaşlar olarak sizleri ağırlamaktan gurur duyuyoruz. Hepimiz için çok güzel bir örnek oldunuz".¹⁹² M4D Medya İzleme 2021 Birinci Çeyrek Raporu'nun da sunulduğu etkinliğin ikinci bölümünde "Türkiye'de Gazetecilikte Hukuki Güvenlik Mümkün Mü" başlıklı yuvarlak masa toplantısı yapıldı. Gazeteci Sedat Bozkurt'un yönettiği toplantıda gazeteciler Barış Terkoğlu, Müyesser Yıldız ile Medya ve Hukuk Araştırmaları Derneği Eş Başkanı Avukat Veysel Ok görüşlerini paylaştı.¹⁹³

191 <https://www.medyaege.com.tr/gazeteciler-basin-ozgurlugu-icin-bir-araya-geldi-169489h.htm>

192 <https://www.amerikaninsesi.com/a/ap-raportoru-amor-turkiye-de-elestiri-tehdit-olarak-goruluyor-/5876660.html>

193 <http://www.24saatgazetesi.com/bilgin-yasadigimiz-sikintilar-bizi-yildiramaz/>

Cemiyetler ve basın dernekleri 3 Mayıs nedeniyle yaptıkları açıklamalarda Emniyet Genel Müdürlüğü genelgesi ile Basın Kartı Yönetmeliğine karşı tepkilerini dile getirdi¹⁹⁴. GC Başkanı Nazmi Bilgin, “kabul edilemez bir sansür emri” olarak değerlendirdiği genelge hakkındaki şunları vurguladı: “Elbette emniyet güçlerimizin mensupları da çalışmaları sırasında görüntülerinin, ses kayıtlarının alınmasıyla kişilik haklarının çiğnendiği düşüncesinde olabilir. Ancak, emniyet güçlerinin de bu gibi nahoş durumları yasaklama gibi sansürcü bir yaklaşımdan önce, demokratik yönetimin gereği olan hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkeleri çerçevesinde çalışmalarında kendilerini o utanılacak görüntülerden, ifadelerden uzak tutmaları gerekir”.¹⁹⁵ GC genelgenin iptali ve yürütmesinin durdurulması talebiyle Danıştay’da dava açtı.¹⁹⁶ Sadece GC değil, TGS, Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği, Ankara Barosu, Diyarbakır Barosu gibi basın ve ifade özgürlüğü için çalışma yapan pek çok kuruluş genelgeyi Danıştay’a taşıdı.¹⁹⁷

Gazeteci örgütlerinin yüksek yargıya taşıdıkları diğer düzenleme yeni Basın Kartı Yönetmeliği oldu. 12 basın örgütünü bir araya getiren Medya Dayanışma Grubu adına yapılan açıklamada yönetmeliğin hukuka aykırı yanları vurgulandı, “İletişim Başkanlığı hukuka, AYM ve Danıştay kararlarına, gazeteciliğe meydan okuyor” ifadesine yer verildi. Açıklamada, “Basın kartının basın meslek örgütü temsilcileri tarafından oluşturulacak komisyonca verilmesi ve kurallarının kanunla belirtilmesi zorunlu hale gelmiştir” denildi.¹⁹⁸ GC, TGS, Türkiye Foto Muhabirleri Derneği, Çağdaş Gazeteciler Derneği ve DiSK Basın-İş yönetmeliğin iptali ve yürütmesinin durdurulması istemiyle Danıştay’da dava açan basın örgütleri arasındaydı.

Gazeteci örgütlerini bir araya getiren dönemin önemli gelişmelerinden biri de firari suç örgütü yöneticisi Sedat Peker’in açıklamalarıyla ortaya çıkanlardı. Peker’in siyaset-mafya ilişkisine dahil olan bazı gazetecileri ifşa etmesi basının en önemli gündemleri arasında. Meslek etiğini açıkça çiğnediği, siyaset ve mafyayla gazetecilikle bağdaşmayacak ilişkiler içine girdiği ortaya çıkan gazeteciler büyük tepki topladı. Çağdaş Gazeteciler Derneği’nin çağrısı ve Gazeteciler Cemiyeti’nin ev sahipliğinde bir araya gelen basın meslek örgütleri ortak açıklamalarında mesleğin değerlerini savunmaya, etkili soruşturma için kurumları harekete geçmeye çağırdı. Gazeteciler Uğur Mumcu ve Kutlu Adalı’nın öldürülmeleri ve medyadaki usulsüzlük iddialarına yönelik savcılık soruşturması açılması ve TBMM’de araştırma yapılması çağrısında bulunuldu. Açıklamada mesleğin toplumdan aldığı güven ve meşruiyete sığınarak kirli çıkar ağları kuranlara ve gazeteciliği kimliksizleştirmeye çalışanlara izin verilmeyeceği vurgulandı. “Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin de demokratik toplum için vazgeçilmez önemdeki basın özgürlüğünü etkileyen boyutlarını da içine alacak şekilde tüm bu iddiaları araştırarak bir komisyon kurmalıdır” denildi. Avrupa Gazeteciler Birliği Türkiye Temsilciliği, Basın Konseyi, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Diplomasi Muhabirleri Derneği, Ekonomi Muhabirleri Derneği, Gazeteciler Cemiyeti, Haber-Sen, İzmir Gazeteciler Cemiyeti, Parlamento Muhabirleri Derneği, Türkiye Foto Muhabirleri Derneği, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Türkiye Haber Kameramanları Derneği imza koyduğu açıklamada “Gazeteciliği ve gazeteleri yeri gelince bir kalkan, yeri gelince bir silah gibi kullanmalarına hep birlikte engel olalım” çağrısı yapıldı.¹⁹⁹

194 <https://www.evrensel.net/haber/432093/basin-orgutlerinden-dunya-basin-ozgurlugu-gunu-aciklamalari>

195 <https://gc-tr.org/gazeteciler-cemiyetinden-kamunun-bilgilenme-hakki-vurgulamasi/>

196 <https://gc-tr.org/gazeteciler-cemiyeti-emniyet-genel-mudurlugu-genelgesini-danistaya-tasidi/>

197 <https://www.dw.com/tr/emniyet-genelgesinin-iptali-i%C3%A7in-dava-a%C3%A7%C4%B1ld%C4%B1/a-57410919>

198 <https://gc-tr.org/basin-karti-kimliginden-soyutlaniyor-basinkartimadokunma/>

199 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/basin-orgutlerinden-ortak-bildiri-savcilar-ve-parlamento-goreve-6501299/>

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, haklarındaki yolsuzluk ve kirli ilişkiler iddiaları karşısında tatmin edici açıklama yapamayan üyeleri Hadi Özışık²⁰⁰ ve Veysi Ateş'i²⁰¹ Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'ne aykırı davranışları nedeniyle üyelikten çıkardı.

Medya Dayanışma Grubu ve destek veren diğer basın meslek örgütleri İstanbul Onur Yürüyüşü sırasında polisin gazetecilere şiddet uygulamasını ve gözaltına alınmasını ortak eylemlerle protesto etti. İstanbul, Ankara ve İzmir'de valilikler önünde toplanan gazeteciler uzun yıllardır ilk kez bu denli geniş bir katılımı protesto eylemi düzenledi. İstanbul'da gözaltına alınan AFP fotomuhabiri Bülent Kılıç'ın "nefes alamıyorum" sözlerinden yola çıkan meslek örgütleri sokağa "basının nefesini kesemezsiniz" sloganıyla çıktı.²⁰²

Gazeteci örgütleri bu dönemde 2020 başarı ödülleri açıkladı. Metin Göktepe 2020 Gazetecilik Ödülleri,²⁰³ Çağdaş Gazeteciler Derneği 2020 Başarı Ödülleri,²⁰⁴ Türkiye Gazeteciler Cemiyeti 2020 Başarılı Gazeteciler Ödülleri²⁰⁵ sahiplerini buldu. Basın Konseyi Basın Özgürlüğü ödülü Sözcü gazetesine verildi.²⁰⁶

Gazeteciler Cemiyeti ile Balkan Araştırmacı Gazetecilik Ağı'nın (BIRN) düzenlediği "Batı Balkanlar ve Türkiye, Avrupa Birliği Araştırmacı Gazetecilik Ödülleri"nde birinciliğe Yeniçağ'dan "Paranız Böyle Savruluyor" yazı dizisiyle Murat Ağirel layık görüldü.²⁰⁷ İkincilik ödülüne Gazete Duvar'dan "İran Sınırı: Kurşunlar ve Kurtlar Arasında" yazı dizisi ile Hale Gönültaş ve Volkan Nakiboğlu değer görüldü. Üçüncülük ödülünü ise Hürriyet'ten "Protokollü Baron: Türk Escobar'a Makam Aracı" haberiyle Fevzi Kızılkoyun aldı. Jüri ödüllerine ise Evrensel'den "Mevsimlik İşçilikte 14 Gün" haberiyle İsa Örken ile Cumhuriyet'ten "Boğazda Kaçak Var" ve "Bahçenin Kirası Ayda 258 lira" haberleriyle Hazal Ocak değer görüldü.²⁰⁸

Gazeteciler Cemiyeti ev sahipliğinde M4D projesi kapsamında düzenlenen Güney ve Doğu İlleri Durum Değerlendirme Toplantısı'nda Hatay, Kilis, Gaziantep ve Şanlıurfa'dan gazeteciler bir araya geldi. Göç konusu ve bölge basınının sorunlarının masaya yatırıldığı toplantıda Türk-Alman Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Murat Erdoğan, "göç ve gazetecilik" başlıklı bir sunum gerçekleştirdi. Bölge gazetecileri basın kartlarının yenilenmemesi, resmi ilan gelirlerindeki düşüş, salgının etkisiyle yaşanan gelir kaybı sorunlarını ve Gaziantep'te Suriyeli gazetecilerin kurduğu yayın organları ve mesleki dayanışma derneği gibi konuları paylaştı.

200 <https://www.tgc.org.tr/aciklamalar/2911-tgc-hadi-%C3%B6z%C4%B1%C5%9F%C4%B1k%E2%80%99%C4%B1-%C3%BCyelikten-%C3%A7%C4%B1kard%C4%B1.html>

201 <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/tgdcen-veyis-ates-karari-1847540>

202 <https://www.gazeteduvar.com.tr/14-basin-meslek-orgutunden-aciklama-basinin-nefesini-kesemezsiniz-haber-1526901>

203 <https://www.evrensel.net/haber/430027/24-metin-goktepe-gazetecilik-odulleri-torenle-sahiplerine-verildi>

204 <https://www.dw.com/tr/dw-t%C3%BCrk%C3%A7eye-%C3%A7a%C4%9Fda%C5%9F-gazeteciler-derne%C4%9Finden-%C3%B6d%C3%BCl/a-57249661>

205 <https://www.tgc.org.tr/aciklamalar/2902-62-tgc-t%C3%BCrkiye-gazetecilik-ba%C5%9Far%C4%B1-%C3%B6d%C3%BClleri-a%C3%A7%C4%B1kland%C4%B1-2.html>

206 <https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/ruzgar-iktidarın-aleyhine-esiyor-6433446/>

207 https://ankahaber.net/haber/detay/bati_balkanlar_ve_turkiye_avrupa_birligi_arastirmaci_gazetecilik_odulleri_sahiplerini_buldu_44798#.YNwtcGaJvM.twitter

208 <https://penceretv.com/guncel/bati-balkanlar-ve-turkiye-avrupa-birligi-arastirmaci-gazetecilik-odulleri-sahipler-91849h>

Yılın ikinci çeyreğinde yayınlanan bazı basın özgürlüğü raporları şunlar oldu:

- **Türkiye Gazeteciler Sendikası 2020-21 Basın Özgürlüğü Raporu:**
<https://tgs.org.tr/tgs-basin-ozgurlugu-raporu-2020-2021/>
- **BİA Medya Gözlem ekibi Nisan-Mayıs-Haziran 2021 basın ve ifade özgürlüğü ihlalleri raporu:**
<https://bianet.org/bianet/bia-medya-gozlem/247038-gun-gun-uc-aylik-medya-ifade-ozgurlugu-ihlalleri-tam-metin>
- **Press in Arrest gazeteci yargılamaları raporu:**
<http://pressinarrest.com/rapor/gazeteci-basin-yargilamalari-davalari-rapor/>
- **Çağdaş Gazeteciler Derneği Medya İzleme raporları:**
 - » Nisan - <http://samsunpostasi.net/cgd-2021-nisan-ayi-medya-raporu/2580/>
 - » Mayıs - <https://sendika.org/wp-content/uploads/2021/06/CGD-Medya-Izleme-Rapor-Mayis-2021.pdf>
 - » Haziran - <https://www.evrensel.net/haber/437315/cgd-haziran-raporu-gazeteci-dusmanligi-genelgesinden-vazgecin>
- **Medya ve Hukuk Çalışmaları Derneği 15 Haziran- 31 Aralık 2020 Dava Gözlem Raporu:**
<https://www.mlsaturkey.com/tr/mlsa-dava-gozlem-raporu-tutuklu-yargilamalardaki-dususe-ragmen-gazetecilik-hala-suc/>
- **CHP Genel Başkan Yard. Gülizar Biçer Karaca Pandemi ve Basın Özgürlüğü Raporu:**
https://cdn.chp.org.tr/iys/eposta/Attachment/12507_pandemibasinozgurlugu_1.pdf
- **CHP Eskişehir Milletvekili Utku Çakırözer'in aylık raporları:**
 - » Nisan - <https://t24.com.tr/haber/chp-li-cakirozer-emniyetin-genelgesi-ilk-gunden-basin-ozgurlugunu-kisitladi,949894>
 - » Mayıs - <https://www.haberler.com/chp-li-cakirozer-mayista-gazeteciler-sorusturmalar-13279384-haberi/>
 - » Haziran - <https://t24.com.tr/haber/chp-li-cakirozer-den-haziran-ayi-basin-ozgurlugu-raporu-gazetecilerin-nefesi-kesilirse-toplumen-nefesi-kesilir,962760>
- **CHP 26. Dönem Mv. Barış Yarkadaş'ın aylık raporları:**
 - » Nisan - <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/emniyetin-genelgesine-tepki-gazetecileri-degil-polis-siddetini-engelleyin-1832334>
 - » Mayıs - <https://www.medyakoridoru.com/gundem/turkiye-medyasinin-mayis-karnesi-10-gazeteci-hakim-karsisina-cikti-24282/>
 - » Haziran - <https://www.krttv.com.tr/gundem/yalnizca-haziran-ayinda-79-gazeteci-yargilandi-h83398.html>

c.Uluslararası sivil toplum ve Avrupa Birliği çalışmaları

Türkiye’de basın ve ifade özgürlüğü ile demokratik alanda daralma uluslararası toplumun da gündeminde. Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler kurumlarının Türkiye’de basın özgürlüğünün gelişmesi için doğrudan ya da sivil toplum aracılığıyla destekleri sürüyor. Bu alanda çalışan uluslararası örgütler de gazetecilerin yaşadığı sorunları takip ediyor, ortak çalışmalar ve dayanışma faaliyetleri yürütülüyor. Bunlar arasında Türkiye’deki gazetecileri ve basın özgürlüğü atmosferini yakından ilgilendiren çalışma, rapor ve açıklamalar da var. Ülkenin uluslararası sivil toplum nezdindeki demokratik görünümü hakkında da bilgi veren bu çalışmalara ve öne çıkan gelişmelere bu bölümde yer verdik.

Avrupa Parlamentosu (AP), Türkiye Raportörü Nacho Sanchez Amor tarafından hazırlanan “AB-Türkiye 2019-2020” raporunu 480 “evet”, 64 “hayır”, 150 “çekimser” oy ile kabul etti. Türkiye’ye temel haklar, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları konularında eleştiriler yöneltilen raporda Avrupa Birliği’nin Türkiye ile tam üyelik müzakerelerini askıya alınması çağrısı da yer aldı.²⁰⁹ Gazetecilere yönelik yargılamalar ve baskılara, basın özgürlüğü ve medya çoğulculuğu önündeki engellere de vurgu yapan rapor Ankara’nın tepkisine neden oldu. Dışişleri Bakanlığı, “Türkiye-AB ilişkilerini yeniden canlandırmaya yönelik çaba harcanan bir dönemde, nesnellikten uzak tavsiye kararının kabul edilmesi mümkün değildir” açıklaması yaptı.²¹⁰ Rapora göre, AB-Türkiye ilişkilerinin tarihi olarak en düşük seviyesinde.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Türk Ceza Kanunu’nun (TCK) 301’inci maddesinin değiştirilmesi ve ifade özgürlüğünü korumak için hem TCK hem de Terörle Mücadele Kanunu’nda değişiklikler yapılması çağrısında bulundu. Komite, Türkiye’den ifade özgürlüğünün suç teşkil etmediğini açıkça ortaya koymak için ilgili mevzuatı AİHM’nin içtihatlarıyla uyumlu kılacak şekilde “ivedilikle” değiştirmesini istedi. Komite, Türkiye’den kovuşturulan, mahkûm edilen ve gözaltına alınan gazetecilerin sayısını gösteren ayrıntılı istatistiki bilgileri de talep etti.²¹¹

Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü’nün (RSF) yıllık dünya basın özgürlüğü raporuna göre, Türkiye 180 ülke arasında 153’üncü oldu.²¹² Rapora göre 180 ülkeden 73’ünde gazetecilik tamamen veya kısmen engellendi, 59 ülkede ise hükümetlerce basın çalışanları üzerindeki “baskıyı artırmak için” salgın kullanıldı. RSF, küresel medya özgürlüğünün geçen yıl genel olarak büyük ölçüde sabit kaldığını ancak 2013’te bu yana yüzde 12 gerileme olduğunu ve 180 ülkeden sadece 12’sinin diğerlerine kıyasla iyi durumda olduğunu duyurdu.²¹³

Avrupa Konseyi Gazeteciliğin Korunması ve Geliştirilmesi Platformu, “Wanted! Real Action for Media Freedom in Europe” raporunda, Türkiye’de ana akım medyanın hükümet kontrolünde olduğunu, RTÜK’ün iktidar tarafından kontrol edildiğini ve bağımsız yayıncılara yönelik tehditlerin arttığını

209 https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0243_EN.html

210 <https://tr.euronews.com/2021/05/19/avrupa-parlamentosu-ab-nin-turkiye-ile-tam-uyelik-muzakerelerini-ask-ya-almas-n-istedi?fromBreakingNews=1>

211 <https://tr.euronews.com/2021/06/11/avrupa-konseyi-bakanlar-komitesi-nden-turkiye-ye-ifade-ozgurlugu-cagr-s>

212 https://rsf.org/en/ranking_table

213 <https://tr.euronews.com/2021/04/20/dunya-bas-n-ozgurlugu-endeksi-gazetecilik-130-dan-fazla-ulkede-engellendi-turkiye-153-s-ra>

vurguladı.²¹⁴ Raporda, hükümetin, muhalif medyayı cezalandırırken, kendisini destekleyen medya organlarını devlet fonlarıyla mükafatlandığı belirtilerek, Evrensel ve Birgün gibi gazetelerin kamu ilanı alamadığı kaydedildi. Raporda, Türkiye ve Azerbaycan'daki gazeteciler, Avrupa'da "kamu görevlilerine hakaretten", "gizli bilgileri açıklamaktan" ve "terör örgütü üyeliği" gibi suçlardan en fazla yargılanan medya mensupları olarak gösterildi. Türkiye, Azerbaycan ile Rusya, Avrupa'da terör ve casusluk gibi suçlardan duruşma öncesi en fazla haklarında tutuklama kararı alınan gazeteciler sayısında yine ilk üç sırada yer adı. Türkiye ve Rusya'daki gazeteciler, gösteriler ve protestolar sırasında en fazla taciz edilen medya temsilcileri arasında gösterildi. 2020'de medya özgürlüğüne ilişkin platforma 201 şikâyet ulaştığının belirtildiği raporda, bir önce yıla oranla yüze 40 artışa tekabül ettiği hatırlatıldı. Rapora göre 52 gazetecinin fiziksel saldırıya uğradığı, 70'e yakın gazetecinin ise gözdağı ve tacize uğradığı kaydedildi. Raporda, Fox TV ve Halk TV'ye yayınlarında dolayı verilen yayın durdurma ve para cezalarına da geniş bir şekilde yer verildi.²¹⁵

Uluslararası basın meslek örgütleri ve insan hakları örgütlerinden oluşan 16 hak örgütü, Avrupa Konseyi'nin, Türkiye'de insan hakları ve ifade özgürlüğündeki gerilemeye son verilmesi için talepte bulunması için AB liderlerine ortak mektup gönderdi. Mektupta, Avrupa Konseyi'ne, "Türk hükümetine açıkça tüm düşünce mahkumlarını serbest bırakması, seçilmiş yetkililerin, avukatların ve gazetecilerin gözaltına alınması uygulamasına son vermesi, yargı üzerindeki siyasi nüfuzu durdurması ve AİHM'in kararlarını derhal uygulaması çağrısında bulunulması gerekiyor" denildi.²¹⁶

Dünyada İnsan Hakları ve Demokrasi Avrupa Birliği 2020 Yıllık Raporu yayınlandı.²¹⁷ Raporun Türkiye ile ilgili bölümünde, insan hakları ve temel haklar alanındaki olumsuz gidişatın 2020'de de sürdüğü belirtildi. Gazetecilerin de aralarında bulunduğu, eleştirel seslerin faaliyetlerine yönelik kısıtlama ve gözetimin sürdüğü bunun da temel özgürlükleri engellediği ve otosansüre neden olduğu tespiti yapıldı.

Avrupa'nın yanı sıra Amerika'dan da Türkiye'deki basın ve ifade özgürlüğüyle ilgili açıklamalar geldi. PEN Amerika Risk Altındaki İfade Özgürlüğü Programı Direktörü Karin Deutsch Karlekar, "Freedom House'daki son senem olan 2014 yılı sonu 2015 yılı başında Türkiye'yi listede basın özgürlüğünün kısmen olduğu ülkeler kategorisinden özgür olmayan ülkelere kategorisine düşürdük. O dönemde hem hükümet hem de Türk basını tarafından oldukça şiddetli bir şekilde eleştirildim. O zaman durum çok kötüydü ancak şimdi çok daha kötü" dedi. Son beş yılda özgürlüklerin çok daha kötüye gittiğini söyleyen Karlekar, "Hükümet medya dışında her türlü ifade özgürlüğüne de çok büyük baskı uyguluyor. İnsan hakları savunucuları, aktivistler, kültür üzerindeki baskılar son beş senede yoğunlaşarak arttı" diye konuştu.²¹⁸

Suç örgütü lideri Sedat Peker'in suç iddialarına ilişkin Türkiye'de etkili soruşturma başlatılmamış olması uluslararası tepkilere de neden oldu. 17 uluslararası basın ve ifade özgürlüğü örgütü, Adalet Bakanı Abdulhamit Gül ve siyasi parti liderlerine 1993 ve 1996'da öldürülen gazeteciler Uğur Mumcu

214 <https://rm.coe.int/final-version-annual-report-2021-en-wanted-real-action-for-media-freed/1680a2440e>

215 <https://tr.euronews.com/2021/04/28/avrupa-konseyi-medya-raporunda-rtuk-e-bag-ms-z-medya-uzerinde-bask-olusturuyor-elestirisi>

216 <https://www.evrensel.net/haber/436347/uluslararasi-16-basin-ve-insan-haklari-orgutunden-avrupa-konseyine-turkiye-cagrisi>

217 https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/eeas_annual_report_humanity_2021_web.pdf

218 <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiye-de-ozgurluklere-yonelik-baskilar-genisleyerek-artiyor-/5878059.html>

ve Kutlu Adalı'nın faili meçhul cinayetleriyle ilgili iddiaların araştırılması çağrısında bulundu²¹⁹. Mektupta, Peker'in Doğan Medya Grubu'nu elden çıkaran Aydın Doğan'ı korkutmak amacıyla Eylül 2015'te Hürriyet gazetesine yapılan saldırıları itiraf etmesine de dikkat çekildi. Mektupta, Articolo 21, Civic Space Studies Association, Committee Protect Journalists (CPJ), Danish PEN, English PEN, European Centre for Press and Media Freedom (ECPMF), European Federation of Journalists (EFJ), German PEN, IFEX, International Observatory of Human Rights (IOHR), International Press Institute (IPI), OBC Transeuropa (OBCT), PEN Canada, PEN International, PEN Norway, Platform for Independent Journalism (P24), South East Europe Media Organisation (SEEMO), Swedish PEN, WAN-IFRA kuruluşlarının imzaları yer aldı.²²⁰

Gazetecileri Koruma Komitesi (CPJ), Türk yetkililere gazeteci Deniz Yücel'e yönelik "adli tacizin sona erdirilmesi ve ilgili davaların düşürülmesi" konusunda çağrıda bulundu.²²¹ CPJ'in New York'ta bulunan Avrupa ve Orta Asya Program Koordinatörü Gulnoza Said, "Onu ve ülkenin diğer muhabirlerini bastırmak için yürüttükleri kindar kampanyaya bir son vermeliler" dedi. Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) de bir basın açıklamasını haberleştirmesi nedeniyle Haziran ayında yaklaşık iki yıl hapis cezasına mahkum edilen gazeteci Ozan Kaplanoğlu hakkındaki suçlamaları düşürmesi için Türk yetkililere çağrıda bulundu.²²²

6-DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

Yılın ikinci çeyreğinde basın özgürlüğünü yakından ilgilendiren tüm önemli gelişmelerin derlendiği bu rapor ne yazık ki olumlu bir tablo çizmiyor. Türkiye'de gazetecileri daha iyi günlerin beklediğini söylemek de mümkün değil. Bununla birlikte olumsuz gelişmeler gazetecilik mesleğinin kamu yararı için özgürce yapılabilmesi amacıyla yürütülecek mücadelenin odaklanması gereken noktalara da ışık tutuyor. Raporun geneli değerlendirildiğinde basın meslek örgütleri ve hak savunucuları için üzerinde durulması gereken noktalar şöyle öne çıkıyor:

- Türkiye fiilen bir erken seçim atmosferine giriyor. Siyaset sertleşiyor, kutuplaşma artıyor. Gerginliğin, ötekileştirmenin, karşısında demokratik değerleri, uzlaşma kültürünü öne çıkarmak gerekiyor. Bu değerlerden uzaklaşılan dönemlerde basın özgürlüğü önündeki engellerin ve gazetecilere yönelik hak ihlallerinin arttığı unutulmamalı.

219 https://freeturkeyjournalists.ipi.media/wp-content/uploads/2021/06/ENG-Letters_merged.pdf

220 <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/uluslararasi-hak-gruplaridan-mumcu-ve-adali-cinayetlerinin-arastirilmesi-icin-turkiyeye-ortak-cagiri/>

221 <https://cpj.org/2021/05/turkish-journalist-deniz-yucel-charged-with-degrading-the-country/>

222 <https://freeturkeyjournalists.ipi.media/tr/ipi-gazeteci-ozan-kaplanoglu-na-yonelik-suclamalar-dusurulmeli/>

- Hükümetin internet medyası için yasa hazırlığı yakından izlenmeli. Basın Kanunu'nun değiştirilmesi ve internet medyasının bir düzenleme içine alınması bekleniyor. Yasanın nasıl olacağı bilinmiyor ama eleştirel yayıncılığa tahammül göstermeyen yeni sansür uygulamalarının devreye sokulması güçlü olasılık. Okurun bağımsız haber mecralarına erişmesinin önüne engel olabilecek yasal düzenlemelere karşı durulmalı. TBMM nezdinde basın meslek örgütlerinin etkinliği, savunuculuk faaliyetleri artmalı. Olası yasa değişikliklerinde iktidar yanlısı basın yöneticileri ve sahiplerinin değil meslek örgütü temsilcilerinin görüşlerinin alınması sağlanmalı.
- Basın meslek örgütlerinin Basın Kartı Yönetmeliği, Emniyet Genelgesi, tazminat hakkı gibi konularda Danıştay'da açtığı davaların ve Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuruların takibi önem taşıyor. Tek tek gazetecilerin açtığı iş davaları dışında mesleki kazanımlar için yürütülen hukuki mücadele ilk kez bu denli ilerleme sağlıyor. Meslek örgütlerinin birlikte çalıştığı avukatların katkılarıyla bu alanda artan hukuki birikim önem taşıyor.
- Basın meslek örgütleri yılın ikinci çeyreğinde ortak hareket etme iradesini net biçimde gösterdi. Yüksek yargıya başvurular, basın kartları, mesleki ilke ve değerler, haber takibinde şiddete uğranması gibi konularda gösterilen refleks ve ortak tepki olumlu sonuçlar doğurdu. Bu dayanışmanın sürmesi gerekiyor.
- Gazetecilere yönelik saldırılarda artış eğilimi sürüyor. Saldırıları yaygınlaşıyor. Siyasetçilerin ve resmi yetkililerin gazetecileri hedef göstermesi ve saldırganların cezasız kalması yeni saldırılara zemin hazırlıyor. Gazetecilerin güvenliği için somut adımlar atılmasını sağlamak meslek örgütlerinin görevleri arasında. Gazetecilere şiddete karşı bir araya gelerek güçlü tepki veren meslek örgütlerinin cezasızlığa ve hedef göstermeye karşı da bir arada mücadele etmesi gerekiyor.
- Artan ilan kesme cezaları ve yıllık bilançoların ortaya çıkması ile birlikte medyada şeffaflık ve düzenleyici kurumlara yönelik saydamlık ve eşitlik talebi gazeteciler, milletvekilleri, avukatlar ve akademisyenlerin gündemine girdi. Önümüzdeki dönemde medya ekonomisinde şeffaflık talebinde buluşan basın özgürlüğü savunucularının ortak çalışmaları daha etkili sonuçlar doğurabilir. Basın kartları, şiddet, mevzuat değişiklikleri gibi konularda bir arada hareket etmeye başlayan basın meslek örgütlerinin şeffaflık talebinde de birlikte yürütecekleri çalışmalar önemli olacaktır.
- Aynı şeffaflık talebinin Basın İlan Kurumu için de yükseltilmesi gerekiyor. Gazete tirajlarının şeffaf biçimde belirlenip açıklanması, Basın İlan Kurumu aracılığıyla basına verilen desteğin kamuoyuna düzenli olarak ilan edilmesi ve kurumun denetim raporlarının yayınlanması önemli ihtiyaç. Yerel basında dile getirilen resmi ilanlardan yapılan kesintilerin azaltılması talebinin dikkate alınabilmesi için kurumun hesap verebilir bir yapıya kavuşması gerekiyor.
- Yılın birinci çeyreğindeki değerlendirme ve öneriler arasında yer alan, salgın sonrası dönemde gazetecileri bekleyen çalışma pratiklerine de eğilme ihtiyacı var. Uzaktan çalışmanın olası sonuçları, özlük haklarında kayıpların önüne nasıl geçileceği gibi konular önem taşıyor.

Anayasa Mahkemesi'nin *Korkusuz* gazetesi ve Beyza Kural kararları, hukuk dışı uygulamalardan kaynaklanan hak kayıplarına karşı verilecek mücadelede dikkate alınmalıdır. Basın İlan Kurumu'nun ilan kesme cezalarının dayanağı Basın Ahlak Esaslarına ilişkin Genel Kurul kararına karşı AYM'nin basın özgürlüğünü koruyan yönde kararı itiraz başvurularında değerlendirilmeli. Yine gazeteci Beyza Kural'ın sarı/turkuaz basın kartı taşımadığı halde gazeteci olarak kabul edilmesi gerektiğini belirten AYM kararı ile Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun basın kartında keyfi iptallere neden olan maddelere yürütmeyi durdurma kararı bir arada ele alınarak başvurularda kullanılabilir. Aynı şekilde RTÜK'ün *Tele 1*'e yönelik cezasına karşı idare mahkemesinin yayın konusunun ifade özgürlüğünü işaret eden kararı unutulmamalıdır. İdarenin keyfi ve yasa dışı adımlarına karşı yüksek yargı kararlarıyla hukuki başvuru süreçlerinin güçlendirilebileceği bir dönemdeyiz. Yeni dönemde basın meslek örgütleri ve gazeteciler hukuki itiraz mekanizmalarında ısrarlı takiple, doğan olumlu sonuçları arttırabilir.

Gazetecilerin çalışma yaşamı için geçmiş dönemde yürütülen savunuculuk faaliyetleri sürdürülmeli. Yıpranma payı hakkı için AYM'ye yapılan iptal başvurusu takip edilmeli. Özellikle yerel basında salgın nedeniyle yaşanan daralma ve işsizlik masaya yatırılmalı, kısa çalışma ödeneğinin sona ermesinin doğuracağı yeni ve daha büyük kayıplara karşı önlem alınması sağlanmalı.

M4D 2020 yıllık raporu için gazeteciler arasında yapılan anketin sonuçlarında da ortaya çıktığı gibi basın çalışanlarının mesleki memnuniyetleri azalıyor ve yaşam şartları günden güne kötüye gidiyor. Siyasi nedenlerle çalışabileceği mecra sayısı azalan, işsizlikle karşı karşıya kalan gazeteci sayısı artıyor. Ve medya sahiplik yapısındaki iktidar yanlısı yerleşik düzeni koruma refleksi yeni girişimleri boğuyor. Tüm bunlara COVID-19 salgını nedeniyle daralan medya ekonomisinin etkisi de eklendiğinde gazeteciler için meslekleri sürdürülebilir olmaktan uzaklaşıyor. Alternatif mecraların, görece düşük maliyetli dijital yayıncılığın ve gelir modellerinde yeni arayışların desteklenmesi gerekiyor. Dijital alanda yeni ana akım olmaya aday bir yükselişe işaret eden tespitler dikkat alınmalı. Bu nedenlerle gazetecilerin yeni girişimleri, kapasite geliştirme faaliyetleri, uluslararası dayanışma ve desteklerin çoğulcu bir medyanın yaratılmasında sahip olduğu rolün önemi unutulmamalı.

M4D Projesi Medya İzleme Raporları diğer çeyrek yıllık dönemlerde bu önerilerle ilgili gelişmeleri takip edip aktarmayı, ilgili kurum ve kuruluşlarla diyalog geliştirmeyi sürdürecektir.

Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu

Başkan
Nazmi Bilgin

Mali Sekreter
Mustafa Yoldaş

Başkan Vekili
Savaş Kıratlı

Üyeler
Güray Soysal

Başkan Yardımcıları
Ertürk Yöndem
Ayhan Aydemir
Yusuf Kanlı

Ali Şimşek
Ali Oruç
Önder Yılmaz
Önder Sürenkök

Genel Sekreter
Ümit Gürtuna

Olgunay Köse
Nursun Erel

M4D Projesi Ulusal Komitesi

Başkan
Nazmi Bilgin

Akademisyen Üye
Prof. Dr. Korkmaz Alemdar

Hukukçu Üye
Av. Tuncay Alemdaroğlu

STK Üyesi
Sefa Özdemir

Kıdemli Gazeteci Üyeler
Sedat Bozkurt, Nursun Erel, Yusuf Kanlı

M4D Proje Ekibi

Proje Direktörü
Yusuf Kanlı

Bilişim Tekn. Uzm.
Arife Avcıoğlu Acıyan

Proje Sorumlusu
Ozan Acar

Veri Uzmanı
Okan Özmen

Finans Müdürü
Kağan Kırış

Görsel-İşitsel Tek. Uzm.
Alican Sağın

Muhasebeci
Feridun Doğan

Basın Evi Ofis Sekreteri
Sibel Güven

Destek Programı Uzmanı
Merve Kartal

Tercüman /İletişim Asistanı
Deniz Savaş

Kıdemli Politika Uzmanı
Kenan Şener

İletişim ve Destek Programı Uygulama Asistanı
Deniz Rende

Editör
Göksel Bozkurt

Finans ve Destek Programı Uygulama Asistanı
Ebru Önal

Gazeteciler Cemiyeti

Gazeteciler Cemiyeti, 10 Ocak 1946'da gazeteciler Mekki Sait Esen, Niyazi Acun, Aka Gündüz, Bilal Akba, Adil Akba, Sebahattin Sönmez ve Muvaffak Menemencioğlu tarafından kuruldu. Cemiyetin kuruluş amacı, basın organlarındaki gazetecileri bir araya toplamak, mesleki ve sosyal hakları geliştirmek, mesleğin gerekliliği olan hak ve özgürlükleri savunmak olarak belirlendi.

Kurucu başkanlığı üstlenerek 1946-1956 yılları arasında Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı'nı yürüten Mekki Sait Esen'in ardından 1956-1957 döneminde eski kontenjan senatörlerinden Ecvet Güresin cemiyet başkanlığını üstlendi.

Kudret gazetesi kurucusu ve sahibi Gazanfer Kurt'un, 1959 yılına kadar Gazeteciler Cemiyeti'ne başkanlık yapmasının ardından bu görevi 1960 yılına kadar Atilla Bartınlioğlu üstlendi. CHP'nin eski Milletvekili Altan Öymen, 1960 ve 1961 yıllarında sürdürdüğü Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı görevini 1961 yılında İbrahim Cüceoğlu'na bıraktı. Akis dergisi yönetici ve yazarı Metin Toker ise, 1957 yılında yedi ay 53 gün hapis yatmasının ardından 1962 yılında Gazeteciler Cemiyeti Başkanlığı'na getirildi.

Ekspres gazetesi kurucu sahipliğini yapan Doğan Kasaroğlu, 1963 - 1968 döneminde Gazeteciler Cemiyeti Başkanı olarak görevi devralmasından sonra TRT Genel Müdürlüğüne atandı.

Yenigün, Ulus, Ankara Telgraf, Ankara Ekspres, Dünya gazetelerinde yazı işleri müdür-lüğü, yazarlık, başyazarlık ve Genel Yayın Yönetmenliği yapan Beyhan Cenkçi, bu süre içerisinde beş yıl boyunca Gazeteciler Sendikası başkanı olarak görev aldı. 1960 yılı öncesi bir buçuk yıl hapis cezası alarak bazı meslektaşları ile birlikte cezaevine giren Cenkçi, 1969 yılında Gazeteciler Cemiyeti başkanı seçildi. 1992 yılına kadar Gazeteciler Cemiyeti Başkanı olarak görevini sürdürdü. Cenkçi, 24 yıllık Başkanlığı sırasında

Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Senatörlüğü de yaptı.

1971 yılında Son Havadis gazetesinde mesleğe başlayan Nazmi Bilgin, Güneş gazetesi sahipliği ve Yazı İşleri Müdürlüğü görevini üstlendi, daha sonra Dünya gazetesinde Haber Müdürü olarak görev yaptı. Bilgin, Tercüman gazetesinde Parlamento ve Cumhurbaşkanlığı muhabirliği görevlerini de yürüttü. TRT-2'nin kuruluşunda yer aldıktan sonra TRT'ye, beş yıl "Uzman Haberci" ve "Genel Müdür Danışmanı" olarak hizmet verdi. Bilgin 1992 yılında ittifakla cemiyet Genel Başkanı seçildi. 1996 yılında kuruculuğunu üstlendiği Türkiye Gazeteciler Federasyonu'nda Genel Başkanlık görevi yapan Bilgin, bu görevi 2009 yılına kadar sürdürdü.

BRT televizyonunun Ankara temsilciliği görevini de yapan Bilgin, Unesco Türkiye Milli Komitesi üyeliği ve Denetçiliği görevinde de bulundu. Basın İlan Kurumu Genel Kurul üyeliği, Türk Silahlı Kuvvetleri Elele Vakfı Mütevelli Heyet ve Yönetim Kurulu üyeliği ve Reklam Kurulu üyeliği görevlerini de sürdürüyor.

Türkiye'nin çok partili siyasi hayata geçişiyle, daha açık bir deyimle, çoğulcu demokrasi dönemiyle yaşıt ve koşut olan Gazeteciler Cemiyeti, bir avuç gazeteci üye ile çıktığı yolu, sevgi ve mesleki dayanışma ile pekiştirmiş, 2000'i aşkın üye sayısı ve bağımsız mali gücü ile bugün, Türkiye'nin en eski, en büyük ve saygın meslek kuruluşlarından ve sivil toplum örgütlerinden birisidir.

Cemiyetimiz, 1946 yılındaki kuruluşundan bu yana her zaman cumhuriyet, çoğulcu demokrasi ile ifade ve basın özgürlüğü başta olmak üzere özgürlüklerin yılmaz bekçisi oldu. Gazeteciler Cemiyeti üyelerine aşıladığı bu güvenle ülkemizin mesleki ve diğer önemli kurumları arasında hak ettiği yeri aldı.

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi

Avrupa Birliği (AB) finansmanı ile Gazeteciler Cemiyeti tarafından demokrasinin güvencesi olarak Türkiye’de çoğulcu medya ve özgür basın güçlendirilmesi için Ocak 2019’da hayata geçirildi ve Mart 2022’ye kadar devam edecek.

Projenin genel hedefi: Demokrasinin güvencesi olarak Türkiye’de çoğulcu medya ve özgür basının güçlendirilmesidir.

Projenin özel hedefleri: Birinci hedef toplumda çoğulcu ve özgür medyanın toplum tarafından destek gördüğü ve farkındalığın arttığı bir zemin oluşturulması, ikinci hedef ise, Gazeteciler arasında dayanışmanın güçlendiği ve gazetecilerin kendini güvende hissettiği bir zeminin oluşturulmasıdır. Proje kapsamında yürütülecek faaliyetler genel hatları ile aşağıdaki gibidir:

Proje kapsamında yıllık Basın Özgürlüğü İzleme Raporları ve üç ayda bir Medya Ortamının İzlenmesi Raporları yayınlanacaktır. Bu raporlar üniversitelere, medya kuruluşlarına, devlet kurumlarına, ilgili tüm sivil toplum örgütlerine, AB Komisyonlarına, Türkiye’deki AB ülkelerinin elçiliklerine ve gazetecilere dağıtılacaktır.

Sivil izleme kapsamında veri toplama ve bilgi ağlarının geliştirilmesi için Türkiye’nin her bölgesinde durum değerlendirme toplantıları yapılacaktır. Toplantılar, mevcut ağların birleştirilmesi, işbirliği fırsatlarının artırılması, gözlem kapasitelerinin genişletilmesi ve yerel medya sivil toplum örgütleri ile gazetecilere ulusal ve uluslararası konularda görüş alışverişinde bulunmaları için değerli fırsatlar sunulması konularında katkı sağlayacaktır. Toplantılar aynı zamanda, Basın Özgürlüğü ve İfade Özgürlüğü ile ilgili raporlara içerik sağlanması konusunda katkıda bulunacaktır.

Proje kapsamında yazılacak yıllık sivil izleme raporları bulgularına ve yıllık konferanslarda yayınlanan mütalaa belgelerine dayanarak, medya ortamının iyileştirilmesi ve ifade özgürlüğü için kulis faaliyetlerinin yapılması

amacıyla Ankara’daki devlet kurumlarına düzenli ziyaretler yapılacaktır.

Uluslararası savunuculuk eylemlerinin yürütülmesi kapsamında Avrupa Birliği, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı ve ilgili sivil toplum örgütleriyle ziyaretler düzenlenecek ve program kapsamında hazırlanan raporlar paylaşılacaktır.

Projenin her yılının sonunda belirlenecek bir tema ile ulusal bir konferans düzenlenecek olup, konferanslar sektör temsilcilerine, gazetecilere, akademisyenlere, gazetecilik öğrencilerine, program destek programları faydalananlarına açık olacak ve katılımcılar doğrudan davet ve açık çağrı yoluyla seçilecektir.

Proje kapsamında Türk medyasına uzun vadeli katkıları veya Türkiye’deki ifade veya basın özgürlüğüne kendini adayarak yaptığı katkılar, veya uzun süredir devam eden başarı öyküsünü takdir etmek için bir gazeteci veya medya kuruluşuna her yıl “Gazetecilik Mesleği Onur Ödülü” verilecektir.

Gazeteciler Cemiyeti’nde bir Basın Evi oluşturulmuştur. Bu Basın Evi, program hedef grubunun bir araya gelebileceği, stüdyo ve toplantı salonu ile birlikte bilgisayarlardan, yazılımdan ve uzmanlık desteğinden faydalanabileceği bir ortak çalışma alanı içermektedir.

Basın Evi’nde gazetecilere yönelik olarak bir dizi kapasite geliştirme eğitimleri verilecektir.

Medya alanında faaliyet gösteren sivil toplum örgütleriyle işbirliği ile gazetecilerin kapasitesinin güçlendirilmesi için yerel eğitimler düzenlenecektir. Bu yerel eğitimler, Gazeteciler Cemiyeti’nin de işbirliği içerisinde olduğu yerel gazeteci cemiyetleriyle işbirliği içinde verilecektir.

Sektördeki gazetecilerin dayanışma içerisinde olabilmeleri, ağ kurabilmeleri ve paylaşım yapabilmeleri için Basın Evi’nde haftalık olarak gazeteci buluşmaları gerçekleştirilecektir.

Gazeteciler Cemiyeti

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi
Üsküp Caddesi No:35 Çankaya/Ankara

+90 312 468 12 09

www.media4democracy.org

www.gc-tr.org

www.24saatgazetesi.com

facebook.com/media4democracy

twitter.com/democracy4media

instagram.com/media4democracy

youtube.com/media4democracy

Demokrasi için Medya, Medya için Demokrasi Projesi kapsamında yayımlanan raporlara ulaşmak için [tıklayınız.](#)